

KURT VONNEGUT
Macskabölcső

KURT VONNEGUT
MACSKABÖLCŐ

FORDÍTOTTA
BORBÁS MÁRIA

A VERSEKET
ORBÁN OTTÓ
FORDÍTOTTA

A KÖTET RAJZAIT
RÉBER LÁSZLÓ
KÉSZÍTETTE

KURT VONNEGUT
Macskabölcső
REGÉNY
EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1978

KURT VONNEGUT
CAT'S CRADLE
PENGUIN BOOKS LTD.
HARMONDSWORTH, MIDDLESEX, ENGLAND
(C) 1963 KURT VONNEGUT, JR.

HUNGARIAN TRANSLATION
(C) BORBÁS MÁRIA, 1978

Ebben a könyvben egy szó sem igaz.

„Irányítsa éltedet a *fóma*,* mert általa leszel bátor és szelíd és egészséges és boldog.”

BOKONON KÖNYVE I:5

* *Ártalmatlan hazugság.*

Aznap volt a Világvége

Hívhattok bátran Jónásnak. Akárcsak a szüleim. Majdnem. Ők ugyanis Johnnak neveztek.

Jónás – János. Jónás volnék én akkor is, ha Sam volnék – nem mintha másokra hoznék balszerencsét, hanem mert valaki vagy valami folyvást arra kényszerít, hogy bizonyos időkben bizonyos helyeken legyek. Ebben hiba nincs. Szállítóeszköz és indítók – olykor hagyományos, olykor rendkívüli – / biztosítva. És szigorúan terv szerint, minden egyes kijelölt másodpercben, minden egyes kijelölt helyen felbukkan ez a Jónás.

Ezt hallgassátok meg:

Ifjabb éveimben, két feleséggel ezelőtt, kétszázötvenezer cigarettával, harminc hektó piával ezelőtt . . .

Ifjabb éveimben nekiveselkedtem az anyaggyűjtésnek. Egy könyvhöz. Aminek a címe ez lett volna: *Aznap volt a Világvége*.

Dokumentumkönyvnek készült.

Beszámolónak arról, mit csináltak bizonyos fontos amerikaiak azon a napon, amikor ledobták az első atombombát Japánra. Hirosimára.

Keresztény könyvnek készült. Akkor ugyanis keresztény voltam.

Ma bokononista vagyok.

Már akkor is bokononista lettem volna, ha akad, aki megtanít a keserédes bokononi hazugságokra. Csakhogy a bokononizmus nem terjedt túl a kavicsparton meg a korallszirteken, amelyek a Karib- / tengernek ama kicsiny szigetét, San Lorenzo Köztársaságot övezik.

A mi bokononista hitünk szerint az emberiség brigádokba szerveződik, és ezek a brigádok Isten akaratát cselekszik, csak erre sose jönnek rá. Bokonon szerint az efféle brigád neve *karasz*, s a *kan-*

kan, az eszköz, melynek révén a magam *karasz*ába eljutottam, az a soha meg nem írt könyv volt, a könyv, amelynek ez lett volna a címe : *Aznap volt a Világvége*.

2

**Klassz, klassz,
csuda klassz**

Bokonon írja : „Ha életed különösebb ésszerű ok nélkül összegabalyodik valaki más életével, az illető valószínűleg a te *karasz*od tagja.”

Bokonon Könyvének egy másik passzusában pedig ezt mondja : „Ember alkotta a sakktáblát ; Isten alkotta a *karaszt*.” Értve ezen, hogy a *karasz* nem ismer nemzeti, intézményes, foglalkozásbeli, családi és osztálykötöttséget.

Amorf, akár az amőba.

„Ötvenharmadik Kalüpszó”-jában Bokonon dalra serkent ; ekképp :

*Ó, a Central Parkban
horkoló piás,
dzsungel mélyét járó
oroszlánvadász,
kínai fogorvos,
angol királynő –
a nagy masinában egy srófra jár ő.
Klassz, klassz, csuda klassz,
klassz, klassz, csuda klassz,
klassz, klassz, csuda klassz –
sokféle a népség,
a gép ugyanaz.*

3

Csacskaság

Bokonon sehol sem figyelmeztet : meg ne kíséreljük felfedezni *karaszunk* határait, sem a munka természetét, amelynek elvégzésére a Mindenható szánta. Bokonon egyszerűen azt jegyzi meg, hogy az effajta kutatás minden valószínűség szerint hiábavaló.

Bokonon Könyvének önéletrajzi fejezetében parabolát olvashatunk arról, minő csacskaság hinnünk a felfedezésben, a megértésben :

„Ismertem egyszer a Rhode Island-i Newport-ban egy protestáns hölgyet, aki megkért, tervezzek és építsek kutyaházat a dán dogja számára. Ez a hölgy azt állította, tökéletesen megérti Istent és az Ő útjait. Sehogy sem értette, miért okoz bárkinek is fejtörést az, ami volt, vagy az, ami lesz.

És íme, amikor megmutattam neki a kutyaház tervrajzát, a hölgy így szólt hozzám : – Sajnálom, én az ilyen izén nem tudok eligazodni.

– Adja a férjének avagy a lelkesének, hogy továbbítsa Istennek – mondtam én –, és ha Istennek lesz egy szabad perce, minden bizonnal olyan módon magyarázza meg az én kutyaházamat, amelyet meg kegyed is megért.

A hölgy kirúgott. Sosem felejttem el azt a hölgyet. Hitte, hogy Isten jobban szereti a vitorlázókat a motorcsónakon járóknál. Nem bírta a giliszták látványát. Ha megpillantott egy gilisztát, sikított.

Csacska volt, s én is az vagyok, és mindenki az, aki úgy véli, érti Isten útjait" – írja Bokonon.

4

Kacsok

ha kuszálódnak

Akárhogyan is, feltett szándékom, hogy ebbe a könyvbe *karaszomnak* minél több tagját beleve-
szem ; elhatároztam továbbá, hogy türelmesen meg-
vizsgálom mindenféle utalást arra, hogy mi a csudát
is vagyunk mi mind teendők ezen a világon.

Nem célom, hogy ez a könyv afféle bokononista traktátus legyen. De azért hadd mondjak egy bokononi intő szót. *Bokonon Könyvének* első mondata így hangzik :

„Minden igaz dolog, amelyről szólni fogok nektek, orcátlan hazugság." Az én bokononi intő szavam pedig a következő :

Aki pedig fel nem foghatja, minő hasznos lehet a hazugságra alapozott vallás, ezt a könyvet sem fogja megérteni.

Úgy legyen.

Szóval a *karaszom*.

Mindenesetre benne van dr. Felix Hoenikkernek, az első atombomba egyik úgynevezett „atyjának" három gyermeke. Kétségtelenül maga dr. Hoenikker is az én *karaszom* tagja volt, bár már meghalt, mire a színukáim, azaz életemnek kacsai az ő gyermekeinek színukáival összekuszálódtak.

Az én színukáimmal elsőnek a három gyermek legifjabbika, a fiatalabbik fiú, Newton Hoenikker került érintkezésbe. Diákklubom negyedévenként megjelenő folyóiratából, a Delta Üpszilomból értesültem, hogy Newton Hoenikker, Felix Hoenikkernek, a Nobel-díjas fizikusnak fia, a Cornell- / egyetemen az én klubom választmánya előtt tett esküt.

Megírtam tehát Newtonnak a következő levelet :

„Kedves Mr. Hoenikker,

(Vagy inkább így írjam :

Kedves Hoenikker testvér ?)

A Cornell DÜ tagja vagyok, jelenleg szabadúszó író. Az első atombombáról szóló könyvhöz gyűjtök anyagot. A könyv tartalma az 1945. augusztus 6-án, a hirosimai atombomba napján történt eseményekre korlátozódik.

Mivel az ön atyját általában a bomba egyik fő alkotójának tekintik, nagy hálára kötelezne, ha haj-

landó volna bármilyen anekdotát közölni atyja házának életéből az atombomba ledobásának napján.

Sajnos nem tudok annyit az önök hírneves családjáról, mint illenék, így azt sem tudom, vannak-e testvérei. Ha vannak, nagyon szeretném az ő címüket is megkapni, hogy hozzájuk is hasonló kéréssel fordulhassak.

Tudatában vagyok, hogy ön még igen fiatal volt az atombomba napján, de annál jobb. Könyvem a bombának *emberi* és nem *technikai* vonatkozásait szándékozik hangsúlyozni, úgyhogy az emlékezés egy »kisded« szemével nézve – ugye megbocsát a kifejezésért – tökéletesen illik a koncepcióba.

Stílussal, formával ne bajlódják. Ezt hagyja rám. A történet pusztá vázát kérem öntől.

A végleges változatot természetesen megjelentetés előtt jóváhagyásra bemutatom önnek.

Testvéri üdvözléssel . . . "

5

Egy leendő orvos

levele

Newt a következőképpen válaszolt :

„Elnézést, hogy olyan sokáig nem válaszoltam a levelére. Érdekesnek tűnik a könyv terve. Én olyan kicsi voltam, amikor a bombát ledobták, hogy nem igen tudok segíteni. A bátyámhoz meg a nővéremhez kellene fordulnia. Nővérem Mrs. Harrison C. Connors, címe : North Meridian Street 4918, Indianapolis, Indiana. Pillanatnyilag ez az én címem is. Ő bizonyára örömmel segít. Frank bátyám tartózkodási helyét senki sem tudja. Két évvel ezelőtt, apám temetése után eltűnt, és azóta nem hallott róla senki. Lehet, hogy már nem is él.

Amikor az atombombát ledobták Hirosimára, én még csak hatéves voltam, és amire emlékszem, arra is csak mások segítségével emlékszem.

Arra emlékszem, hogy a nappali szobában játszottam a szőnyegen, apám dolgozószobájának ajta-

ja előtt, Iliumban, New York államban. Az ajtó nyitva volt, láttam apámat. Pizsama volt rajta és fürdőköpeny. Szivarozott. Egy madzaggal játszott. Egész nap otthon volt, pizsamában, nem ment be a laboratóriumba. Akkor maradt otthon, amikor akart.

Mint bizonyára tudja, apámat jóformán teljes szakmai pályafutása az Általános Kohó és Öntöde Művek iliumi kutatólaboratóriumához kötötte. Amikor felmerült a Manhattan-terv, a bomba terve, apám nem volt hajlandó otthagyni érte Iliumot. Azt mondta, egyáltalán nem is hajlandó foglalkozni vele, csak ha hagyják, hogy ott dolgozzon, ahol akar. Ez többnyire annyit jelentett, hogy otthon. Iliumon kívül még egyetlen helyre ment szívesen, a Cape Cod-i nyaralónkba. Ott is halt meg. Szenteste. Bizonyára ezt is tudja.

Nos, akárhogy is, én a bomba napján a szőnyegen játszottam, apám dolgozószobája előtt. Angela nővérem meséli, hogy órákig eljátszottam kis játékok teherautókkal, és egész idő alatt zümmögtem, mint a motor, hogy »börrtön, börrtön, börrtön«. Gondolom, a bomba napján is zümmögtem a »börrtön, börrtön, börrtön«-t ; apa meg bent ült a dolgozószobájában, és a madzaggal játszott.

Történetesen tudom, honnan származott az a madzag, amivel játszott. Talán ezt is fel tudja használni a könyvében. Apám a madzagot egy regény kéziratáról szedte le, amit egy börtönben ülő ember küldött neki. A regény a világ végéről szólt, a 2000-ik esztendőben, és az volt a címe, hogy *Kr. u. 2000*. Arról szólt, hogy őrült tudósok iszonyatos bombát készítettek, amely megsemmisíti az egész világot. Mikor mindenki tudta, hogy vége lesz a világnak, óriási szex-orgiát rendeztek, aztán tíz másodperccel a bomba felrobbanása előtt megjelent maga Jézus Krisztus. A szerzőt Marvin Sharpe Holdernessnek hívták, és a kísérőlevélben megírta apának, hogy

azért került börtönbe, mert megölte a testvéröccsét. A kéziratot pedig azért küldte el apának, mert nem tudta kisütni, miféle robbanóanyagot rakjon a bombájába. Azt gondolta, hogy apa adhat neki néhány tippet.

Ezzel nem azt akarom mondani, hogy hatéves koromban elolvastam azt a könyvet. Évekig ott hányódott a házban. Frank bátyám kisajátította, a disznó részek miatt. Frank eldugta a hálósobájában, az úgynevezett faliszéfébe. Valójában nem volt széf, csak egy ócska kályhakémény, bádogkupakkal. Srác korunkban Frankkel legalább ezerszer elolvastuk az orgia-fejezetet. Évekig rejtegettük a könyvet, aztán Angela nővérem megtalálta. Elolvasta, aztán kijelentette, hogy egy rakás malacság az egész. El is égette, spárgástul. Anyánk helyett anyánk volt, Franknek meg nekem, mert az igazi anyánk meghalt, amikor én születtem.

Majdnem biztos vagyok benne, hogy apám nem olvasta el a könyvet. Nem hinném, hogy életében egy regényt vagy akár egy novellát elolvasott volna, legfeljebb gyerekkorában. Még a postáját meg a folyóiratokat vagy az újságokat se olvasta el. Bizonyára elolvasott jó csomó technikai szaklapot, de az az igazság, hogy én nem emlékszem, hogy apám valaha is olvasott volna.

Szóval a kéziratból csak a madzag kellett neki. Ő már ilyen volt. Senki meg nem mondta, mit vesz a fejébe a következő pillanatban. A bomba napján épp a madzag volt soron.

Olvasta apám beszédét, amikor átvette a Nobel- / díjat ? Ennyi az egész beszéd : – Hölgyeim és uraim. Azért állok most önök előtt, mert világeletemben úgy lődörögtem, mint egy nyolcéves gyerek tavaszi reggelen iskolába menet. Bármilyen arra készítek, hogy megálljak, elnézzem, elgondolkodjam, és néha tanuljak. Nagyon elégedett ember vagyok. Köszönöm.

No, szóval apa nézte egy darabig azt a spárgát, aztán az ujjai egyszer csak játszani kezdtek vele. Azt a levevős játékot, amit bölcsőnek hívnak, meg macskabölcsőnek. Nem tudom, honnan tanulta ezt apa. Talán az apjától. Az apja ugyanis szabó volt, és apa kisfiú korában biztos hevert mindig szanaszét egy csomó cérna meg spárga.

Ez a bölcső-levevősdí volt az egyetlen játék, amit életem során valaha is láttam apámtól. Fűtyült a mások multságára, sportra, játékszabályokra. Angela nővérem régi albumában volt egy újságkivágás a *Time* magazinból, amiben valaki megkérdezte apát, felüdülésül miféle sportot űz, amire ő ezt felelte : »Miért bajlódnék kitalált játékokkal, mikor anynyi a valódi ?«

Nyilván ő maga is meglepődött, mikor a madzagból bölcső sikeredett. Talán a gyerekkorára emlékeztette. Egyszer csak kijött a dolgozószobából, és olyat tett, amit még soha. Megpróbált játszani velem. Sohasem játszott még velem, jóformán nem is szólt hozzám soha.

De akkor letérdelt mellém a szőnyegre, kivillantotta a fogát, és az orrom előtt lógázta azt a madzagot. – Látod ? Látod ? Látod ? – kérdezte. – Bölcső. Macskabölcső ! Látod, hol alszik a kiscica ? Miau. Miau.

A pórusai akkorák voltak, mint a holdkráterek. A füle, az orrlyuka csupa szőr. Búzlótt a szivarfüsttől, akár a kénköves pokol. Ennyire közelről apám volt a legrandább látvány, amit valaha is láttam. Azóta is kísért álmomban.

Aztán énekelt. Ezt :

*Tente, virágom,
a fa hegyiben,
a macsek a szélben
táncol igen,
ha az ág roppan,*

*a bő-cső lehull,
s a macsek meg minden
ott van alul.*

Sírva fakadtam. Felugrottam, és kirohantam a házból, ahogy csak a lábam bírta.

Abba kell hagynom. Hajnali két óra múlt. Felébredt a szobatársam, és morog, mert kopog az írógép"

6

Bogármeccs

Newt másnap reggel folytatta levelét. A következőképpen :

„Másnap reggel. Nyolc óra alvás, friss vagyok, mint a harmat. A diákklub háza néma. Mindenki órán van, csak én nem. Felettébb kivételes helyzetben vagyok. Soha többet nem kell órára mennem. Múlt héten kibuktam. Medikusnak készültem. Igazuk volt, hogy elhúztak. Szemét orvos lett volna belőlem.

Megírom ezt a levelet, aztán talán moziba megyek. Vagy az is lehet, ha kibújik a nap, sétálni megyek az egyik szakadékba. Isteniek a szakadékok ! Idén két lány kézen fogva beleugrott az egyikbe. Nem vették fel őket a klubba, ahova jelentkeztek. A Tri-Deltába.

No, de térjünk vissza 1945. augusztus 6-ára. Angela nővérem számtalanszor elmondta, mennyire megbántottam apámat aznap, mert nem méltányoltam a macskabölcsőjét, nem maradtam ott vele a szőnyegen, és nem hallgattam, ahogy énekel. Lehet, hogy megbántottam, de azért olyan nagyon nemigen bánthattam meg. Vastagabb bőrű emberi lény aligha született még erre a világra. Egyszerűen senki sem férközhetett hozzá, mert nem érdekelte senki. Emlékszem, egyszer, úgy egy évvel a halála előtt, megpróbáltam rávenni, hogy beszéljen anyámról. És anyámra sem emlékezett. Egyáltalán.

Hallotta azt a nevezetes históriát a reggeliről, aznap, amikor anya és apa Svédországba indultak, hogy átvegyék a Nobel-díjat ? A *Saturday Evening Post* is megírta. Anya pompás reggelit készített. Aztán, mikor leszedi az asztalt, talál apa kávéscsészéje mellett egy negyeddollárt, egy tízcentest meg három egycentest. Apa borravalót adott neki.

Miután apámat ily iszonyúan megbántottam – ha igaz –, kirohantam az udvarra. Azt se tudtam, hova megyek, míg rá nem bukkantam Frank bátyámra egy hatalmas spireabokor alatt. Frank tizenkét éves volt, és egyáltalán nem lepett meg, hogy ott találom. Gyakran bújt a bokor alá, ha nagyon meleg volt. Akár a kutya, gödröt kapart magának a hűvös földben, a gyökerek között. És hogy mi mindent hurcolt magával Frank a bokor alá ! Egy-szer egy malac könyvet. Aztán egy üveg fehér bort. Aznap, mikor a bombát ledobták, Frank egy nagykanalat meg egy patentüveget vitt magával a bokor alá. Hogy mit csinált vele ? Mindenféle bogarat kanalizott az üvegbe, és addig birizgálta őket, míg össze nem verekedtek.

A bogármeccs annyira érdekes volt, hogy rögtön abbahagytam a sírást, egészen el is felejtettem az öreget. Arra már nem emlékszem, miféle bogarakat kanalizott Frank aznap az üvegbe, de egy későbbi bogármeccsünkre jól emlékszem : egy szarvasbogár száz vöröshangya ellen, egy százlábú három pók ellen, vöröshangyák feketehangyák ellen. Csak akkor hajlandók verekedni, ha az ember szüntelenül rázza az üveget. Ezt csinálta Frank. Rázta, rázta azt az üveget.

Aztán idővel kijött utánam Angela. Felemelte a bokor egy ágát, és azt mondta : – Szóval itt vagy ! – Megkérdezte Franket, mégis mit csinál, ő meg azt felelte : – Kísérletezek. – Mindig ezt mondta, ha bárki megkérdezte tőle, mégis mit csinál. Mindig azt felelte : – Kísérletezek.

Angela akkor huszonkét éves volt. Igazából tizenhat éves korától ő volt a családfő, amióta anyja meghalt, vagyis amióta én megszülettem. Mindig azt mondta, hogy három gyereke van : én, Frank meg apa. És nem is túlzott. Emlékszem, téli reggeleken Frank, apa meg én sorba álltunk az előszobában, és Angela bepakolt bennünket, hajszálra egyformán mind a hármunkat. Csak éppen én az óvodába mentem, Frank a gimnáziumba, apa meg ment az atombombán dolgozni. Emlékszem egy ilyen reggelre, mikor az olajkályha bedöglött, a csövek befagytak, és a kocsí sem indult. Ültünk a kocsiban mi hárman, Angela meg addig gyötörte az önindítót, míg ki nem merült az akku. Apa csak akkor szólalt meg. Tudja, mit mondott ?

– A teknősbékákon gondolkodom. – Mit gondolkodsz rajtuk ? – kérdezte Angela. – Hogy amikor behúzzák a fejüket, a gerincük meggörbül vagy összehúzódik ?

Angela történetesen az atombomba egyik névtelen hősnője volt ; nem hiszem, hogy ez az eset valaha is nyilvánosságra került. Talán fel tudja használni. A teknősbéka-epizód után apa érdeklődését annyira lekötötték a teknőcök, hogy többet nem dolgozott az atombombán. Végül eljöttek egypáran a Manhattan-tervtől, és megkérdezték Angelát, mitévők legyenek. Ő meg azt tanácsolta, vigyék el apa teknőceit. Úgyhogy egy éjszaka bementek a laboratóriumába, és akváriumostul ellopták a teknőcöket. Apa egyetlen szóval sem említette a teknősbékák eltűnését. Egyszerűen lejött másnap dolgozni, keresett valamit, amivel játszhatna, meg amin gondolkodhatna, és ami játszani- meg gondolkodnivalót csak talált, mindnek volt valami köze a bombához.

Angela kirángatott a bokor alól, és megkérdezte, mi történt apa és énközöttem. Én egyre csak azt hajtogattam, hogy apa milyen ronda, és hogy utálok. Angela erre megpofozott. – Hogy mersz ilyet

mondani apádról ? – kérdezte. – Kevés ilyen nagy ember élt valaha a világon ! Ma megnyerte a háborút ! Nem érted ? Megnyerte a háborút ! – És lekent még egy pofont.

Nem hibáztatom Angelát a pofonokért. Apa volt a mindene. Nem volt udvarlója. Nem voltak barát-női. Egyetlenegy hobbyja volt csak. Klarinétozott.

Egyre csak azt hajtogattam, mennyire utálom apámat ; erre Angela megint megpofozott. Aztán Frank előjött a bokor alól, és hasba boksolt Angela-t. Rémesen fájt neki. Elesett és hempergett. Amikor megint lélegzethez jutott, bögött, és apát hívta.

– Úgyse jön – mondta Frank, és kinevette. Igaza volt. Apa kidugta a fejét az ablakon, és látta, amint Angela meg én a földön hempergünk bögve, és Frank ott áll és nevet. Az öreg visszahúzta a fejét, és még csak meg se kérdezte, mi volt az egész rumli. Emberek nem vágtak a szakmájába.

Ez megfelel ? Segítség a könyvéhez ? Persze nagyon megkötötte a kezemet azzal, hogy ragaszkodjam a bomba napjához. Rengeteg jó anekdota van a bombáról meg apáról, de nem aznapról. Ismeri például apának azt az esetét, amikor kipróbálták a bombát Alamogordóban ? Amikor felrobbant, és már biztos volt, hogy Amerika egyetlen bombával eltörölhet a föld színéről egy várost, az egyik tudós azt mondta apának : – A tudomány megismerte a bűnt. – És tudja, mit mondott erre apa ? Megkérdezte : – Mi az a bűn ?

Minden jót !
Newton Hoenikker"

7

A hírneves

Hoenikkerek

Newt három utóiratot fűzött leveléhez :

„Ui. I. Nem írhatom alá : »testvéri üdvözlettel«, mert az osztályzataim miatt nem fogadnak maguk közé. Az esküt tettem csak le, de most még azt is visszaveszik.

Ui. 2. »Hírneves«-nek mondja a családkat – azt hiszem, helytelen volna, ha a könyvében is így emlegetné. Én például törpe vagyok : mindössze százhuszonkét centi. Frank bátyámról pedig az volt az utolsó értesülésünk, hogy körözi a floridai rendőrség, az FBI, valamint a Pénzügyminisztérium, mert lopott autókat szállított Kubába, háborúból visszamaradt tartályhajókon. Úgyhogy a »hírneves« szó aligha megfelelő. »Hírhedt« talán jobban megközelítené az igazságot.

Ui. 3. Huszonnégy óra múlva. Átolvastam a levelemet, és úgy látom, mindenki azt hihetné, hogy mást se csinálok, csak ülök, és mindenféle szomorú dologra emlékezem, és sajnálom magamat. Holott igazából nagyon is szerencsés ember vagyok, és ezt tudom is : hamarosan feleségül veszek egy csodálatos kicsi lányt. Jut ezen a világon mindenkinek szerelem, csak meg kell keresni. Íme az én példám."

8

Newt ügye Zinkával

Newt nem árulta el, ki a barátnője. De úgy két héttel azután, hogy írt nekem, az egész ország tudta, hogy a lány neve Zinka – csak ennyi. Zinka. Családneve, úgy látszik, nem volt.

Zinka ukrán törpe volt, a Borzok Táncegyüttes tagja. Newt történetesen látta a társulat egyik műsorát Indianapolisban, mielőtt Cornellbe ment volna. Aztán a táncegyüttes Cornellben is fellépett. A cornelli előadás után pici Newt ott állt a színpalak mögött tizenkét szál, hosszú szárú Amerika Szépe rózsával.

Az újságok kapva kaptak az eseten, amikor pici Zinka menedékjogot kért az Egyesült Államokban, aztán pici Newttal együtt eltűnt.

Egy hét múlva pici Zinka megjelent az orosz nagykövetségen. Azt mondta, az amerikaiak túlságosan materialisták. Kijelentette, hogy haza akar menni.

Newt a nővére indianapolisi házába menekült.

Egyetlen kurta nyilatkozatot adott a sajtónak : – Magánügy volt – mondta. – Szívügy volt. Nem bántam meg semmit. Ami történt, nem tartozik másra, csak Zinkára és énrám.

Egy vállalkozó szellemű amerikai újságíró Moszkvában táncoskörökben érdeklődött Zinka felelő, és arra a kellemetlen felfedezésre jutott, hogy Zinka nem huszonhárom éves, amennyinek mondta magát.

Hanem negyvenkettő. Anyja lehetett volna Newtnak.

9

A vulkán-igazgató

Ellazsáltam az atombomba napjáról írandó könyvet.

Vagy egy év múlva, karácsony előtt két nappal, egy másik sztori kapcsán átutaztam a New York állambeli Iliumon is, ahol dr. Felix Hoenikker munkája oroszlánrészét végezte ; ahol pici Newt, Frank és Angela töltötte zsenge éveit.

Megálltam Iliumban, hogy körülnézzek.

Eleven Hoenikker már nem volt Iliumban, de rengeteg ember állította, hogy jól ismerte az öregot meg három különös gyerekét.

Bejelentettem magamat dr. Asa Breed alelnöknél, az Általános Kohó és Öntöde Művek kutatólaboratóriumának vezetőjénél. Valószínűleg dr. Breed is az én karaszomba tartozott, bár szinte első pillantásra megutált.

„Szeretotnek, utálatnak semmi köze a lényeghez” mondja Bokonon. Ezt az intő szót könnyű elfelejteni.

– Tudomásom szerint ön dr. Hoenikker felettese volt szakmai pályafutásának java részében – mondtam telefonon dr. Breednek.

– Papíron – mondta ő.

– Nem értem – mondtam én.

– Ha valóban felettese lettem volna Felixnek –

mondta erre –, akkor most alkalmas volnék vulkánok, árvizek, vándormadarak és lemmingek igazgatására. Az az ember természeti erő volt, halandó ember nem irányíthatta.

10

Az X-9-es

titkos ügynök

Dr. Breed másnap kora reggelre adott találkozót. Munkába menet értem jön majd a szállodába, mondta, így könnyebben bejuthatok a hét lakat alatt őrzött kutatólaboratóriumba.

Agyon kellett tehát ütnöm egy estét Iliumban. Megismertem már az ilumi éjszakai élet alfáját és omegáját, a Del Prado Hotelt. Bárja, a Cape Cod-terem, kurvatanya volt.

Úgy történt – „úgy kellett történnie”, mondaná Bokonon –, hogy a pultnál mellettem ülő kurvának is, meg a mixernek is, aki kiszolgált, gimnáziumi osztálytársa volt Franklin Hoenikker, a bogárgyöt-rő, a középső gyerek, az eltűnt fiú.

A kurva, aki Sandra néven mutatkozott be, olyan élvezetekkel kecsegtetett, amilyeneket csupán a Place Pigalle és Port Said nyújthat. Nem érdekel, mondtam én, ő meg volt annyira talpraesett, hogy azt mondja, voltaképpen őt se. Végül kiderült, hogy mindketten túlbecsültük fásultságunkat, habár nem sokkal.

Mielőtt azonban felmérhettük volna egymás szenvedélyét, Frank Hoenikkerről beszélgettünk, meg az öregről, aztán egy kicsit Asa Breedről, aztán beszélgettünk az Általános Kohó és Öntöde Művekről, aztán a pápáról meg a születésszabályozásról, valamint Hitlerről és a zsidókról. Beszélgettünk álságokról. Beszélgettünk igazságról. Beszélgettünk gengszterekről, beszélgettünk üzletről. Beszélgettünk a tisztességes szegényekről, akik villamosszékbe jutnak ; meg a rohadt gazdagokról, akik nem. Beszélgettünk perverz hívőkről. Sok mindenről beszélgettünk.

És berúgtunk.

A mixer rém rendes volt Sandrával. Kedvelte. Tisztelte. Elmondta, hogy az iliumi gimnáziumban Sandra volt az osztály zászlóbizottságának elnöke. Első osztályban ugyanis színeket kellett választani, aztán egész idő alatt büszkén viselték.

– Mi volt a színetek ? – kérdeztem.

– Narancssárga-fekete.

– Jó színek.

– Szerintem is.

– Franklin Hoenikker is tagja volt a zászlóbizottságnak ?

– Nem volt ő tagja semminek – mondta megvetően Sandra. – Nem vett részt egy bizottságban sem, nem sportolt, nem járt lányokkal. Talán nem is beszélt soha egyetlen lánnyal se. X-9-es titkos ügynököknek hívtuk.

– Mért pont X-9 ?

– Hát mert mindig mintha épp úton lett volna két titkos hely közt ; és nem beszélhetne senkivel.

– Talán tényleg jól fejlett kettős élete volt – véltem.

– Ugy-gyan.

– Ugy-gyan ! – horkant fel a mixer. – Olyan geciző kis srác volt, repülőgépmodelleket fabrikált.

11

Fehérje

– Neki kellett volna beszédet mondani az évfűzárónkon – mondta Sandra.

– Kinek ? – kérdeztem.

– Dr. Hoenikkernek, az öregnek.

– Mit mondott ?

– El se jött.

– Úgyhogy nem is volt beszéd az évfűzárón ?

– De volt. Dr. Breed, akihez holnap mész, előkeűt, alig bírt szuszogni, és levágott valami dumát.

– Mit mondott ?

– Hogy reméli, az osztályból sokan mennek tudományos pályára – mondta Sandra. Nem látott ebben

semmi vicceset. Egy előadás jutott az eszébe, ami nagy hatást tett rá. Tétován, kötelességtudón ismételte : – Azt mondta, az a baj a világgal . . .

Elhallgatott ; gondolkodott.

– Az a baj a világgal – folytatta tétován –, hogy az emberek ma is babonások és nem tudományosak. Azt mondta, ha mindenki többet foglalkozna természettudománnyal, nem volna annyi baj, mint amennyi van.

– Azt is mondta, hogy a tudomány egyszer majd felfedezi az élet titkát-szólt közbe a mixer. Megvakarta a fejét, homlokát ráncolta. – Nem azt írta az újság a napokban, hogy végül megtalálták ?

– Elkerülte a figyelmemet – motyogtam.

– Én olvastam – mondta Sandra. – Tegnapelőtt lehetett.

– Az az – bólogatott a mixer.

– És mi az élet titka ? – kérdeztem.

– Nem emlékszem – mondta Sandra.

– Fehérje – jelentette ki a mixer. – Rájöttek valamire a fehérjéről.

– Aha – mondta Sandra. – Az az.

12

Világvége-csemege

Egy öregebb mixer is odajött, és bekapcsolódott a beszélgetésbe a Del Prado Hotel Cape Cod-termében. Mikor meghallotta, hogy a bomba napjáról írok könyvet, elmesélte, hogy töltötte ő azt a napot, méghozzá ugyanabban a teremben, ahol most ülünk. Az orrán át beszélt, mint W. C. Fields, és olyan volt az orra, mint a mezőgazdasági kiállítás díjnyertes számócája.

– Akkor még nem volt Cape Cod-terem – mesélte.

– Nem lógott mindenhol ez a sok bűdös háló meg tengeri kagyló. Akkoriban Navajo Sátorlak hívták. A falon csupa indián takaró meg tehénkoponya. Kis tamtamok az asztalon. Aki rendelni akart, megverte a tamtamot. Harci fejdísz akartak hordatni

velem, de én ugyan föl nem raktam. Bejön egyszer egy igazi navajo indián ; azt mondja, a navajók nem laknak sátorban. „Elég disznóság” – mondom neki. Azelőtt meg Pompeji-terem volt, csupa repedezett gipsz az egész ; de hát akárminek hívták, a rohadt világítás csak ugyanaz. Meg a rohadt nép, aki idejár, meg odakint az a kurva város. Aznap, mikor ledobták a Hoenikker rohadt bombáját a japcsikra, bejön egy huligán, megpróbál megvágni egy pohár italra. Azt mondja, adjak neki egy pohárral, úgyis vége lesz a világnak. Erre aztán összeütöttem neki egy Világvége-csemegét. Egy kivájt ananászba belelöttyintettem két deci mentalikórt, rá egy adag tejszínhabot, a tetejébe egy szem cseresznyét. „Nesze, te szerencsétlen strici – mondom neki –, ne mondd, hogy rossz voltam hozzád.” Erre bejön egy másik figura, azt mondja, otthagyja a melóját a kutatólaborban ; hogy azt mondja, amihez egy tudós hozzányúl, abból a végén biztos fegyver lesz. Ő pedig, azt mondja, többet nem segít a politikusoknak a rohadt háborújukkal. Breednek hívták. Megkérdeztem, rokona-e a rohadt kutatólaboratórium góréjának. Hogy az anyjába ne, azt mondja. A fia volt a rohadt a kutatólaboratórium góréjának.

13

A trambulin

Uramisten, de ronda város Ilium !

„Uramisten – mondja Bokonon –, de ronda város minden város !”

Ólmos eső hullott a mozdulatlan szmog-takarón át. Kora reggel volt. Dr. Asa Breed fekete Lincolnjában ültem. Betegformán éreztem magam, még nem józanodtam ki egészen az előző éjszaka után. Dr. Breed vezetett. A hajdani trolivonal sínjei bele-belekaptak a kocsi kerekébe.

Breed rózsás öregember volt, igen jómódú, igen elegáns. Modora civilizált, optimista, napra kész,

derűs, én meg pont az ellenkezője, borostás, beteg, cinikus. Sandraval töltöttem az éjszakát.

Bűzlött a lelkem, akár az égő macskaszőr.

Mindenkiről a legrosszabbat feltételeztem, és Sandra jóvoltából tudtam egypár mocskos kis históriát dr. Asa Breedről is.

Sandra szerint Iliumban mindenki meg van róla győződve, hogy dr. Breed szerelmes volt Felix Hoenikker feleségébe. Elmesélte azt is, hogy legtöbbször szerint Breed az apja mind a három Hoenikker gyereknek.

– Ismeri egyáltalán Iliumot ? – fordult hozzám hirtelen dr. Breed.

– Most vagyok itt először.

– Családi város.

– Tessék ?

– Nemigen van éjszakai élet. Mindenkinél az élete nagyjából a családja és a háza körül összpontosul.

– Roppant egészségesen hangzik.

– Az is. Elenyésző nálunk a fiatalkori bűnözés.

– Remek.

– Iliumnak nagyon érdekes a története.

– Nagyon érdekes.

– Ez volt ugyanis a trambulin.

– Tessék ?

– A nyugatra vándorláshoz.

– Úgy.

– Itt szerelték fel magukat az emberek.

– Nagyon érdekes.

– Körülbelül ott, ahol most a kutatólaboratórium áll, ott volt a hajdani dutyi. Ott tartották a megye valamennyi nyilvános akasztását is.

– Nyilván akkor se volt kifizetődőbb a bűnözés, mint mostanában.

– Felkötöttek itt egy férfit 1782-ben, aki huszonhat embert gyilkolt meg. Gyakran megfordult a fejében, hogy valaki megírhatná egyszer a történe-

tét. George Minor Moakelynak hívták. Énekelt a vérpadon. Maga írta a dalt, külön erre az alkalomra.

– Miről szólt ?

– Megtalálja a szöveget a Történeti Társaságnál odaát, ha valóban érdekli.

– Csak úgy nagy vonalakban érdekelne.

– Nem bánt meg semmit.

– Van ilyen ember.

– Gondolja csak el ! -mondta Breed. – Huszonhat élet terhelte a lelkiismeretét.

– Megáll az ész – mondtam én.

14

Mikor még minden

automobilban

metszett üvegváza

volt

Beteg fejem imbolygott merev nyakamon. A trolisínek megint bekapták dr. Breed fényes Lincolnjának kerekét.

Megkérdeztem dr. Breedet, hányan járnak nyolc órára az Általános Kohó és Öntöde Művekbe. Harmincezen, mondta.

Sárga esőköpenyes rendőrök álltak minden kereszteződésnél, fehér kesztyűs kezük meghazudtolta a közlekedési lámpákat.

A közlekedési lámpák, csupa rikító kísértet az ólmos esőben, egyre hajtogatták érdektelen badarságaikat, magyarázták az automobil-jégmezőnek, mit csináljon. Zöld – mehetsz. Piros – megállj. Sárga – várj, vigyázz.

Dr. Breed elmesélte, hogy dr. Hoenikker fiatal korában fogta magát, és egy reggel otthagya a kocsiját az iliumi forgalom kellős közepén.

– A rendőrség kíváncsi volt, mi akadályozza a forgalmat – mesélte –, és ott találta Felix kocsiját az egésznek a kellős közepén, a motor járt, a hamutartóban egy szivar füstölgött, friss virág a vázában . . .

– Vázákban ?

– Marmon-kocsi volt, akkora, mint egy tolatómozdony. Az ajtókereteken kis metszett üvegvázak,

és Felix felesége minden reggel friss virágot tett mindegyikbe. És ez a kocsi ott állt a forgalom kel-
lős közepén.

– Akárcsak a *Marie-Céleste* – jegyeztem meg.

– A rendőrség elvontatta. Tudták, kié a kocsi, felhívták Felixet, és igen udvariasan közölték vele, hol veheti át az autóját. Felix erre azt mondta, tart-
sák meg, neki nem kell.

– Megtartották ?

– Nem. Telefonáltak a feleségének, és ő elment a kocsáért.

– Mi volt a neve egyébként ?

– Emily. – Dr. Breed megnyalozta az ajkát, a messzeségbe nézett, és megismételte a nő nevét, a rég halott nő nevét. – Emily.

– Gondolja, hogy ellenvetése volna valakinek, ha a Marmon-estet megírnám a könyvemben ? – kér-
deztem.

– Ha a végét elhagyja, nyugodtan.

– A végét ? !

– Emily sosem vezette a Marmont. Szörnyű bal-
esete volt hazafelé. Megsérült a medencéje . . . – A
forgalom éppen leállt. Dr. Breed lehunyta szemét,
keze erősen markolta a kormányt. – És ezért halt
meg, amikor pici Newt született.

15

Boldog karácsony

Az Általános Kohó és Öntöde Művek kutatólabora-
tóriuma nem volt messze az iliumi üzem főbejáratá-
tól, vagy egy saroknyira az igazgatósági parkoló-
helytől, ahol dr. Breed leállította a kocsiját.

Megkérdeztem dr. Breedtől, hányan dolgoznak
a kutatólaboratóriumban.

– Hétszázan – felelte –, de alig százan foglalkoz-
nak tényleges kutatómunkával. A többi hatszáz,
hogy úgy mondjam, a háztartásban dolgozik, és én
vagyok a házvezetőnő.

Mikor a gyár utcájában belefolytunk az ember-

áradatba, mögöttünk egy nő boldog karácsonyt kívánt dr. Breednek. Dr. Breed nyájasan hátranézett a keletlen térszatengerbe, és az üdvözlőben bizonyos Miss Francine Pefkót ismert fel. Miss Pefko húszéves volt, üresen csinos és egészséges – unalmas átlag.

Dr. Breed karácsonyi nyájasságtól vezérelve hívta Miss Pefkót, tartson velünk. Miss Pefko, közölte, dr. Nilsak Horvath titkárnője. Aztán elmondta, kicsoda Horvath. – Híres vegyész. A felületi rétegek kémiaja a szakterülete. Ő az, aki olyan bámulatos dolgokat csinál filmekkel.

– Mi újság a felületi rétegek kémiajában ? – érdeklődtem Miss Pefkónál.

– Uramisten, engem ne kérdezzen – felelte. – Én csak lekopogom, amit diktál. – Aztán elnézést kért, amiért Isten nevét a szájára vette.

– Ő, maga biztosan sokkal többet ért, mint amennyit bevall – mondta dr. Breed.

– Nem én. – Miss Pefko nem szokott ilyen dr. Breed-fontosságú személyekkel csevegni, és most zavarban volt. Pipiskedve lépegetett, mereven, mint a csirke. Mosolya üveges volt, és kétségbeesetten kutatott az agyában valami mondanivaló után, de nem talált benne mást, csak használt papírzsebkendőket meg divatékszert.

– Nos – mordult fel beszélgetősen dr. Breed –, hát hogy tetszik magának minálunk ? Mióta is van itt ? . . . Már majdnem egy éve ?

– Maguk, tudósok, túl sokat *gondolkodnak* – fakadt ki Miss Pefko. Gügyén nevetett. Dr. Breed nyájassága üzemzavart idézett elő az idegrendszerében. Már nem volt ura a szavának. – Maguk *mind* túl sokat *gondolkodnak* !

Egy kifulladt, reménytelenül kövér nő mocskos kezeslábasban trappolt mellettünk, és meghallotta, mit mond Miss Pefko. Megfordult, szemügyre vette dr. Breedet, tehetetlen szemrehányással mérte végig.

Utált mindenkit, aki túl sokat gondolkodik. Pillanatilag benne láttam az egész emberiség méltó képviselőjét.

A kövér nő arc kifejezése azt sugallta, hogy ott helyben becsavarodik, ha bárki még egy szemernyi mer gondolkodni.

– Szerintem – mondta dr. Breed – előbb-utóbb rá fog jönni, hogy mindenki ugyanannyit gondolkodik. Csak a tudósok egyszerűen így gondolkodnak mindenről, mások pedig amúgy.

– Hrm – gurgulázott üresen Miss Pefko. – Amikor dr. Horvath diktál, tisztára olyan, mintha idegen nyelven mondaná. Nem hiszem, hogy megérteném, még ha egyetemre járnék, akkor sem. És közben lehet, hogy olyasmiről beszél, ami fenekestől felfordít meg kifordít mindent, mint az atombomba.

– Amikor hazamentem az iskolából, anya mindig megkérdezte, mi történt aznap, és én elmeséltem – mondta Miss Pefko. – Most meg hazamegyek a hivatalból, anya megkérdi ugyanazt, és én csak annyit tudok válaszolni – Miss Pefko megrázta a fejét, bíborszín ajka ernyedten megrebbent –, mittudomén, mittudomén, mittudomén.

– Ha nem ért valamit – unszolta dr. Breed –, kérje meg dr. Horvathot, hogy magyarázza el. Remekül magyaráz. Dr. Hoenikker mondta mindig – fordult hozzám –, hogy az a tudós, aki egy nyolcéves gyereknek nem tudja megmagyarázni, mit csinál, sarlatán.

– Hát akkor én a nyolcévesnél is butább vagyok – kesergett Miss Pefko. – Én még azt sem tudom, mi az a sarlatán.

16

Vissza az oviba

Négy gránitlépcsőn másztunk fel a kutatólaboratóriumhoz. Maga az épület rideg téglá, hatemeletes. Két állig felfegyverzett őr között léptünk be.

Miss Pefko a baloldalt álló űrnek megmutatta bal mellbimbóján a piros „Bizalmas” jelvényt.

Dr. Breed a jobboldalt álló őrnek megmutatta hajtókáján a fekete „Szigorúan titkos” jelvényt. Dr. Breed szertartásosan körém kanyarította a karját, de közben hozzám sem ért, ezzel jelezvén az őrnek, hogy magasztos védelme és ellenőrzése alatt állok.

Rámosolyogtam az egyik örre. Nem viszonozta. A nemzetbiztonság nem tréfadolog. Abszolúte.

Dr. Breed, Miss Pefko meg én elgondolkodva vonultunk át a laboratórium előcsarnokán a lifthez.

– Kérje csak meg dr. Horvathot, hogy egyszer magyarázzon meg valamit – biztatta Miss Pefkót dr. Breed. – Majd meglátja, milyen szép, világos választ kap.

– Az első eleminél kellene kezdeni, vagy talán az ovinál – mondta Miss Pefko. – Sokat mulasztottam.

– Mint mindannyian – bólogatott dr. Breed. – / Mindönkre ráférne, hogy előlről kezdjük, lehetőleg a kisdédóvónál.

Néztük, amint a laboratórium fogadóportása bekapcsolja az előcsarnok falán díszelgő temérdek szemléltető bigyót. A fogadóportás magas, vézna lány volt – jeges, fakó. Szigorú keze nyomán fények villantak, kerekék pördültek, lombikok buggyantak, csengettyűk csendültek.

– Mágia ! – nyilatkozott Miss Pefko.

– Sajnálattal hallom a laboratórium egy családtagjának szájából ezt a viszolyogtató, középkori ki-fejezést – mondotta dr. Breed. – A kiállított tárgyak önmagukért beszélnek. Céljuk a misztifikáció eloszlátása. A mágianak épp az antitézise.

– A mije ?

– Szöges ellentéte.

– Na, ezt velem aztán el nem tudja hitetni.

Dr. Breed egy icipicit bosszankodott. – Márpedig – jelentette ki – szándékunk egyáltalán nem a misztifikáció. Ezt maga sem tagadhatja.

Dr. Breed titkárnője a titkárnői szoba íróasztalán állt, és harmonikára hajtogatott karácsonyi csengettyűt kötözte a tetővilágításra.

– Ide hallgasson, Naomi – kiáltott rá dr. Breed –, fél éve nem volt halálos balesetünk ! Ne rontsa itt nekem a statisztikát azzal, hogy lepotyog !

Miss Naomi Faust víg kedélyű, aszalt, agg delnő volt. Nyilván egy életen át szolgálta dr. Breedet – / illetve két életen át, a magáét is beleértve. Nevetett. – Csalánba nem üt a mennykő. Különben is, elkap a karácsonyi angyalka.

– A karácsonyi angyalkának is lőttek már gólt.

Két papírnúlvány, az is harmonikára hajtogatva, lógott a csengettyű nyelvéről. Miss Faust meghúzta az egyiket. Ragadósan vált szét, hosszú csík lett belőle, rajta felirat. – Tessék – mondta Miss Faust, és a csík végét dr. Breed kezébe nyomta. – Húzza ki egészen, és szögezze a végét a hirdetőtáblához.

Dr. Breed engedelmeskedett, aztán hátralépett, és elolvasta a csík feliratát. – Békesség a földön ! – olvasta fennhangon, kedélyesen.

Miss Faust lelépett az íróasztaláról, és széthajtogatta a másik csíkot. – A jóakarátú embereknek ! – így a másik csík.

– Ez jó – kuncogott Dr. Breed. – Sűrített karácsony ! Ünnepestes a szoba, meg kell hagyni, feletébb ünnepestes.

– És nem felejtettem el a lánypiac csokoládéját sem ! – közölte Miss Faust. – Na, milyen vagyok ?

Dr. Breed a homlokára koppintott, bosszantotta a feledékenységé. – Na, hál' istennek ! Kiment a fejemből.

– Pedig erről nem szabad elfelejtkeznünk – intette Miss Faust. – Ez már hagyomány : Dr. Breed csokoládét oszt karácsonykor a lánypiacon. – Aztán elmagyarázta, hogy a lánypiac a laboratórium alagsori

gépíróterme. – A lányok mindenki rendelkezésére állnak, aki hozzájut egy diktafonhoz.

A lánypiaci lányok, mesélte, egész évben hallgatják a diktafonból a tudósok arc nélküli hangját – / a tekerceket futárlányok viszik le a gépíróterembe. Évente egyszer bújnak csak elő cementkolostoruk falai közül, karácsonyi énekkel járkák be az épületet, és learatják érte dr. Asa Breed csokoládéját.

– A tudomány szolgálói ők is – nyilatkozott dr. Breed –, ha egyetlen szavát sem értik. Isten áldása legyen mindnyájukon !

18

A világ

legértékesebb

árucikke

Bementünk dr. Breed irodájába, s ott azután megpróbáltam értelmes interjúra rendezni a gondolataimat. Azt kellett tapasztalnom, hogy szellemi épségem nem állt helyre. És amikor dr. Breedet elkezdtem kérdezgetni a bomba napjáról, rájöttem, hogy agyam propagandaosztályát fojtogatja a pia meg a perzselt macskaszőr. Akármit kérdeztem, minden úgy hangzott, mintha az atombomba alkotóit a leg-
aljasabb gyilkosság bűnrészesének tartanám.

Dr. Breed meglepődött, aztán alaposan begurult. Elhúzódott tőlem, úgy morogta : – Úgy veszem észre, nem nagyon szereti a tudósokat.

– Ezt azért nem mondanám.

– Valamennyi kérdése nyilvánvalóan arra irányul, hogy beismerjem : a tudósok szívtelen, lelkiismeretlen, szűk látókörű tuskók, hidegen hagyja őket az emberiség rajtuk kívül álló részének sorsa, esetleg nem is tartoznak az emberiséghez.

– Ez így egy kicsit erős.

– Nem erősebb annál, amit maga fog ezek szerint beletenni a könyvébe. Én azt hittem, maga Felix Hoenikker tisztességes, objektív életrajzát akarja megírni – manapság, a mi korunkban aligha tűzhetne maga elé jelentékenyebb célt egy fiatal író. De nem, maga beállít mindenféle előítélettel, holmi té-

bolyodott tudósokról. Honnan szedte ezeket az ideákat ? Vicclapokból ?

– Dr. Hoenikker fiától, hogy csupán egyetlen forrásra hivatkozzam.

– Melyik fiától ?

– Newtontól – mondtam. Nálam volt pici Newt levele, meg is mutattam. – Különben mennyire kicsi Newt ?

– Nemigen nagyobb, mint egy esernyőtartó – / mondta dr. Breed. Fel sem nézett Newton leveléről, azt olvasta, és ráncolta a homlokát.

– A másik két Hoenikker gyerek normális ?

– Természetesen ! Szívből fájlalom, hogy csalódást okozok önnek, de a tudósok gyerekei pontosan olyanok, mint bárki másé.

Tőlem telhetőleg igyekeztem lecsillapítani dr. Breedet, meggyőzni, hogy igazán dr. Hoenikker élethű képmása érdekel. – Az a szándék hozott ide, hogy pontosan lejegyezzem, amit öntől hallok dr. Hoenikkerről. Newt levele csak a kezdet kezdete, és lelkiismeretesen egybevetem mindazzal, amit ön mond el nekem.

– Torkig vagyok vele, hogy mindenki félreérti a tudósokat, meg amit csinálnak.

– Mindent elkövetek, hogy eloszlassam a félreértést.

– Ebben az országban a legtöbben azt sem tudják, mi az a tiszta kutatás.

– Hálás volnék, ha megmagyarázná.

– Az ég szerelmére : nem az, ha tökéletesebb cigarettafiltert, vagy puhább papírsebkendőt, vagy tartósabb falfestéket akarnak előállítani ! Mást se hallani, mint hogy kutatás így, kutatás úgy, és gyakorlatilag az egész országban senki sem csinálja. Cégünk ama kevesek közé tartozik, amely tökéletesen tiszta kutatás céljaira alkalmazza az embereket. A többi cég mind a kutatómunkájával hanceg, közben hemzsegek náluk az ipari tucattechnikusok fehér kö-

penyben, akik szakácskönyvből dolgoznak, és álmaik netovábbja a jövő évi Oldsmobile-modell javított kiadású ablaktörlője.

– Viszont itt . . . ?

– Viszont itt és az országnak döbbenetesen kevés egyéb helyén azért fizetik az embereket, hogy gyarápítsák a tudást, hogy céljuk semmi egyéb ne legyen, csak ez.

– Módfelett nagystílú az Általános Kohó és Öntöde Művektől.

– Nincs ebben semmi nagystílú. A tudás a világ legértékesebb árucikke. Minél több igazsággal dolgozunk, annál jobban meggazdagodunk.

Ha már akkor bokononista lettem volna, e kijelentés hallatán elröhögöm magam.

19

Soha többé iszapot

– Úgy érti – kérdeztem dr. Breedtől –, hogy ebben a laboratóriumban soha senkinek nem mondják meg, min dolgozzon ? Még csak nem is *céloz* rá senki ?

– Célozni szüntelenül célozgat mindenki, de az igazi kutató természetétől idegen, hogy meg is hallja az efféle célozgatást. A feje tele van a maga elképzeléseivel, és ez nekünk nagyon megfelel.

– Próbált valaha valaki kutatási irányt ajánlani dr. Hoenikkernek ?

– De mennyire. Kiváltképp tengernagyok és tábornokok. Úgy néztek rá, mint holmi varázslóra, aki pálcája egy suhintásával sebezhetetlenné teheti Amerikát. Mindenféle ütődött rendszereket tálaltak fel nekünk – még ma is ezt teszik. A rendszerekkel nem is volna baj, csak épp a tudomány mai állásánál nem megvalósíthatók. A dr. Hoenikker-kaliberű tudósoktól elvárják, hogy ők pótolják az apróbb-nagyobb hézagokat. Emlékszem, nem sokkal Felix halála előtt egy tengernagy agyonkínózta, hogy csináljon valamit az iszappal.

– Iszappal ? !

– A tengerészek ugyanis kétszáz évi tocsogás után torkig vannak az iszappal – magyarázta dr. Breed.

– A tengernagy valamennyiük nevében kijelentette, szerinte a haladás sarkalatos pontja, hogy a tengerészek többé ne harcoljanak iszapban.

– Mit akart a tengernagy ?

– Soha többé iszapot.

– Nézetem szerint – elmélkedtem – lehetséges volna, tömérdek vegianyaggal vagy mivel, vagy tömérdek szerkezetfélével . . .

– A tengernagy holmi kis tablettára vagy kis szerkezetre gondolt. A tengerészek torkig vannak az iszappal, azonkívül torkig vannak a súlyos tárgyak cipelésével. Változatosság kedvéért holmi *apróságot* óhajtanak cipelni.

– Mit mondott erre dr. Hoenikker ?

– Szokásos játékos modorában, mert meg kell mondanom, a modora mindig játékos volt, Felix felvetette, hogy akadhat esetleg egy anyag, amelyből elég egy szemernyi – netán épp csak mikroszkopikus szemernyi –, s mindennemű sár, iszap, mocsár, láp, ingovány, posvány, patak, csermely, tócsa, dágvány, futóhomok, latyak, pocsolya, tőzeg avagy tufa egy csapásra úgy megszilárdul, mint teszem azt, ez az asztal.

És dr. Breed szeplős, vén öklével az íróasztalra csapott. Az íróasztal vese alakú, tengerzöld acélholmi volt. – Egyetlen tengerész is bőségesen elegendőt elbír belőle, hogy kiszabadítson egy páncélhajó-hadosztályt az Everglade-mocsárból. Felix szerint egy szál tengerész kisujja körme alatt elég anyag elfér.

– Lehetetlen.

– Ön szerint, énszerintem, jóformán mindenki szerint. Felix azonban, a maga játékos modorában, tökéletesen lehetségesnek tartotta. Felixben az volt a csodálatos – és szeretném remélni, hogy a könyvébe ezt valahol beleírja –, Felixben az volt a csodála-

tos, hogy ősóreg rejtélyeket is vadonatújnak tekintett.

– Kicsit úgy érzem most magam – mondtam erre én –, mint Francine Pefko meg a többiek a lánypiaccon. Nekem ugyan nem tudta volna dr. Hoenikker megmagyarázni, hogyan fér el valakinek a kisujja körme alatt annyi anyag, amittől a pocsolja úgy megszilárdul, mint az ön íróasztala.

– Hisz mondom, hogy Felix nagyszerűen magyarázott !

– Akkor is.

– Nekem meg tudta magyarázni – mondta dr. Breed –, én pedig minden bizonnyal meg tudom magyarázni magának. Feladvány : hogyan halászszuk ki a sárból a tengerészeket. Így van ?

– Így.

– Helyes – mondta dr. Breed. – Hát csak figyeljen. Kezdjük.

20

Szuperjég

– Többféle útja-módja van annak – kezdte magyarázatát dr. Breed –, ahogy bizonyos folyadékok kristályosodhatnak – megfagyhatnak –, többféle útja-/módja van annak, ahogy az atomjaik szabályosan, mereven halmozódhatnak és összekapcsolódhatnak.

A májfoltos kezű öregember ösztökélt : gondoljak a többféle útra-módra, ahogyan ágyúgolyókat felhalmozhatunk a törvényszéki palota kertjében, a többféle útra-módra, ahogy narancsot csomagolhatunk a narancsosládába.

– Így áll a dolog a kristályokban található atomokkal is ; és azonos anyag két különböző kristálya merőben különböző fizikai tulajdonságokkal rendelkezhet.

Mesélt egy gyárról, ahol hatalmas ethyl-diamin-/tartarát-kristályokat növesztettek. A kristályokat bizonyos gyártási eljárásoknál használták fel, mon-

dotta dr. Breed. Egy szép napon azonban a gyár felfedezte, hogy a növesztett kristályok már nem rendelkeznek a szükséges tulajdonságokkal. Az atomok másféle úton-módon halmozódtak és kapcsolódtak, illetve fagytak. A kristályosodó folyadék nem változott, csak épp a kialakuló kristályok az ipari alkalmazhatóság szempontjából körülbelül annyit értek, mint az ócskavas.

Hogy ez hogy történt, rejtély. Az elméleti tettes mindamellett, dr. Breed szavával élve, egy „mag” volt. Ezen a nem kívánt kristályképződés egy szemernyijét értette. A mag, amely a jó ég tudja, honnan került oda, az atomokat egészen újmódi halmozódásra-kapcsolódásra, vagyis kristályosodásra, fagyásra készítette.

– Most pedig képzelje el megint az ágyúgolyókat a törvényszéki palota kertjében vagy a narancsokat a narancsoládában – folytatta dr. Breed. Segítségével magam előtt láttam, ahogyan az ágyúgolyók avagy a narancsok legalsó rétege meghatározza a következő rétegek halmozódásának és kapcsolódásának rendjét. – A legalsó réteg a magva annak, ahogy minden egyes következő ágyúgolyó avagy minden egyes következő narancs viselkedik, legyen bár az ágyúgolyók vagy a narancsok száma végtelen.

– Most pedig tegyük fel – röfögött végtelen élvezettel dr. Breed –, hogy a víz kristályosodásának, fagyásának többféle lehetséges útja-módja van. Tegyük fel, hogy az a jég, amelyen korcsolyázunk, és amit a whiskynkbe rakunk – nevezzük „jég-egy”-nek –, csupán többféle jég egyike. Tegyük fel, hogy a víz mindig jég-eggyé fagyott a földön, mert nem volt olyan magva, ami megtanította volna, hogyan lehet belőle jég-kettő, jég-három, jég-négy . . . És tegyük föl – és öreg kezével megint megkoppintotta az íróasztalt –, hogy van egy bizonyos forma, nevezzük jég-kilencnek, avagy szuperjégnek – olyan kemény kristály, mint ez az asztal –, aminek az olva-

dáspontja, mondjuk, száz fok Fahrenheit, vagy talán inkább százharminc fok.

– Rendben, eddig értem – mondtam.

Dr. Breed előadását ekkor sustorgás zavarta meg : titkárnője szobájából hallatszott ; hangos és jelentőségteljes sustorgás volt. A lánypiac moraja.

A lányok odakint épp készültek dalra fakadni.

És daloltak is, amint dr. Breed meg én felbukkanunk az ajtóban. Volt ott vagy száz lány, mindegyik fehér miniszterpapírból vágott ki magának hatalmas körgallért, és gemkapoccsal erősítette össze. Gyönyörűségen énekeltek.

Meghökkenem, aztán pacallá szontyolodtam. Mindig meghat e ritkán élvezett kincs : az az édes leányhang, amelyen majdnem minden lány énekel.

Azt énekelték : „Ő, édes Betlehem”. Aligha feledem egyhamar, ahogy ezt a sort dalolták : „Ha él bennünk a félelem, ma éljen a remény !”

21

Jég hátán tengerész

Az öreg dr. Breed Miss Faust segédletével kiosztotta a karácsonyi csokoládét a lányoknak, aztán visszamentünk a szobájába.

Ott azt kérdezte : – Hol is tartottunk ? Ja, igen ! – És az öregember felszólított : képzeljem el az Egyesült Államok tengerészeit a kutyabagosi mocsár kelős közepén.

– Teherautók, tankok, tarackok, mind torkig iszappal ! -jajongott az öreg. – Nyeli őket a nyálkás, nyúlós ingovány !

Felemelte ujját, és rám kacsintott. – Ám tegyük fel, fiatalember, hogy egyetlenegy tengerész zsebében van egy icipici kapszula, benne egy szemernyi szuperjég, ami megtanítja a vízatomokat, hogy kell ezentúl halmozódni-kapcsolódni, hogy kell megfagyni. Ha pedig a tengerész bedobja ezt a szemernyi magocskát a legközelebbi pocsétába . . .

– A pocséta megfagy ? – kockáztattam meg.

– És a pocséta körül az egész nagy takony ?
 – Az is megfagy ?
 – És a fagyos takony minden egyes kis pocsétája ?
 – Megfagy ? Külön-külön valamennyi ?
 – Hát a fagyos takony minden egyes tócsája, csermelye ?
 – Megfagy az is ? Mind, az egész ?
 – De megfagy ám ! – kiáltott dr. Breed. – És az Egyesült Államok minden egyes tengerésze felkél a mocsárból, és jár !

22

Egy ember a bulvársajtótól

– És *van* ilyen szuperbigyó ? – érdeklődtem.
 – Nincs, nincs, nincs, nincs ! – Dr. Breed megint kifogyott a béketűrésből. – Ezt mind csak azért mondtam el, hogy némiképpen érzékeltessem, mily különlegesen újszerű módon közeledett Felix bármilyen ósdi problémához. Én csak azt mondtam el, mit mondott Felix a tengernagynak, aki az iszappal nyaggatta.
 – Felix egyedül evett mindig a kantinban. Íratlan törvény volt, hogy senki sem ülhet le az asztalához, senki sem zavarhatja meg a gondolatmenetét. De a tengernagy becsörtetett, odahúzott egy széket, és elkezdett az iszapról lefetyelni. Én az előbb azt meséltem el, mit felelt Felix kapásból.
 – De . . . de valójában nincs ilyen szuperbigyó ?
 – Hisz most mondom, hogy nincs ! – kiáltott elkeseredetten dr. Breed. – Felix ezután hamarosan meghalt ! És ha egy kicsit odafigyelt volna arra, amit igyekeztem megértetni magával az igazi kutatókról, akkor nem kérdezne ilyet ! Az igazi kutató azon munkálkodik, ami megragadja a fantáziáját, nem azon, ami a *mások* fantáziáját ragadja meg !
 – Nem megy ki a fejemből az a mocsár . . .
 – Hát pedig felejtse el ! Az a mocsár csak elvont példa volt !
 – Ha a mocsarat átszelő patakok szuperjéggé

fagynak, mi történik azokkal a folyókkal és tavakkal, amelyeket a patakok táplálnak ?

– Befagynak. De szuperjég *nincs*.

– Hát az óceánok, amiket a befagyott folyók táplálnak ?

– Azok is befagynak ! – mordult rám. – Most aztán majd rohan, és elad egy szenzációs riportot a szuperjégről, mi ? Hányszor mondjam még, hogy szuperjég nem létezik ? !

– És a befagyott tavakat és patakokat tápláló források és a forrásokat tápláló, föld alatti vizek ?

– Azok is mind befagynak, a fene egye meg ! - üvöltött dr. Breed. – Ha tudom, hogy maga a bulvársajtótól van – jelentette ki fenségesen, miközben felemelkedett-, egyetlen percemet sem fecséréltem volna magára ! .

– És az eső ?

– A lehulló eső minden csöppje jancsiszöggé fagy – és azzal vége a világnak ! Valamint ennek az interjúnak is ! Volt szerencsém !

23

Az utolsó tepsi

Dr. Breed egy dologban tévedett : szuperjég igenis létezik. Méghozzá a földön.

A szuperjég volt Felix Hoenikker utolsó ajándéka az emberiségnek, mielőtt elnyerte volna méltó jutalmát.

Senki sem tudta, mit csinált. Még csak feljegyzéseket sem hagyott hátra.

A szuperjég megalkotásához persze bonyolult apparátus kellett, de az már megvolt a kutatólaboratóriumban. Dr. Hoenikker csak épp benézett a labor-szomszédokhoz – kölcsönkért ezt-azt, el is átkozta nyájasan az egész szomszédság –, míg végül, hogy úgy mondjam, megsütötte az utolsó tepsi süteményt.

Előállított egy szuperjég-szilánkot. Kékesfehér volt. Az olvadáspontja száztizennégy egész négy tized fok Fahrenheit.

Felix Hoenikker a szilánkot belerakta egy kis üvegebe ; az üveget meg zsebre vágta. Aztán elvonult három gyermekével Cape Codra, a nyaralójába, hogy ott ünnepeljék a karácsonyt.

Angela harmincnégy éves volt. Frank huszonnégy. Pici Newt tizenhét.

Az öreg szenteste halt meg, és csak a gyerekeivel osztotta meg a titkot.

A gyerekei pedig megosztottak a szuperjégen.

24

Mi fán terem a vámpéter

Ezennel elérkeztünk a *vámpéter* bokononi fogalmához.

A *vámpéter* a *karasz* tengelye. *Vámpéter* nélkül nincs *karasz*, tanítja Bokonon, csakúgy, ahogy kerékagy nélkül nincs kerék.

Vámpéter lehet : fa, szikla, állat, eszme, könyv, dallam, a Szent Grál – akármi. A *karasz* tagjai mindeképp akörül forognak, a csillagköd spiráljának fenséges káoszában. Na persze a *karasz* tagjainak pályája közös *vámpéterük* körül merőben spirituális pálya. Lelkek keringenek, nem testek. Mint ahogy Bokonon dalra serkent mindnyájunkat ; ekképp :

*Ez a nagy, ez a nagy, ez a nagy körforgalom,
ólomlábakon, bádogszárnyakon . . .*

Vámpéterek jönnek, *vámpéterek* mennek, tanítja Bokonon.

Bármely adott időben a *karasznak* voltaképpen két *vámpétere* van – az egyik felfutóban, a másik alkonyulóban.

Amíg én dr. Breddel társalogtam Iliumban, *karaszom* épp virágba boruló *vámpétere* valószínűleg a víz kristályos alakja volt, ama kékesfehér csoda, a szuperjég nevezetű sors-szemer.

Amíg én dr. Breddel társalogtam Iliumban, Angela, Franklin és Newton Hoenikker birtokában lapultak a szuperjég-magvak, atyjuk magvából nevelt

magvak – megannyi alma, hogy úgy mondjam, amely nem esett messze a fájától.

Hogy mi sorsra jutnak e magvak, ez hitem szerint az én *karaszom* dolga ezen a világon.

25

Dr. Hoenikker

leglényege

Egyelőre ennyit *karaszom vámpéteréről*.

Az Általános Kohó és Öntöde Művek kutatólaboratóriumában dr. Breeddel folytatott kellemetlen interjúm után Miss Faust kezébe kerültem. Azt az utasítást kapta, hogy mutassa meg nekem, hol az ajtó. Én azonban rávettem, hogy előbb a megboldogult dr. Hoenikker laboratóriumát mutassa meg.

Útközben megkérdeztem Miss Faustot, mennyire ismerte dr. Hoenikkert. Őszinte és érdekes választ kaptam tőle, pikáns mosoly kíséretében.

– Nem hinném, hogy egyáltalán ismerni lehetett. Amikor azt mondjuk, hogy jól vagy kevésbé jól ismerünk valakit, rendszerint olyan titkokra gondolunk, amikről tudunk, vagy amikről nem tudunk. Meghitt dolgokra, családi dolgokra, szerelmi dolgokra – mondta nekem ez a bájos, agg delnő. – / Dr. Hoenikker életében is megvolt mindez, éppúgy, mint minden élő ember életében, de dr. Hoenikkernek nem ez volt a lényege.

– Hanem micsoda ?

– Dr. Breed folyton azt hajtogatja, hogy dr. Hoenikker leglényege az igazság volt.

– De magának más a véleménye ?

– Nem is tudom. Én csak azt nem értem, hogyan lehet bárki emberfiának elegendő a pusztá igazság.

Miss Faust megérett a bokononizmusra.

26

Mi az Isten

– Beszélt valaha dr. Hoenikkerrel ? – kérdeztem Miss Faustot.

– Persze. Sokszor.

– Emlékszik valamelyik beszélgetésükre ?

– Egyszer lefogadta, hogy nem tudok olyasmit mondani neki, ami színigaz. Erre én azt mondtam : „Isten a szeretet.”

– Mire ő ?

– Mire ő azt mondta : „Mi az Isten ? Mi a szeretet ?”

– Hüm.

– De hát Isten *csakugyan* a szeretet – mondta Miss Faust. – Akármit mondott dr. Hoenikker.

27

Mars-lakók

Dr. Felix Hoenikker egykori laboratóriuma a hatodik emeleten volt, az épület legfelső szintjén.

Vörös zsinórt feszítettek ki az ajtó előtt, a falon réztábla adta tudtul, miért szent eme hely :

EBBEN A HELYISÉGBEN TÖLTÖTTE ÉLETE UTOLSÓ HUSZONNYOLC ESZTENDEJÉT DR. FELIX HOENIKKER NOBEL-DÍJAS FIZIKUS. „AHOL Ő VOLT, OTT VOLT A TUDOMÁNY HATÁRA.” PÁRATLAN EMBER VOLT, JELENTŐSÉGE AZ EMBERISÉG TÖRTÉNETÉBEN FELMÉRHETETLEN.

Miss Faust felajánlotta : leemeli a vörös zsinórt, hogy beléphessenek a szentélybe, és szabadon értekezhessem bármely ott tanyázó szellemmel.

Elfogadtam az ajánlatát.

– Úgy hagytak mindent, ahogy dr. Hoenikker életében volt-magyarázta Miss Faust. – Csak a munkaasztalról vettek el egy csomó gumiszalagot.

– Gumiszalagot ?

– Ne kérdezze, miért. Tőlem ugyan ne kérdezze, mire való ez az egész.

Az öreg jó nagy rumlit hagyott a laboratóriumban. Figyelmemet nyomban megragadta a szanaszét heverő rengeteg olcsó játék. Tört gerincű papírsárkány. Bűgőcsiga, spárgával, csak fel kell húzni. Facsiga. Szappanbuborék-fúvóka. Akvárium, benne egy vár meg két teknősbéka.

– Imádta a tízcentes áruházakat – mondta Miss Faust.

– Azt látom.

– Leghíresebb kísérleteihez egy dollárba se került a felszerelés.

– Ki a centet nem becsüli, az a dollárt nem érdemli.

Volt persze jócskán hagyományos laboratóriumi felszerelés is, de ugyancsak elhalványult a jópofa, tarka játékok mellett.

Dr. Hoenikker íróasztalán levelek tornyosultak.

– Alighanem egyetlen levélre sem válaszolt – merengett Miss Faust. – Aki választ akart, felhívta telefonon, vagy felkereste személyesen.

Dr. Hoenikker íróasztalán bekeretezett fénykép állt, Háttal nekem. Megpróbáltam kitalálni, kinek a képe.

– A felesége ?

– Nem.

– Valamelyik gyereke ?

– Nem.

– Ő maga ?

– Nem.

Hát megnéztem. A kép egy vacak kis háborús emlékművet ábrázolt, egy kisvárosi törvényszéki épület előtt. Az emlékmű oldalán tábla, rajta a falu különböző háborúban elesett lakosainak neve. Azt gondoltam, a tábla lehetett a fénykép oka. Elolvastam a neveket, félig-meddig arra számítottam, hogy a Hoenikker nevet megtalálom köztük. Nem találtam.

– Ez volt az egyik hobbyja – mondta Miss Faust.

– Micsoda ?

– Lefényképezte, hogyan rakják halomba az ágyúgolyókat különféle törvényszéki épületek kertjében. Ezen a fényképen állítólag egészen rendkívüli módon vannak felrakva.

– Aha.

- Ő maga is rendkívüli ember volt.
- Azt látom.
- Egymillió év múlva talán mindenki olyan okos lesz, mint ő volt, és megérti mindazt, amit ő megértett. De a mai átlagemberhez képest dr. Hoenikker olyan volt, mint egy Mars-lakó.
- Talán az is volt – véltem.
- Ez legalább megmagyarázná, mért lett három olyan fura gyereke.

28

Majonéz

Míg Miss Fausttal a liftet vártuk, hogy levigyen a földszintre, Miss Faust kifejezte abbéli reményét, hogy nem az ötös számú lift jön. Még meg sem kérdezhettem, miért e kívánság, már meg is jelent az ötös számú lift.

A kezelő, egy apró, öreg néger, bizonyos Lyman Enders Knowles, elmebajos volt, erről jóformán meg vagyok győződve – méghozzá az agresszív fajtából, ugyanis megmarkolta a tulajdon seggét, és felüvöltött : „Az ám !”, valahányszor úgy vélte, hogy fején találta a szöveget.

– Hahó, emberszabású kartársaim, tavirózsák és lapátkerekek ! – rikkantott Miss Faustra és rám.
– Az ám !

– A földszintre legyen szíves – szólt hűvösen Miss Faust.

Knowlesnak nem volt egyéb dolga, ha le akart vinni a földszintre, mint becsukni az ajtót, és megnyomni egy gombot. Egyelőre azonban nem ezt tette. Úgy látszott, hogy évekig nem is fogja megtenni.

– Egy illető azt mondja – közölte –, hogy ez a lift itten maja építészet. Csak ma tudtam meg. Mondom neki : „Hát akkor én mi vagyok ? Majonéz ?” Az ám ! Ezen aztán törheti a fejét ! Ha hagyom ! Csakhogy én mindjárt előállok a következő kérdéssel, hogy majd belegárgyul ! Az ám !

– Lemehetnénk, Mr. Knowles ? – rimázkodott Miss Faust.

– Azt mondom az illetőnek – lendült bele Knowles –, mondom : „Ez itten egy kutatólaboratórium. Kutatni az után szokás, amit egyszer már megtaláltak, nem ? Megtalálták, aztán eldugták, azért kell utána kutatni. Hogyhogy ilyen házat építenek, majonézes lifttel, meg minden, és telerakják bolondokkal ? Hát mi után kutatnak ezek ? Elvesztett valaki valamit ?” Az ám !

– Igazán érdekes – sóhajtott Miss Faust. – És most lemegetnénk ?

– Másmerre aligha mehetnénk – vakkantott rá Knowles. – Ez itten a tető. Ha azt mondja nekem, menjünk föl, nem tudnák a szolgálatára lenni. Az ám !

– Hát akkor menjünk le – mondta Miss Faust.

– Majd ha itt lesz az ideje. Ez az ember dr. Hoenikker előtt tisztelgett ?

– Igen – mondtam. – Ismerte ?

– De milyen közéről ! – mondta. – Tudja-e, mit mondtam, amikor meghalt ?

– Nem.

– Azt mondtam : „Dr. Hoenikker nem halt meg.”

– Csakugyan ?

– Csak épp más dimenzióba lépett. Az ám !

Megnyomott egy gombot, és mentünk lefele.

– Ismerte a Hoenikker gyerekeket ? – kérdeztem.

– Eszeveszett meszetevett kölykei ! – mondta Knowles. – Az ám !

29

Emléked él

Még valami dolgom volt Iliumban. Le akartam fényképezni az öreg sírját. Visszamentem hát a szobámba, megállapítottam, hogy Sandra távozott, magamhoz vettem a fényképezőgépet, és taxit fogadtam.

Csípős, szürke ólmos eső esett. Gondoltam, ebben

az esőben jól le lehet majd venni az öreg sírkövét, még talán címlapnak is beillik az *Aznap volt a Világ-végére*.

A kapuban a temetőőr megmondta, hol keressem a Hoenikker-sírkertet. – El se tévesztheti – mondta. – Ott van a legnagyobb síremlék.

Igazat beszélt. A síremlék hat méter magas, egy méter vastag fallosz volt. Csillogott az ólmos esőben.

– Uramisten ! – kiáltottam fel, és kikászálódtam a taxiból a fényképezőgéppel. – Ez aztán a méltó síremlék az atombomba atyjának ! – Nevettem.

Megkérdeztem a sofőrt, odaállna-e a síremlék mellé, már csak az arány kedvéért. Aztán megkértem, törölgesse le róla egy kicsit a jeget, hadd lássék a megboldogult neve.

Megtette.

És a síremlék talapzatán, tizenöt centis betűkkel, istenbizony ez állt :

ANYÁNK

30

Csak alszol a sírban

– Anyánk ? ! – hüledezett a sofőr.

Törölgettem a jeget, mire kibukkant a következő vers :

*Mamánk, Mamánk, kérlek nagyon,
vigyázz reánk minden napon.*
ANGELA HOENIKKER

Alatta is vers :

*Nem haltál meg te,
csak alszol a sírban,
és már mosolygok,
bár előbb sírtam.*
FRANKLIN HOENIKKER

Ez alatt pedig, a talapzatba ágyazva, egy betonkocka, rajta egy csecsemő tenyérnyomata. A lenyomat alatt a következő szöveg :

PICI NEWT

– Ha ez az anyjuk – kérdezte a sofőr –, mi a jóistent állíthattak az apjuk fölé ? – És mindjárt mondott is valami trágárságot, hogy szerinte mi lenne az alkalmas síremlék.

Apát is mindjárt megleltük. Síremléke – mint később megtudtam, végrendeleti kívánsága szerint – / egy negyven centiméteres élő márványkocka volt. Felirata :

APÁNK

31

**Ez is Breed,
az is Breed**

A temetőből kifelé menet a taxisofőr a saját mamája sírjának állapotán merengett. Megengedem-e, kérdezte, hogy egy kis kerülőt tegyünk, és megnézzze.

Szánalmas kis kő jelezte a mamát – nem mintha számítana.

Megengednék-e még egy kis kerülőt, kérdezte a sofőr, ezúttal a temetővel szemközti sírkőkereskedéshez.

Akkor még nem voltam bokononista, úgyhogy kissé kellenetlenül egyeztem bele. Ha már akkor bokononista vagyok, természetesen vígan beleegyezem, bárki bárhova akar menni. Mint Bokonon mondja : „Különös úticélok – az Isten táncórái.”

A sírkőkereskedés cégtábláján az „Avram Breed és Fia” név állt. Amíg a sofőr a kereskedővel tárgyalt, én a síremlékek közt bolyongtam – csupa bíró síremlék, mind ez ideig senki áldott emlékére.

A sírkőkereskedés bemutatótermét helyi humorral fűszerezték : egy kőangyal feje fölött fagyöngy-

csokor lógott. Talapzatán egy halom cédruság, márványakában karácsonyfaéggő-fűzér.

– Hogy a hölgy ? – kérdeztem a kereskedőt.

– Nem eladó. Százesztendő. Dédapám, Avram Breed faragta.

– Olyan régi a cég ?

– Olyan bizony.

– Maga is Breed ?

– Negyedik nemzedék egyhuzamban.

– Rokona dr. Asa Breed, a kutatólaboratórium igazgatója ?

– A bátyám. – Ő maga, mondta, Marvin Breed.

– Kicsi a világ-állapítottam meg.

– Már ami a temetőbe kerül belőle, mindenesetre.

– Marvin Breed talmi eleganciájú, okos, érzelgős ember volt.

32

Dinamitpénz

– Épp az imént voltam a bátyja irodájában. Író vagyok. Dr. Hoenikkerről készítettem vele interjút – / mondtam Marvin Breednek.

– Az volt ám a fura istenbarma. Nem a bátyám ; Hoenikker.

– Magánál vette azt a síremléket a felesége sírjára ?

– Azt a kölykök vették. Hoenikkernek nem volt hozzá semmi köze. Nem ért az rá, hogy fejfát tűzzön a felesége sírjára. Aztán amikor az asszony már jó éve meghalt, bejön ide a három Hoenikker gyerek – az a nagy, hosszú lány, a fiú meg a kisbaba. Azt mondták, a legnagyobb kő kell nekik, ami csak pénzért kapható, és a két nagyobbik verset is írt rá. Azt akarták rátenni a köre.

– Hisz épp nevetni is lehet azon a kövön – mondta Marvin Breed –, de azok a kölykök több vigaszt merítettek belőle, mint bármi másból, ami pénzért kapható. Folyton kijártak, nézték, virágot raktak rá, évente isten tudja hányszor.

– Szép pénzbe kerülhetett.
– Tellett a Nobel-díjból. Ez került ki belőle, meg a Cape Cod-i nyaraló.

– Dinamitpénz . . . – merengtem, mert a dinamit erőszakossága ötlött fel bennem és a sírkő meg a nyaraló abszolút nyugalma.

– Tessék ?

– Nobel találta fel a dinamitot.

– Hát ugye, nem vagyunk egyformák . . .

Ha akkor már bokononista vagyok, és eltűnődöm az események csodálatosan bonyolult láncolatán, amelynek révén a dinamitpénz épp ehhez a sírkőcéghez került, tán azt suttogom : – Buzgó, buzgó, buzgó.

Buzgó, buzgó, buzgó – ezt suttogjuk ugyanis mi, bokononisták, ha eltűnődünk, mily bonyolult és ki-fürkészhetetlen az élet gépezete.

Ám keresztény lévén, mindössze ennyit mondhatom : – Bizony, az élet néha különös dolgokat produkál.

– Néha meg nem – mondta Marvin Breed.

33

Egy hálátlan ember

Megkérdeztem Marvin Breedet, ismerte-e Emily Hoenikkert ; Felix feleségét ; Angela, Frank és Newt anyját ; az óriási talapzat alatt nyugvó asszonyt.

– Hogy ismertem-e ?-váltott tragikusra a hangja.
– Hogy én ismertem-e ; uram ! De mennyire hogy ismertem ! Ismertem Emilyt. Együtt jártunk az iliumi gimnáziumba. Az osztály zászlóbizottságának társelnökei voltunk. Apjáé volt az Ilium Hangszerkereskedés. Emily minden áldott hangszeren játszott, ami csak volt a boltban. Annyira belebolondultam abba a lányba, hogy abbahagytam a focit, és nekiálltam a hegedűnek. Aztán hazajön Asa bátyám vakációra a műegyetemről, és én marha bemutatom a szerelmemnek ! – Marvin Breed csettintett : – *Így szedte el tőlem, ni. A rézágyam gombján törtem össze a hetvenöt dolláros hegedűmet, aztán le-*

mentem a virágüzletbe, kértem egy dobozt, amibe a hosszú szárú rózsákat csomagolják, beleraktam a szétvert hegedűt, és a boyszolgálatlaltal elküldtem Emilynek.

– Csinos volt ?

– Csinos ? ! – visszhangozta Marvin Breed. – / Uram, ha az Isten egyszer angyalat enged látnom, a szárnya láttán esik le az állam, az arca nem lesz új. Mert én láttam már a világmindenség legeslegeszebb arcát. Nem volt férfi Ilium megyében, aki bele ne szeretett volna, akár bevallotta, akár tagadta. Emily bármelyik férfit megkaphatta volna. – Kiköpött a tulajdon padlójára. – Erre fogja magát, és hozzámegy ahhoz a nyomorodott kis hollandus szarházihoz ! Eljegyzett menyasszonya volt a bátyámnak, és erre beállít a városba az a csúszómászó kis rohadék ! – Marvin Breed megint csettintett : – / Így szedte el a bátyámtól azt a lányt, így.

– Alighanem hazaárulás meg hálátlanság meg tudatlanság meg elmaradottság meg értelmiség-ellenesség szarházinak nevezni egy olyan híres-nevezetes halottat, mint Felix Hoenikker. Tudom én, milyen ártalmatlan meg szelíd meg álmodozó volt, már legalábbis annak mondták. Tudom, hogy a légynek se vétett, hogy nem érdekelte a pénz meg a hatalom meg az öltözködés meg az autók meg miegyéb, hogy nem lehetett egy napon senkivel emléteni, hogy különb volt valamennyiünkénél, hogy oly ártatlan volt szinte, mint a Jézus Krisztus – csak épp nem egészen Isten fia volt . . .

Marvin Breed úgy érezte, nem szükséges befejeznie a gondolatmenetét. Meg kellett kérnem, hogy folytassa.

– Hogy miért ? – kérdezte. – Hogy miért ? – Az ablakhoz lépett, kibámult a temetőkapura. – Hogy miért ! – motyogta, és nézte a kaput, az ólmos esőt, meg az alig látható Hoenikker-emlékművet.

– Hát hogy a fenébe lehetne ártatlan az az ember,

aki beledolgozik az atombombába ? Hogy az istenbe lehet azt mondani, hogy jó ember, aki a kisujját meg nem mozdította, mikor a világ legjobb szívé, legszebb asszonya, a saját tulajdon felesége ott feküdt a halottas ágyán, mert elemésztette a szeretetlenség meg a meg nem értés . . .

Megrázkódott. – Néha már azt gondolom, az az ember halva született. Életemben nem találkoztam még senkivel, akit ennyire ne érdekelték volna az élők. Néha már azt gondolom, ez a baj a világgal : hogy a fejések közt annyi a merev hulla.

34

Vin-dit

A sírköskereskedésben ért az első *vin-dit* – ez a bokononista szó hirtelen, szubjektív lökést jelent a bokonizmus felé, ama meggyőződés felé, hogy végtére is a Mindenható Isten mégiscsak tud rólam, hogy a Mindenható Istennek holmi igen bonyolult terve van velem.

A *vin-dit* kiindulópontja voltaképpen a fagyöngy alatt ácsorgó kőangyal volt. A taxisofőr a fejébe vette, hogy az anyja sírjára ő pedig azt az angyalt mindenáron megszerzi. Ott állt előtte ; a szeme csupa könny.

Marvin Breed még akkor is csak bámult ki az ablakon a temetőkapura, mikor befejezte mondókáját Felix Hoenikkerről. – A rohadt kis hollandus szarházi lehet, hogy valami modern szent ember volt – tette hozzá –, de itt dögöljek meg, ha életében valamit is kedve ellenére csinált, meg ha meg nem kapott mindent, amit akart.

– Zene – mondta Marvin Breed.

– Tessék ? – kérdeztem én.

– Ezért ment hozzá Emily. Azt mondta, Felix Hoenikker elméje magasabb rendű zenére van hangolva, a szférák zenéjére. – Megrázta a fejét. – Szart.

Aztán a kapu láttán eszébe jutott, amikor utoljára

látta Frank Hoenikkert, a modellgyártót, a patent-
üvegbe zárt bogarak inkvizitorát. – Frank – mondta.

– Mi van Frankkel ?

– Akkor láttam utoljára azt a szerencsétlen, per-
verz kölyköt, mikor kijött a temető kapuján. Az
apját még temették. Még be se tették az öreget a
földbe, Frank már jött ki a kapun. Lestoppolta az
első autót. Új Pontiac volt, floridai rendszámmal.
Megállt. Frank beszállt, azóta Iliumban a színét se
látta senki.

– Hallom, körözi a rendőrség.

– Az csak baleset volt, tévedés. Frank nem bűnő-
ző. Nincs is meg hozzá a mersze. Máshoz se értett,
csak a modellezéshez. Egyetlen állása volt, ahol meg
is maradt, Jack Barkácsboltjában. Modelleket árult,
modelleket készített, szaktanáccsal látta el a vevőket
modellezéshez. Mikor elpucolt innen, Floridába
ment, egy sarasotai modellező-boltban kapott állást.
Aztán kiderült, hogy a bolt csak fal, egy banda tartja
fönn, ami igazából lopott Cadillaceket szállít kiszol-
gált tartályhajókon Kubába. Frank így keveredett
bele. Nyilván azért nem találták meg a hekusok,
mert már meghalt. Biztos túlságosan sokat hallott,
miközben épp a páncéltornyokat ragasztgatta Tech-
nokollal a *Missouri* csatahajóra.

– És Newt hol van most, nem tudja ?

– Gondolom, a nővérénél, Indianapolisban. Leg-
utóbb akkor hallottam róla, mikor azzal az orosz
törpenővel volt az ügye, és kibukott Cornellen az
orvoselőkészítőről. Maga el tud képzelni egy törpét,
amint doktornak készül ? És ugyanabba a szeren-
csétlen családba született bele az a nagy, langaléta
lány, majd két méter. Az a híres-nevezetes, nagy-
eszű apja kiszedte a lányát a gimnáziumból érettségi
előtt, hogy legyen a háznál nő, aki gondját viseli.
Nem volt annak a lánynak más öröme, csak a klari-
nét, azt játszotta az iliumi gimnázium száztagú
fúvószenekarában.

– Mikor aztán hazahozták az iskolából – folytatta Breed –, soha a lábát ki nem tette a házból, nem volt egy ember, aki hívta volna, se barátnője, az öregnek meg eszébe se jutott, hogy pénzt adhatna neki, hogy elmenjen valahova. Tudja, mit csinált mindig az a lány ?

– Nem én.

– Este akárhányszor is bezárkózott a szobájába, aztán lemezeket tett fel, aztán klarinéton kísért a lemezeket. Korunk csodája, már énszerintem, hogy az a nő férjet tudott fogni.

– Mennyit kér ezért az angyalért ? – kérdezte a taxisofőr.

– Mondtam már, nem eladó.

– Aligha akad manapság, aki így értene a kőfaragáshoz – jegyeztem meg.

– Van egy unokaöcsém, az érti a módját – mondta Breed. – Asa fia. Az is nagyfene kutatótudósnak készült, aztán mikor a bombát ledobták Hirosimára, a kölyök kimutatkozott. Jól berúgott, aztán eljött hozzám, azt mondja, kőfaragó akar lenni.

– Most is itt dolgozik ?

– Szobrászkodik Rómában.

– Ha valaki elég dohányt ajánl magának – mondta a sofőr –, odaadná, igaz ?

– Meglehet. De ahhoz igencsak sok dohány kell.

– Hova lehet ilyesmire a nevet írni ? – kérdezte a sofőr.

– Van már rajta név, a talapzaton. – Nem láttuk a nevet, eltakarták a talapzatot borító ágak.

– És nem jöttek érte ? – tudakoltam.

– Ki se fizették ! Úgy történt a dolog : az a német bevándorló nyugatnak tartott feleségestül, aztán az asszony himlőt kapott, és itt, Iliumban, meghalt. Az ember megrendelte az angyalt az asszony fölébe, és megmutatta a dédapámnak, hogy ott a zsebében a pénz, ki tudja fizetni. Csakhogy aztán kirabolták. Elszedték tőle a pénzét az utolsó centig. Nem maradt

mása, csak az a föld, amit Indianában vásárolt, de azt még nem is látta. Úgyhogy továbbment, azt mondta, majd visszajön, és kifizeti az anglyalt.

– Aztán nem jött vissza ? – kérdeztem.

– Nem ám. – Marvin Breed félretolta a lába ujjával az ágakat, hogy kilátszottak a talapzatba vésett betűk. Egy vezetéknev volt. – Marha fura egy név – mondta. – Ha annak a bevándorlónak maradt is ija-fia, lefogadom, megváltoztatta a nevét. Most már biztosan Jones vagy Black vagy Thompson a neve.

– Ebben bizony téved – motyogtam.

Úgy éreztem, megbillen a bolt ; a fal, a mennyezet, a padló egy pillanatra csupa alagútnyílássá változott – és mindegyik alagút másfelé vezetett az időben. Bokononista látomásom támadt minden idők minden egyes másodpercének és minden vándorló embereknek és minden vándorló asszonyoknak és minden vándorló gyermekeknek egységéről.

– Ebben bizony téved – mondtam, mikor eltűnt a látomás.

– Tán ismer valakit, akit így hívnak ?

– Igen.

A név ugyanis az én nevem volt.

35

Barkácsbolt

Visszaúton a szálló felé megpillantottam Jack Barkácsboltját, ahol valamikor Frank Hoenikker dolgozott. Mondtam a taxisofőrnek, álljon meg és várjon.

Bementem, és megláttam magát Jacket, az irinyó-/pirinyó tűzoltóautók, vonatok, repülők, hajók, házak, lámpaoszlopok, fák, tankok, rakéták, autók, hordárok, kalauzok, rendőrök, tűzoltók, papák, mamák, kutyák, macskák, csirkék, katonák, kacsák és tehenek urát. Hullaképű, komor, koszos, köhögős ember volt.

– Miféle gyerek volt Franklin Hoenikker ? – vissz-

hangozta, és köhögött, köhögött. Csóválta a fejét, annak bizonyosságául, hogy úgy imádta Franket, ahogy életében még senkit sem imádott. – Erre a kérdésre szavakkal meg nem felelhetek. De *megmutathatom*, miféle gyerek volt Franklin Hoenikker – köhögött. – Nézze meg, és ítélje meg maga.

És levitt a boltja alagsorába. Ott lakott. Állt ott egy hitvesi ágy, egy fiókos szekrény meg egy resó.

Jack mentegetőzött, amiért nincs bevetve az ágy. – A feleségem egy hete elhagyott – köhögte. – Most próbálom valahogy összemadzagolni az életemet.

És felkattintott egy kapcsolót, és az alagsor túlsó felét vakító fény árasztotta el.

Közeledve a fényhez, megláttam, hogy a napfény furnérlemezre épült fantasztikus országocskára világít. Kis sziget volt ; pont olyan szabályos négyszög, mint egy kansasi kisváros. Minden nyughatatlan lélek, minden lélek, aki kíváncsi a város zöldövezetén túl elterülő világra, a szó szoros értelmében lepotyog a világ peremén.

Annyira pontos, arányos volt minden apró részlet, oly boszorkányosan formázták, festették, hogy össze se kellett húznom a szememet, első látásra elhittem : valóságos az egész táj : hegyek, tavak, folyók, erdők és városok, és minden, amit a szép vidék ételt-italt terem.

És az egészet cérnavékony vasúti sínek hálózták be.

– Nézze a kapukat – mondta áhítatosan Jack.

– Szép. Ügyes.

– A kilincsek. Meg a kopogtatók. Mind működik.

– Úristen.

– Azt kérdi, milyen gyerek volt Franklin Hoenikker : ezt ő építette – hörögte Jack.

– Egész egyedül ?

– Na, egy kicsit besegítettem, de csak az ő tervei szerint. Az a srác zseni volt.

– Hogy is vitathatná bárki ?

- Az öccse törpe volt, tudja.
- Tudom.
- Az forrasztotta részben az alaphoz.
- Tisztára mint a valódi.
- Nem volt könnyű munka, nem ment egyik napról a másikra, azt elhiheti.
- Róma se egy nap alatt épült.
- Annak a gyerekeknek nem volt otthona, tudja.
- Igen, hallottam.
- Ez volt az igazi otthona. Hosszú heteket töltött idelent. Néha még csak el se indította a vonatot ; csak ült és nézte, mint most mi.
- Van itt elég látnivaló. Szinte felér egy európai úttal, annyi a látnivaló, ha jobban megnézzük.
- Frank olyasmit is meglátott, amit maga meg én nem vennénk észre. Egyszer csak nekiesik az egyik hegynek, és lerombolja, pedig szakasztott olyan valóságosnak látszott, mint bármelyik igazi hegy – már magának vagy nekem. És Franknek igaza volt. A hegy helyébe odarakott egy tavat, a tó fölébe fahidat, és tízszer különb lett, mint azelőtt.
- Nem mindenkinek adatott ilyen tehetség.
- Ez az ! – mondta szenvedélyesen Jack. A szenvedély aztán mindjárt köhögésbe fulladt. Mikor elült a roham, csak úgy patakozott a szeméből a könny.
- Ide hallgasson, mondtam annak a kölyöknek, menjen főiskolára, tanuljon ki mérnöknek, aztán elmehet az Amerikai Expressz Társasághoz vagy ilyesmi – valami nagy helyre, ahol aztán rendesen támogathatnák.
- Úgy látom, maga jócskán támogatta.
- Bár megtettem volna, bár megtehettem volna
- borongott Jack. – Nem volt hozzá tőkéim. Mikor csak tudtam, adtam neki anyagot, de a java részét abból a pénzből vette, amit nálam keresett, fönt a boltban. Egy vasat sem költött másra, csak erre – / nem ivott, nem dohányzott, nem ment moziba, nem járt lányokkal, nem érdekelte az autó.

– Elkelné még jó néhány a fajtájából.

Jack vállat vont. – Hát . . . Gondolom, azok a floridai gengszterek kinyírták. Félték, hogy eljár a szája.

– Biztosan.

Jack egyszer csak elzokogta magát : – Vajon tudják-e a rohadt szemetek ; hogy kit öltek meg ? !

36

Nyau

Iliumi tartózkodásom meg a következő két állomás – a karácsonyt áthidaló kétheti túra – tartamára New York-i lakásomat ingyen átengedtem egy Sherman Krebbs nevű éhenkórász költőnek. Második feleségem ugyanis elhagyott, mondván : túlságosan pesszimista vagyok ; egy optimista nem élhet velem.

Krebbs szakállas volt, spanielszemű, platinaszőke Krisztus. Nem voltunk nagyon közeli barátságban. Egy koktélpartin ismertem meg, ahol mint az Azonali Atomháborút Követelő Költők és Festők országos elnöke mutatkozott be. Menedéket kért ; az sem baj, mondta, ha nem bombabiztos ; és történetesen én szolgálhattam vele.

Amikor hazaértem, és még rezgett bennem a kiváltatlan iliumi kőangyal keltette felkavaró spirituális élmény utóhatása, azt kellett tapasztalnom, hogy lakásom nihilista tivornya áldozatául esett. Krebbs távozott ; de előbb még háromszáz dollár árát interurbán telefonált, öt helyütt kiégette a heverőmet, megölte a macskámat és az alligátorkörtefámat, és leszakította az orvosságszekrénykém ajtaját.

Konyhám sárga linóleumpadlójára ezt a verset írta, mint kiderült, ürülékkel :

*Ez a konyha
még nem az igazi.
Nem örvendez a szívem
amíg nem csupa
szem-ét.*

Ágyam fölött a tapétán is volt egy felirat, más – női – írással, rúzzsal, mondván : „*Azt* már nem !”

Döglött macskám nyakán pedig a következő cédula lógott : „Nyau.”

Azóta nem láttam Krebbset. És mégis úgy érzem, a *karaszom*hoz tartozott. Ha igen, úgy *rang-rang* minőségben. Bokonon szerint a *rang-rang* olyan személy, aki az embert bizonyos gondolkodásmódtól eltéríti, méghozzá úgy, hogy a *rang-rang* tulajdon példájával bizonyítja az illető életmód képtelenségét.

Lehet, hogy hajlamos lettem volna elhessegetni a kőangyalt, mint aminek semmi jelentősége. De amikor megláttam, mit művelt Krebbs, kivált mit művelt az édes cicámmal, nem kértem többet a nihilizmusból.

Valaki vagy valami nem akarta, hogy nihilista legyek. Krebbs küldetése volt, ha tudott róla, ha nem, hogy kiábrándítson ebből a filozófiából. Ügyes húzás, Mr. Krebbs, ügyes húzás.

37

Egy korszerű dandártábornok

És aztán egy szép napon, egy vasárnap, megtudtam, hol van a körözött bűnöző, a modellező, a patent-üvegbe zárt bogarak Jehovája és Belzebubja – hogy hol van Franklin Hoenikker.

Frank él !

A hírt a New York-i *Sunday Times* rendkívüli melléklete közölte. A melléklet egy banánköztársaság fizetett hirdetése volt. Fedőlapján a legszívfacsaróbban gyönyörűséges lány profilja, akit legmerészebb álmaimban valaha is láttam.

A lány mögött talajgyaluk döntögetnek pálmákat, széles sugárút épül. A sugárút végén három új épület acélváza.

„San Lorenzo Köztársaságé a jövő ! – hirdette a melléklet fedőlapja. – Egészséges, boldog, haladó,

szabadságszerető, gyönyörű ország, amerikai tőkés-
sek, amerikai turisták vágyainak netovábbja !"

Nem nagyon siettem elolvasni a hirdetést. Beér-
tem a fedőlapon a lánnyal – mit, beértem ? Első
pillantásra beleszerettem. Nagyon fiatal volt és na-
gyon komoly – és tündöklően szenvedélyes és okos.

Csokoládébarna volt. A haja színarany.

Mona Aamons Monzano a neve, közölte a fedő-
lap. A sziget diktátorának fogadott leánya.

Kinyitottam a mellékletet, reméltem, lesz benne
még más kép is erről a fölséges keverék-madonnáról.

Ehelyett megtaláltam a sziget diktátorának, Mi-
guel „Papa” Monzanónak a képét : vén gorilla, köze-
lebb a nyolcvanhoz, mint a hetvenhez.

„Papa” arcképe mellett pedig egy keskeny vállú,
rókaképű, éretlen ifjanc fotója. Hófehér katonai
zubbony, rajta ékköves napkitörés. Közel ülő szeme
karikás. A borbélynak láthatólag egész életében
mindig azt mondta, hogy oldalt és hátul nyírja rövid-
re, de a feje búbját hagyja békén. Így aztán drótszőrű
kefehatárt visel, hihetetlenül magas, bodorított haj-
kockát.

E bájtalan gyermeket pedig mint Franklin Hoe-
nikker dandártábornokot mutatták be, aki „San
Lorenzo Köztársaság Tudomány- és Haladás-ügyi
minisztere”.

Huszonhat esztendő volt.

38

Sehol annyi

barrakuda

San Lorenzo szigete, mint a New York-i *Sunday Times* mellékletéből értesültem, ötven mérföld hosz-
szú, húsz mérföld széles. Lakosainak száma négy-
százötvenezer, „ . . . mind egy szálig odaadó hívei
a Szabad Világ eszmájének”.

Legmagasabb pontja a McCabe-hegy, három-
ezer-háromszázötvenkét méter a tengerszint felett.
Fővárosa Bolívar, „ . . . mellbeverően modern met-

ropolis, kikötője otthont nyújthatna az Egyesült Államok teljes hadiflottájának". Fő exportcikkei : cukor, kávé, banán, indigó és kézműipari tárgyak.

„Sporthorgász körökben egybehangzó vélemény : San Lorenzo vitathatatlanul a világ barrakuda-központja !"

Vajon Franklin Hoenikker, aki még csak le sem érettségizett, hogy tett szert erre a cifra állásra ? A kérdésre részben megfelelt a San Lorenzóról szóló tanulmány, „Papa” Monzano tollából.

„Papa” szerint Frank a főépítésze „San Lorenzo Központi Tervé”-nek ; ebbe beletartoznak az új utak, a falu villamosítása, csatornázás, szállodák, kórházak, klinikák, vasutak – az egész cakumpakk. A tanulmány rövid volt, szűkszavú, „Papa” mégis öt alkalommal utalt benne Frankre mint „. . . dr. Felix Hoenikker vérbeli gyermekére”.

A szövegből csak úgy büzlött a kannibalizmus.

„Papa” nyilván úgy érezte, hogy Frank az öreg varázserejű húsának egy cafata.

39

Fata Morgana

Valamivel többet árult el a melléklet egy másik darabja, szövirágokban bővelkedő tanulmány, címe : „Mit jelent San Lorenzo egy amerikainak”. Szinte biztosan más írta meg a szerző helyett, aki maga Franklin Hoenikker dandártábornok.

A tanulmányban Frank elmesélte, hogyan sodródott lélekegyedül egy kis híján elmerülő húszméteres luxustutajon a Karib-tengeren. Arról nem szólt, hogy mit keresett a tutajon, vagy hogy miért volt egyedül. Mindössze arra utalt, hogy Kubából indult.

„A pompás luxustutaj süllyedt, s vele az én céltalan életem – így a tanulmány. – Négy napja mindössze két kétszersültet ettem, meg egy sirályt. Emberevő cápák uszonya hasította körülöttem a meleg tengert, fűrészfogú barrakudáktól fortogott a víz.

Tekintetemet felemeltem Teremtőmhöz : kész vol-

tam elfogadni, bármit határoz felőlem. És íme : szemem megállapodott egy csodálatos hegycsúcson, amely a felhők fölé emelkedett. Vajon fata morgana volna ? A kegyetlen, csalóka délibáb ?"

Nem olvastam tovább ; utánanéztem, mi az a fata morgana. Megtudtam, hogy a tófenéken élő Morgan tünderről elnevezett délibáb. Rendszerint a messinai szorosban jelenik meg, Calabria és Szicília között. Egyszóval a fata morgana romantikus szar.

Frank azonban a sülyedő luxustutajról nem a kegyetlen fata morganát pillantotta meg, hanem a McCabe-hegy csúcsát. A nyájas tenger ekkor a luxustutajt San Lorenzo sziklás partjára toszogatta, mintha egyenesen Isten akarta volna odavezetni.

Frank partra szállt, száraz lábbal, és megkérdezte, hol van. A tanulmány erről hallgatott ugyan, de a nyomorult vitt magával egy darab szuperjeget – / termoszban.

Franknek nem lévén útlevele, lesítették Bolivarban, a fővárosban. A sitten meglátogatta „Papa” Monzano, és az iránt érdeklődött, vajon Frank csak-ugyan vérrokona-e a halhatatlan dr. Felix Hoenik-kernek.

„Igenlően válaszoltam – írja Frank. – E perctől fogva San Lorenzón kitarult előttem minden lehetőség kapuja.”

40

A Remény

és Irgalom Háza

Úgy történt – „Úgy kellett történnie”, mondaná Bokonon –, hogy egy magazin megbízásából San Lorenzóra utaztam, riportot készíteni. Nem „Papa” Monzanóról vagy Frankről, hanem egy bizonyos Julian Castle-ról. Ez az amerikai cukormilliomos negyvenéves korában dr. Albert Schweitzer példájára ingyenkórházat alapított az őserdőben, életét pedig egy más emberfajta szegényeinek szentelte.

A Remény és Irgalom Háza az őserdőben – így nevezték Castle kórházát. A szóban forgó őserdő

pedig San Lorenzón volt vad kávéfák között, a McCabe-hegy északi lejtőjén.

Julian Castle hatvanéves volt, amikor én San Lorenzóra repültem.

Húsz esztendeje volt már abszolút önzetlen.

Önző éveiben éppoly ismert személyisége volt a bulvársajtónak, mint Tommy Manville, Adolf Hitler, Benito Mussolini és Barbara Hutton. Hírét kicsapongással, alkoholizmussal, gyorshajtással, valamint frontlógással alapozta meg. Káprázatos tehetséggel vert el milliókat, s közben mással sem gyarapította az emberiség kincsesházát, mint gonddal.

Ötször nősült, egyetlen fiút nemzett.

Az egyetlen fiú, Philip Castle volt az igazgatója és tulajdonosa annak a hotelnek, ahol meg akartam szállni. Casa Mona Hotelnek nevezték, Mona Aamons Monzano, a New York-i *Sunday Times* mellékletének címlapján szereplő szőke néger lány tiszteletére. A Casa Mona vadonatúj volt ; a melléklet címlapján Mona mögött látható három épület egyike.

Én ugyan nem éreztem, hogy céltudatos habok taszigálnának San Lorenzo felé, annál inkább ösztönzött azonban a szerelem. Céltalan életemben iszonyatos erővé vált az a fata morgana, az a délibáb, hogy milyen lehet, ha az embert Mona Aamons Monzano szereti. Becslésem szerint sokkal boldogabbá tenne, mint amennyire bárki emberlányának eddig sikerült.

41

Kétszemélyes karasz

A Miamiból San Lorenzo felé tartó repülőgépen hármas ülések voltak. Úgy történt – úgy *kellett* történnie –, hogy mellettem Horlick Minton ült, az Egyesült Államok San Lorenzóra akkreditált új nagykövete, és a felesége, Claire. Ősz hajú, szelíd, törekeny emberpár.

Minton elmondta, hogy diplomáciai pályafutása során első ízben kapott nagyköveti kinevezést. Fele-

ségével együtt szolgáltak eddig Bolíviában, Chilében, Japánban, Franciaországban, Jugoszláviában, Egyiptomban, a Dél-Afrikai Köztársaságban, Libériában és Pakisztánban.

Mint a szerelmes galambpár. Szüntelenül apró ajándékokkal traktálták egymást : mi érdekeset látni a repülőgép ablakából, mi hasznosat, mi szépet olvastak, erre-arra-mire emlékeznek régmúlt időkből. Makulátlan példái voltak annak, amit Bokonon *duprasznak* nevez – és ami kétszemélyes *karaszt* jelent.

„Az igaz *dupraszba* senki sem hatolhat be – tanítja Bokonon –, még az effajta szövetségből született gyermek sem.”

Ezért rekesztem ki a Minton házaspárt a magam *karaszából*, Frank *karaszából*, Newt *karaszából*, Asa Breed *karaszából*, Angela *karaszából*, Lyman Enders Knowles *karaszából*, Sherman Krebbs *karaszából*. A Minton házaspár *karasza* szép, rendes, kétszemélyes *karasz*.

– Bizonyára nagyon örül – mondtam Mintonnak.

– Minek kellene örülnöm ?

– Hogy nagykövetté nevezték ki.

A szánakozó pillantásból, amellyel a Minton házaspár összenézett, arra kellett következtetnem, hogy baromságot mondtam. De ők igyekeztek ezt nem éreztetni. – Igen – mondta Minton, és megrándult az arca. – Nagyon örülök. – Ernyedten elmosolyodott. – Mélységes megtiszteltetés.

Ahány tárgyat előrángattam, így ment ez végig. A világon semmivel sem tudtam a Minton házaspárt felpezsdíteni.

Példának okáért : – Gondolom, biztosan egy csomó nyelvet beszélnek – mondtam.

– Ó, ketten összesen talán hatot-hetet – mondta Minton.

– Remek érzés lehet.

– Micsoda ?

– Hogy olyan sokféle nemzetiségű emberrel tudnak az anyanyelvén beszélni.

– Valóban remek – mondta kongó hangon Minton.

– Valóban remek – mondta a felesége.

És tovább olvasták a kettejük közé, a karfára teregetett vaskos, gépelt kéziratot.

– Mondják csak – kérdeztem kicsit később –, a rengeteg utazásuk során azt tapasztalták, hogy a szívük mélyén mindenhol egyformák az emberek ?

– Tessék ? – kérdezte Minton.

– Úgy találták, hogy akárhová mennek, az emberek a szívük mélyén mindenhol egyformák ?

Minton a feleségére pillantott, hogy vajon hallotta-e a kérdést, aztán visszafordult hozzám. – Körülbelül egyformák, akárhová megy az ember – hagyta rám.

– Hüm – mondtam én.

Bokonon mellesleg azt tanítja, hogy ha a *duprasz* egyik tagja meghal, egy héten belül meghal a másik is. Amikor ütött a Minton házaspár órája, ugyanabban a másodpercben haltak meg.

42

Kerékpárt

Afganisztánnak

A repülőgép végében volt egy kis bár, oda vonultam vissza egy pohárára. Ott akadtam össze egy amerikai honfitárral : H. Lowe Crosby volt az, az illinoisi Evanstonból, meg a felesége, Hazel.

Nagydarab házaspár volt, úgy ötven körül. Orrhangon beszéltek. Crosby elmesélte, hogy bicikligyára van Chicagóban, és hogy nincs hálátlanabb népség az alkalmazottainál. Át is viszi az ipart a hálás San Lorenzóra.

– Jól ismeri San Lorenzót ? – kérdeztem.

– Látni most látom majd először, de csak jót hallottam felőle – mondta H. Lowe Crosby. – Ott, kérem, van fegyelem. Ott nincs az, hogy az ember ne tudná előre, mi lesz jövő ilyenkor. Ott a kormány,

kérem, nem bizgat föl mindenkit mindenféle originál baromságra.

– Tessék ?

– Jézusisten, odahaza Chicagóban már egy megveszekedett biciklit sem kalapálunk össze. Az emberi viszonylatok ; most már csak az megy. Ülnek a tojásfejűek, aztán azon spekulálnak, hogyan lehet mindenkit boldoggá tenni. Kirúgni, kérem, senkit nem lehet, ha kisbalták potyognak is, és ha valaki véletlenségből mégis összeüt egy biciklit, már rajtunk a szakszervezet, hogy hajcsárok vagyunk meg minden, a kormány meg elkobozza azt a rohadt egy szál biciklit adóhátralék fejében, és odaadja az afganisztáni vak embernek.

– Én ön azt gondolja, San Lorenzón jobb lesz a helyzet ?

– Nem gondolom, tudom. Odalent elég szegények a népek, meg be vannak rezelve, meg tökkelütöttek, nincs azoknak sütnivalójuk.

Crosby megkérdezte, hogy hívnak, és mi a mester-ségem. Megmondtam. Felesége, Hazel, egyszer csak rájött, hogy indianai nevem van. Merthogy ő is indianai.

– Uramisten – sóhajtott. – Hát maga is ?

Beismertem. Én is.

– Hisz én is indianai vagyok – búgta –, nem kell azt szégyellni. Azt még senki se szégyellte, hogy indianai !

– Nem szégyellem én – mondtam. – Nem is ismerek senkit, aki szégyellné.

– Rendes gyerekek az indianaiak. Lowe meg én kétszer körbekerültük a világot, és akárhová vetődünk, mindenhol indianai ült a nyeregben.

– Megnyugtató.

– Ismeri annak az új isztambuli szállodának az igazgatóját ?

– Nem.

– Nahát, az is indianai. Meg Tokióban az a katonai micsoda . . .

– Attasé – segített a férje.

– Az is indianai – közölte Hazel. – Meg az új nagykövetünk Jugoszláviában . . .

– Az is ? – kérdeztem.

– De nemcsak ő, hanem a *Life* magazin hollywoodi szerkesztője is. Meg az a chilei illető . . .

– Az is ?

– Nem tud olyan helyre menni, ahol az indianaiak ott ne hagyták volna a névjegyüket – mondta Hazel.

– Az az ember, aki a *Ben Hur*-t írta, az is az.

– Meg James Whitcomb Riley.

– Maga is indianai ? – kérdeztem a férjét.

– Nem én. Én, kérem, illinoisi vagyok. „Lincoln Földje”, ahogy mondják.

– Ami azt illeti – diadalmaskodott Hazel –, Lincoln is indianai. Spencer megyében gyerekeskedett.

– Tiszta sor – mondtam én.

– Én nem is tudom, mi van az indianaiakban – / merengett Hazel –, de van bennük valami. Ha valaki egyszer listába szedné valamennyit, hát volna csudálkozás.

– Az igaz – mondtam én.

Megragadta a karomat. – Mi, indianaiak, tartunk össze !

– Helyes.

– Hívjál csak anyunak.

– Micsoda ?

– Ahány indianai gyerekbe botlom, mindegyiknek azt mondom : „Hívjál csak anyunak.”

– Mhm.

– Na halljam.

– „Anyu . . . ?”

Rám mosolygott, és elengedte a karomat. Lejárt a szerkezet. „Anyu”, mondtam Hazelnek, ezzel lejárt a rugó. De Hazel már húzta is föl, hogy készen várja a következő indianait.

Hazel meg az indianai világszövetség-mániája tankönyvi esete volt a hamis *karasznak*. Ez látszólagos brigádot jelent, ami Isten útjainak szempontjából céltalan ; iskolapéldája annak, amit Bokonon nagybömbnek nevez. Más *nagybömb*-példák : az Amerikai Forradalom Leányai, a General Electric cég, az Agglegények Nemzetközi Rendje – valamint bármely nemzet, bármikor, akárhol.

Amint Bokonon dalra serkent, ekképp :

*Ha érteni vágyod a nagybömböt,
hámozz meg egy léggömböt.*

43

A demonstrátor

H. Lowe Crosby véleménye szerint a diktatúra gyakran nagyon is jó dolog. Nem volt rémes ember, nem is volt ostoba. Csak épp megfelelt neki, hogy idétlen pojácamodorban nézzen szembe a világgal, de amit a fegyelmezetlen emberiségről mondott, az nemcsak muris volt – volt benne sok igazság is.

Józan esze és humorérzéke csak akkor hagyta el, amikor azt tárgyalta, mihez kezdjenek az emberek magukkal meg az idejükkel a földön.

H. Lowe Crosby szilárdul hitte : arra rendeltettek, hogy neki biciklit gyártsanak.

– Remélem, San Lorenzo van olyan jó, mint a híre – mondtam.

– Egy emberrel kell csak beszélnem, már tudom, olyan-e vagy sem – jelentette ki H. Lowe Crosby.

– Amire „Papa” Monzano becsületszavát adja ezen a kis szigeten, az úgy van. Így kell lennie ; így is lesz.

– Nekem az tetszik – mondta Hazel –, hogy mindenki angolul beszél, és mindenki keresztény. Így sokkal könnyebb.

– Tudja, hogy bánnak itt el a bűnözőkkel ? – kérdezte Crosby.

– Fogalmam sincs.

– Úgy, hogy egyáltalán nincs bűnözés. „Papa” Monzano kellőképpen megutáltatta még a gondolatát is, úgyhogy akinek csak eszébe jut, felkavarodik a gyomra. Lefogadom, ha otthagyja a pénztárcáját a járda kellős közepén, egy hét múlva is ugyanott találja, hozzá se nyúl senki.

– Hüm.

– Tudja, mivel büntetik a lopást ?

– Nem én.

– Kampóval. Nincs pénzbüntetés, nincs próba-idő, nincs börtön. Csak a kampó. Lopás, gyilkosság, gyűjtogatás, hazaárulás, nemi erőszak, fajtalankodás – kampó. Aki megszegi a törvényt – ha ekkora incifinci törvényt, akkor is –: kampó. Ezt aztán érti mindenki, úgyhogy San Lorenzónál jobb magaviseletű országot nem talál a föld kerekén.

– Mi az a kampó ?

– Akasztófát állítanak, eddig érti ? Két oszlop meg egy keresztgerenda. Aztán fognak egy istentelen nagy vashorgot, és a keresztgerendára lógatják. Aztán ha megfognak egy ürgét, aki volt olyan fafejű és megszegte a törvényt, annak a hasába egyik oldalt belenyomják a kampót, a másikon meg kijön, aztán otthagyják – az meg ott lóg, de ott ám, a nyomorult törvénszegője.

– Uramisten !

– Én nem mondom, hogy ez jó, érti – mondta Crosby –, de azt se mondom, hogy rossz. Néha úgy elspekulálok, hogy nem így kellene-e felszámolni a fiatalkori bűnözést. Mondjuk, demokráciában a kampó egy kicsikét erős. Nyilvános akasztás talán inkább megtenné. Mondjuk felhúzni egypár tizenéves autótolvajt a lámpavasra a házuk előtt, a nyakukba meg táblát akasztani, hogy azt mondja : „Itt a kisfiad, anyuci.” Egypárszor kéne csak megcsinálni, azt hiszem, a slusszkulcs éppúgy kimenne a divatból, mint a kurbli.

– Láttuk is a londoni panoptikum alagsorában
– mesélte Hazel.

– Mit ? – kérdeztem.

– Hát a kampót. Lenn a Borzalmak Termének alagsorában. Lógott is egy viaszpasas a kampón. Olyan igazinak látszott, hogy felfordult a gyomrom.

– Harry Truman egyáltalán nem látszott Harry Trumannak – mondta Crosby.

– Tessék ?

– Mármint a panoptikumban – magyarázta Crosby. – Truman szobra egyáltalán nem hasonlított hozzá.

– De legtöbbje igen – mondta Hazel.

– Egy bizonyos személy lógott a kampón ? – kérdeztem Hazelt.

– Nem hiszem. Csak úgy általában valaki.

– Egy demonstrátor ? – kérdeztem.

– Olyasforma. Előtte fekete bársonyfüggöny, el kellett húzni, ha meg akarta nézni az ember. A függönyre meg feliratot tűztek, hogy a gyerekek inkább ne nézzék meg.

– De persze a srácok mind megnézték – mesélte Crosby. – Volt odalent egy csomó srác, mind megnézte.

– A srácok . . . – legyintett Hazel. – Az ilyen felirat csak annál jobban csábítja őket.

– És hogy reagáltak a srácok, mikor meglátták a kampón lógó pasast ? – kérdeztem.

– Nagyjából ahogy a felnőttek – mondta Hazel.

– Csak nézték, nem szóltak egy szót se, aztán mentek tovább a következőhöz.

– Az mi volt ?

– Egy vasszék, amiben elevenen megsütöttek egy embert – mesélte Crosby. – Mert meggyilkolta a tulajdon fiát.

– Csak amikor már megsült – mesélte tárgyilagosan Hazel –, akkor jöttek rá, hogy végül mégse ő gyilkolta meg.

Mire visszaültem a helyemre a Claire és Horlick Minton-féle *duprasz* mellé, már tudtam róluk egyet- / mást. Crosbyéktól.

Crosbyék nem ismerték Mintont, csak a hírét. Fel voltak háborodva, hogy kinevezték nagykövetnek. Elmesélték, hogy egyszer Mintont elbocsátotta a külügyminisztérium, mert olyan lágyszívűen viselkedett a kommunistákkal, de a kommunistabérencsek vagy még annál is komiszabbak elintézték, hogy visszavegyék.

– Igen kellemes kis bár van ott hátul – mondtam Mintonnak, mikor leültem.

– Hm ? – A feleségével még akkor is a közöttük heverő kéziratot tanulmányozták.

– Jó kis bár van ott hátul.

– Helyes. Örülök.

És olvastak tovább ; szemmel láthatólag nem érdekelték őket. Aztán Minton egyszer csak hozzám fordult, keserédes mosollyal, és megkérdezte :

– Különben ki volt az ?

– Ki volt ki ?

– Az a férfi, akivel a bárban beszélt. Hátramentünk inni valamit, és épp amikor odaértünk, kintről meghallottuk, hogy maga beszélget egy férfival. A férfi nagyon hangosan beszélt. Azt mondta, társutas vagyok. Kommunistaszimpatizáns.

– Bizonyos H. Lowe Crosby nevű bicikligyáros – mondtam. Éreztem, hogy elvörösödöm.

– Pesszimizmus miatt bocsátottak el. A kommunizmusnak nem volt hozzá semmi köze.

– Miattam bocsátották el – mondta a felesége.

– Az egyetlen bizonyíték, amit fel tudtak hozni ellenem, egy levél volt ; én írtam a *New York Times*nek Pakisztánból.

– Mi volt a levélben ?

– Sok minden – mondta Claire –, mert nagyon

el voltam keseredve azon, hogy az amerikaiak el sem tudják képzelni, milyen az, ha valaki más, mint ők, és még büszke is rá.

– Értem.

– Egyetlen mondatot hánytorgatott fel állandóan az Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság – sóhajtott Minton. – „Az amerikaiak – idézte feleségének a *Times*hoz írt levelét – szüntelenül szeretetet keresnek, olyan alakban, amilyenben sohasem mutatkozik, olyan helyeken, ahol nem fordulhat elő. Oly korlátlanok volnának csakugyan a lehetőségek ?”

45

Miért gyűlölik az amerikaiakat

Claire Mintonnak a *Times*hoz írt levelét a legsötétebb mccarthyizmus idején hozták nyilvánosságra, és a levél kinyomtatása után tizenkét órával mondtak fel a férjének.

– Mi volt olyan rémes abban a levélben ? – kérdeztem.

– A lehető legsúlyosabb hazaárulás azt állítani – mondta Minton –, hogy az amerikaiakat nem szeretik mindenhol, ahova csak mennek, akármit is csinálnak. Claire azt igyekezett kifejezni, hogy az amerikai külpolitikának inkább el kellene ismernie a gyűlöletet, mint elképzelnie a szeretetet.

– Szerintem az amerikaiakat jó sok helyen gyűlölik.

– Az *embereket* gyűlölik jó sok helyen. Claire rámutatott a levélben, hogy amikor az amerikaiakat gyűlölik, az amerikaiak egész egyszerűen ember voltukért bűnhődnek, és ostobaság azt hinniük, hogy valamiképpen megmenekülhetnek e bűnhődés elől. Az Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság azonban ezzel nem törődött. Csak azt tudták, hogy Claire és én úgy érezzük, az amerikaiakat nem szeretik.

– Nos, örülök, hogy az eset szerencsésen végződött.

– Hm ? – kérdezte Minton.

– Hogy végül minden rendbe jött – mondtam.

– Hisz most épp úton van, hogy átvegye a nagykövetségét.

Minton megint csak amolyan szánakozó *duprasz-*/pillantást váltott a feleségével. Csak azután felelt :

– Valóban. Túl az Óperencián boldogok leszünk.

46

Hogyan intézik el

a császárt

a bokononisták

Mintonnal Franklin Hoenikker jogi helyzetéről beszélgettünk, aki végtére nemcsak fejes „Papa” Monzано kormányában, hanem az Egyesült Államok igazságszolgáltatása által körözött bűnöző.

– Már leírták – mondta Minton. – Már nem az Egyesült Államok polgára, és láthatólag jó dolgokat csinál ott, ahol van ; ennyit erről.

– Lemondott az állampolgárságáról ?

– Aki hűséget fogad egy idegen államnak, vagy idegen állam fegyveres erejében szolgál, vagy idegen állam kormányzatában vállal hivatalt, elveszíti az állampolgárságát. Olvassa csak el az útlevelét. Nem lehet amolyan vicclapbeli nemzetközi romantikázást úzni, mint Frank, és közben Samu bácsi szárnyai alá tartozni.

– Szeretik őt San Lorenzón ?

Minton méregette a kéziratot, amit az imént még a feleségével olvastak. – Még nem tudom. E szerint a könyv szerint nem.

– Milyen könyv ez ?

– Az egyetlen tudományos könyv, amelyet San Lorenzóról írtak.

– Tudományosnak mondható – egészítette ki Claire.

– Tudományosnak mondható – visszhangozta Minton. – Még nem adták ki. Ez az öt példány

egyike. – Átnyújtotta, és biztatott, olvassak csak el belőle annyit, amennyit akarok.

Fellapoztam a címoldalt, amely szerint a könyv címe : *San Lorenzo : az ország, a történelem és a nép*. Szerzője Philip Castle szállodatulajdonos, Julian Castle fia, a nagy, önzetlen emberbaráté, akihez én igyekszem.

Hagytam, hogy a könyv ott nyíljon ki, ahol magától kinyílik. Úgy történt, hogy annál a fejezetnél nyílt ki, amely a sziget törvényen kívül helyezett szent emberéről szól, Bokononról.

Az előttem levő oldalon idézet volt *Bokonon Könyvéből*. A szavak a lapról egyenesen a lelkembe szöktek, és ott boldog fogadtatásra leltek.

A szöveg parafrázisa volt az ismert krisztusi javaslatnak : „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré.”

Bokonon parafrázisa így szólt :

„Ne törődjete a császárral. A császárnak halvány fogalma sincs róla, hogy mi történik *valójában*.”

47

Dinamikus

feszültség

Annyira elmerültem Philip Castle könyvében, hogy fel sem néztem, amikor tíz percre leszálltunk San Juanon, Puerto Ricóban. Fel sem néztem, amikor valaki izgatottan suttogetta a hátam mögött, hogy egy törpe szállt a gépre.

Egy kicsit később körülnéztem, hol az a törpe, de nem láttam. Láttam azonban Hazel és H. Lowe Crosby előtt egy platinaszőke hajú, lóképű nőt, aki eddig nem szerepelt az utaslistán. Mellette üresnek látszott az ülés ; éppenséggel ülhetett ott egy törpe is, akinek még a feje búbja se látszik.

Engem azonban San Lorenzo – az ország, a történelem, a nép – izgatott, úgyhogy nem keresgéltem a törpét. Törpékkel uborkaszekkenzenben, unalmas napokon foglalkozik az ember, márpedig engem nagyon is elfoglalt és izgatott Bokononnak az az elmé-

lete, amelyet ő „dinamikus feszültség”-nek nevez : a felséges egyensúly jó és rossz között.

Amikor Philip Castle könyvében a „dinamikus feszültség” kifejezésre bukkantam, fölényesnek szánt nevetéssel nevettem el magam. Ifjabb Castle könyve szerint ez Bokonon kedvenc kifejezése, és én tudni véltem valamit, amit Bokonon nem tud : hogy a kifejezést bizonyos Charles Atlas csépelte el, aki levelező tanfolyamon oktatja az izomfejlesztést.

Ahogy tovább olvastam, hamarosan megtudtam, hogy Bokonon pontosan tudja, kicsoda Charles Atlas. Mi több, Bokonon elvégezte Atlas izomfejlesztő tanfolyamát.

Charles Atlas azt hirdette, hogy izmokat lehet súlyzó és expander nélkül is fejleszteni, egyszerűen úgy, hogy az ember egyik izomcsoportot a másik ellen uszítja.

Bokonon hite szerint jó társadalmat úgy lehet építeni, ha a jót a rossz ellen uszítjuk, ha a kettő között szüntelenül megtartjuk a nagyfeszültséget.

És Castle könyvében olvastam először bokononista verset, avagy „Kalüpszó”-t. Így szólt :

*Monzano Papa hű de nagy gonosz,
de rossz Papa nélkül a kedvem volna rossz,
mert az ő nagy rosszasa nélkül,
ugyan már, mondd,
hogy nézhetnék jónak
a vén bűnös Bokonont ?*

48

Tisztára

Szent Ágoston

Mint Castle könyvéből megtudtam, Bokonon 1891-ben született Tobago szigetén. Néger volt, az epizkopális egyház tagja, brit alattvaló.

A keresztségben a Lionel Boyd Johnson nevet nyerte.

Hatgyermekes gazdag család legfiatalabb gyerme-

ke volt. A családi vagyon eredete az az egymillió dolláros elásott kalózkincs volt – valószínűleg „Feketeszakáll”, Edward Teach zsákmánya –, amelyet Bokonon nagyapja talált meg.

Feketeszakáll kincsét Bokonon családja aszfaltba, koprába, kakaóba, lábasjóságba és baromfiba fektette.

A kis Lionel Boyd Johnson episzkopális iskolába járt, példás tanuló volt, jobban érdekelt a vallás, mint társait. Ifjúkorában, a szervezett vallás külső megnyilvánulásai iránti érdeklődése ellenére, alighanem jócskán dorbézolt, mint ahogy „Tizennegyedik Kalüpszó”-jában dalra serkent, ekképp :

*Amikor én még fiatal voltam,
nagy hóhányó és rosszcson,
hajtott a pia a lányok után,
mint zöldfülüként Szent Ágostont,
Szent Ágostont.
Szentek közt rég szent lett ő.
Az leszek én is, az bizony.
Hé, Mama, seggre ne ess ettő' !*

49

Partra vetett hal a vad tenger peremén

Lionel Boyd Johnsonban kellő mennyiségű intellektuális becsvágy lévén, 1911-ben egy szál magában átvitorlázott Tobagóról Londonba egy *Selyempapucs* nevezetű egyárbocoson. Útjának célja az volt, hogy felsőfokú oktatásban részesüljön.

Londonban beiratkozott a Gazdasági és Politikai Főiskolára.

Tanulmányait félbeszakította az első világháború. A gyalogsághoz vonult be, több kitüntetést kapott, a harctéren tiszti rangot nyert, napiparancsban négy ízben dicsérték meg. A második ypres-i csatában gáztámadás érte, két évig kórházban kezelték, majd elbocsátották.

Ő pedig hazaindult Tobagóra, megint egyedül, a *Selyempapucs* fedélzetén.

Alig nyolc mérföldnyire szülőföldjétől, hajóját feltartóztatta és átkutatta az U-99-es német tengeralattjáró. Johnson hadifogságba esett, kis hajóját a fritzek célpontnak használták. A tengeralattjáró még a felszínen volt, amikor meglepetésszerűen megtámadta és foglyul ejtette a *Holló* nevű brit torpedóromboló.

A torpedóromboló fedélzetére vette Johnstont és a németeket, az U-99-est pedig elsüllyesztette.

A *Holló* a Földközi-tenger felé tartott, de nem érte el célját. A hajó kormányozhatatlanná vált, tehetetlenül hanyódott, vagy az óramutató irányában tett hatalmas köröket. Végül a Zöldfoki-szigetekre vetődött.

Johnson nyolc hónapot töltött a szigeteken, várta, hogy bármiféle szállítóeszközzel átkerülhessen a nyugati féltekére.

Végül elszegődött matróznak egy halászhajóra, amely illegális bevándorlókat szállított a Massachusetts állambeli New Bedfordba. A hajót a szél Newportban, Rhode Islanden partra sodorta.

Addigra Johnsonban megérett az a meggyőződés, hogy valaki valamiféle okból valahova akarja juttatni. Egy darabig tehát Newportban maradt, hogy meggyőződjék, nem az volt-e a rendeltetése. Kertész- és ácsmunkát végzett a híres Rumfoord-birtokon.

Eközben Rumfoordék számos híres vendégét látta ; köztük volt J. P. Morgan, John J. Pershing tábornok, Franklin Delano Roosevelt, Enrico Caruso, Warren Gamaliel Harding és Harry Houdini. És eközben fejeződött be az első világháború, melynek során tízmillió ember elpusztult, és húszmillió, közöttük Johnson, megsebesült.

A háború végeztével IV. Remington Rumfoord, a Rumfoord család fenegyereke, elhatározta, hogy

Seherezáde nevű gőzjachtján Spanyolország, Franciaország, Olaszország, Görögország, Egyiptom, India, Kína és Japán érintésével megkerüli a világot. Johnsonnak felajánlotta az elsőtiszti posztot, és Johnson elfogadta az ajánlatot.

A világnak sok csodáját meglátta Johnson ezen a hajóúton.

A *Seherezáde* Bombay kikötőjében a ködben összeütközés áldozata lett, csak Johnson maradt életben. Két évig maradt Indiában, ahol Mahatma Gandhi hívéül szegődött. Amikor az ő vezetésével indiaiak csoportosan a vasúti sínekre feküdtek a brit uralom elleni tiltakozásul, letartóztatták. Börtönbüntetése leteltével államköltségen hazatoloncolták Tobagóra.

Odahaza szkúnert épített, és *Selyempapucs II*-nek nevezte el.

Céltalanul hajózott a Karib-tengeren, várta, hogy egy vihar majd csak szárnyára kapja, és valódi rendeltetési helyén partra sodorja.

1922-ben a haiti Port-au-Prince-ben keresett menedéket a hurrikán elől ; az országot akkor az Egyesült Államok haditengerészete tartotta megszállva.

Johnsont megkörményezte egy zseniális, idealista, autodidakta szökevény tengerész, Earl McCabe. McCabe tizedes volt. Épp akkor lopta el százada üdülési alapját. Ötszáz dollárt ajánlott fel Johnsonnak, ha átviszi Miami-ba.

Vitorlát bontottak hát kettesben ; irány : Miami.

Am egy szélvihar a szkúnert San Lorenzo szikláira vetette. A hajó elsüllyedt. Johnson és McCabe anyaszült pucéron kievickélt a partra. Mint Bokonon maga számol be kalandjáról :

*Partra vetett hal
a vad tenger peremén,
ziháltam a földön,
így lett belőlem Én.*

Elbűvölte a misztérium, hogy pucéron partra vetődött egy ismeretlen szigeten. Úgy határozott, nem áll a kaland útjába ; úgy határozott, kitapasztalja, meddig jut el egy ember, akit pucéron vet partra a sós víz.

Ez volt újjászületése :

*Legyetek, mint a kisdedek,
a Biblia mondja,
nahát én az leszek
e naptól fogva.*

Igen egyszerűen jutott a Bokonon névhez. A sziget angol nyelvjárásában így ejtették a Johnson nevet. Ami pedig azt a nyelvjárást illeti . . .

San Lorenzo nyelvjárását megérteni könnyű, leírni nehéz. Megérteni könnyű – ezt csupán a magam nevében mondom. Mások szakasztott olyan érthetetlennek találják, mint a baszk nyelvet, úgyhogy én talán telepatikus úton jutottam el a megértéséhez.

Könyvében Philip Castle fonetikai példát ad a nyelvjárásról, amelyben igen jól eltálalta az ízét. Példája a „Ragyogj, ragyogj, csillagom” San Lorenzói változata.

A halhatatlan költemény amerikai angol változata imígyen hangzik :

*Ragyogj, ragyogj, csillagom,
tudnám csak, jó volna nagyon,
ki vagy te, aki fényesebb,
mint a teáskészletek,
ragyogj, ragyogj, csillagom,
tudnám csak, jó volna nagyon.*

Castle lejegyzésében ugyanez a vers San Lorenzói nyelvjárásban a következőképpen alakul :

*Rügyégy, rügyégy, csüllegén,
tügydén sak, ju vána negyén,
kü vágy ta, aki fányasót,
mént a taáskászatók,
rügyégy, rügyégy, csüllegén,
tügydén sak, ju vána negyén.*

Egyébként, amikor Johnsonból Bokonon lett, hamarosan megtalálták összetört hajójának mentőcsónakját a parton. A csónakot később bearanyozták, és ez lett a sziget főkormányzójának ágya.

„Bokonontól ered az a legenda – írja könyvében Philip Castle –, hogy a világ végének közeledtével a csónak ismét vízre száll.”

50

Mint az ujjam

Nem olvashattam zavartalanul Bokonon életrajzát : megzavart H. Lowe Crosby felesége, Hazel. Mellettem állt, az ülések közti folyosón. – Soha el nem hinné – mondta –, de épp most akadtam itt, a gépen, még két földinkre !

– Nahát.

– Nem született indianaiak, de most ott élnek. Indianapolisban !

– Roppant érdekes.

– Akar velük találkozni ?

– Gondolja, hogy kellene ?

A kérdésem elképesztette. – De hiszen földijei !

– Mi a nevük ?

– A nőé Conners, a férfié Hoenikker. Testvérek. A férfi törpe. De aranyos kis törpe. – Kacsintott. – Akkora, mint az ujjam.

– Ő is anyunak hívja ?

– Majdnem megkértem rá. De aztán mégse. Gondoltam, törpét talán gorombaság volna erre kérni.

– Ugyan.

Hátramentem hát, hogy szóba elegyedjem Angela Hoenikker Connersszel meg a pici Newton Hoenikkerrel, *karaszom* tagjaival.

Angela volt a lóarcú platinaszőke, akit már észrevettem.

Newt csakugyan picike fiatalember volt, de nem groteszk. Oly arányos, mint Gulliver az óriások földjén, és körülbelül ugyanolyan ravaszul éber.

Egy pohár pezsgőt fogott, ami bennfoglaltatik a jegy árában. Akkora volt a kezében a normál méretű pohár, mintha mi egy kisebbfajta aranyhalas-mendencét tartanánk, de könnyed eleganciával ivott belőle – így szemre tökéletesen összeillettek, a pohár meg ő.

A kis szarházi poggyászában ott volt a termosz, és benne a szuperjég, a nyomorult nővérénél csakúgy, alattunk meg Isten irtatlan pocsolyája, a Karib-tenger.

Amikor Hazel végre betelt a földiek kölcsönös bemutatásával, békén hagyott bennünket. – Ne feledjétek – szólt még vissza –, mostantól fogva anyunak hívtok.

– Oké, anyu – mondtam én.

– Oké, anyu – mondta Newt. Elég magas volt a hangja, hisz oly picike gégén át jött. De azért mégis sikerült egészen férfiasra sikerítenie azt a hangot.

Angela mindenáron úgy kezelte Newtot, mint egy bébit-ő pedig oly nyájas kellemmel bocsátott meg a nővérének, amit ilyen pici emberről fel sem tétéleztem volna.

Newt és Angela emlékezett rám, emlékeztek a leveleimre, és meghívtak, üljek oda hozzájuk az üres harmadik ülésre.

Angela mentegetőzött, amiért nem felelt a levelemre.

– Semmi sem jutott eszembe, ami bárki olvasót érdekelt volna. Kitalálhattam volna valamit arról a napról, de maga biztosan nem azt akarta. Különben az is csak olyan nap volt, mint a többi.

– Az öccse nagyon jó levelet írt nekem.

Angela csodálkozott. – Newt ? De hát Newt hogy emlékeztethet bármire is ? – Az öccséhez fordult.

– Aranyom, te nem emlékszel arra a napra, igaz ? Hisz még picike voltál !

– Én emlékszem – mondta szelíden Newt.

– *Látnom* kellett volna azt a levelet. – Amin Angela azt értette, hogy Newt még éretlen ahhoz, hogy közvetlen kapcsolatba kerüljön a külvilággal. Förtelmesen érzéketlen egy nő volt ez az Angela, halvány gőze nem volt arról, milyen érzés lehet Newtnak, hogy annyira pici.

– Miért nem mutattad meg nekem azt a levelet, aranyom ? – korholta.

– Elnézést – mondta Newt. – Nem gondoltam rá.

– Egyébként közölhetem – fordult hozzám Angela –, hogy dr. Breed figyelmeztetett, ne legyek a segítségére. Azt mondta, maga nem akar becsületes képet adni apáról. – És nem is titkolta, hogy ezért megfélemlőképpen utál.

Valamelyest megbékítettem, mert elmondtam, hogy a könyv valószínűleg soha nem készül el, mert már egyáltalán nem tudom, mit is akar jelenteni, vagy mit is jelentene.

– Hát ha valaha mégiscsak megcsinálja azt a könyvet, ajánlom, hogy úgy ábrázolja apát, mint egy szentet. Mert az volt.

Megígértem, hogy minden igyekezetemmel azon leszek. Megkérdeztem, családi találkozóra igyekeznék-e Frankkel San Lorenzóra.

– Frank megnősül – mondta Angela. – Az eljegyzésére megyünk.

– Igazán ? És ki a szerencsés hölgy ?

– Mindjárt megmutatom – mondta Angela, és kiszedett a táskájából egy tárcát, aminek pasztik harmonikaféleség volt a belseje. A harmonika minden egyes hajtásában egy-egy fénykép. Angela végigpergette a fényképeket ; láthattam pici Newtot Cape Cod tengerpartján, dr. Felix Hoenikkert, amint átvézi a Nobel-díjat, Angela két csúnya ikerlányát, Franket, amint spárgán repülőgépmodeellt ereget.

Ezek után pedig megmutatta Frank jövődöbeli-jének a képét.

Körölből olyan hatással, mintha tökön rúgott volna.

A kép, amelyet Angela mutatott, Mona Aamons Monzanót ábrázolta, azt a lányt, akit szeretek.

52

Meg se kottyan

Angela szétnyitotta a pasztikharmonikát, aztán semmiféle hajlandóságot nem mutatott rá, hogy becsukja, míg valaki végig nem nézi valamennyi fényképet.

– Itt vannak az én szeretteim – jelentette ki Angela.

Megtekintettem hát a szeretteit. Angela plekszi-/üveg börtönében, akárcsak megkövesült rovarok a borostyán rabságában, ott volt *karaszunk* színe java. Egyetlen *nagybőmbör* nem akadt az egész kollekcióban.

Számos kép ábrázolta dr. Hoenikkert, a bomba atyját, három gyermek atyját, a szuperjég atyját. Kicsi ember volt, egy törpe meg egy óriásasszony állítólagos nemzője.

Kedvenc képem Angela rovargyűjteményében téli csomagolásban ábrázolta az öregét ; nagykabát volt rajta, sál, kalucsni és kötött gyapjúsipka, hatalmas pomponnal a feje búbján.

Ez a felvétel, mesélte elcsukló hangon Angela, Hyannisban készült, körülbelül három órával az

öregúr halála előtt. Egy fotóriporter felismerte a karácsonyi manócskában a nagy embert.

– Édesapjuk kórházban halt meg ?

– Nem, dehogy ! A nyaralónkban. Egy nagy, fehér, fonott székből, szemközt a tengerrel. Newt meg Frank lement a partra a hóban . . .

– Meleg volt a hó – emlékezett Newt. – Mintha narancsvirágon taposna az ember. Nagyon különös volt. A többi villában senki . . .

– Csak a mienk volt fűthető – mondta Angela.

– Mérföldekre senki – merengett Newt –, és Frank meg én a parton beleütköztünk abba a nagy fekete kutyaiba. Labradori vizsla volt. Botokat hajigáltunk a vízbe, ő meg kihozta.

– Bementem a faluba, mert kevés volt a karácsonyfaágó – mesélte Angela. – Mindig volt karácsonyfánk.

– Édesapja örült a karácsonyfának ?

– Nem mondta soha – mondta Newt.

– Azt hiszem, örült – mondta Angela. – Nem volt közlékeny természet. Van, aki nem az.

– És van, aki igen – mondta Newt. És megvonta pici vállát.

– És amikor hazamentünk – folytatta Angela –, ott találtuk apát a székből. – Megrázta fejét. – Nem hiszem, hogy szenvedett. Olyan volt, mint aki alszik. Ha csak egy kicsit is szenvedett volna, biztosan nem lett volna olyan.

Angela nem mondta el a történet csattanóját. Elhallgatta azt a tényt, hogy ugyanazon a szentestén osztoztak meg Frankkel és pici Newttal az öregúr szuperjégén.

53

A Fabri-Tek elnöke

Angela biztatott, nézzem csak a fényképeket.

– Ha hiszi, ha nem, ez én vagyok – mutatott egy kétméteres bakfisra. A képen klarinétot tartott, és az iliumi gimnázium fűvőszenekearának egyenruháját

viselte. Haját a csákó alá gyömöszölte. Szégyellősen mosolygott.

Ezután pedig Angela, akinek az Isten jóformán semmit sem adott, amivel férjet foghatna, megmutatta a férje képét.

– Ez volna hát Harrison C. Conners. – Belekábultam. Angela férje döbbenetesen jóképű férfi volt, és ezt láthatólag pontosan tudta. Istenien öltözködött ; lusta, olvatag tekintete egy donjuané.

– És . . . és mivel foglalkozik ? – kérdeztem.

– A Fabri-Tek elnöke.

– Az micsoda ? Elektronika ?

– Ha tudnám, se mondhatnám meg. Iszonyúan titkos kormány megbízatás.

– Fegyverkezés ?

– Hát, mindenesetre háború.

– Hogy ismerkedtek meg ?

– Apa laboratóriumi asszisztense volt – mondta Angela. – Aztán átment Indianapolishba, és megalapította a Fabri-Teket.

– A házasságuk tehát egy boldog idillre tette fel a koronát ?

– Dehogy. Azt se tudtam, hogy tudja, hogy a világon vagyok. Nekem mindig tetszett, de amíg apa élt, rám se nézett. Egyszer átutazott Iliumon. Ültem abban a nagy, régi házban, és azon gondolkodtam, hogy az én életemnek vége . . . – Angela az apja halálát követő iszonyú napokról, hetekről mesélt. – Nem volt más abban a nagy, régi házban, csak pici Newt meg én. Frank eltűnt, és a kísértetek tízszer akkora lármát csaptak, mint Newt meg én. Egész életemet arra áldoztam, hogy elláttam apát, reggel bevittem a laborba, délután hazahoztam, ha hideg volt, becsomagoltam, ha meleg volt, kicsomagoltam, ettettem, fizettem a számláit. És egyszer csak nem volt semmi dolgom. Sose voltak jó barátaim, nem volt másom, csak Newt.

– És aztán – folytatta Angela – kopogtak az ajtón,

és ott állt Harrison Conners. Olyan szépet még életemben nem láttam. Bejött, és apa utolsó napjairól beszélgettünk, meg úgy általában a régi időkről.

Angela már majdnem sírt.

– És két hét múlva összeházasodtunk.

54

**Kommunisták, nácik,
royalisták,
ejtőernyősök
és frontlógósok**

Visszamentem a helyemre, jócskán lelombozódva, mert Frank elvette tőlem Mona Aamons Monzanót, és tovább olvastam Philip Castle kéziratát.

A név- és tárgymutatóban megkerestem a *Monzano*, *Mona Aamons* címszót, ahol is az *Aamons*, *Mona* címszóhoz utasítottak.

Megkerestem hát az *Aamons*, *Mona* címszót ; mellette majdnem annyi oldalszám, mint magának „Papa” Monzanónak neve után.

Aamons, *Mona* után pedig *Aamons*, *Nestor* következett. Úgyhogy fellapoztam a Nestorral foglalkozó pár oldalt, és megtudtam, hogy Mona apja volt, finn születésű építésmérnök.

Nestor Aamons orosz fogságba került a második világháborúban, aztán a németek szabadították ki. Szabadítói azonban nem eresztették haza, hanem erőszakkal besorozták a Wehrmacht egy utászegységébe, amelyet a jugoszláv partizánok ellen vetettek be. Aztán elfogták a csetnikek, a szerb royalista gerillák, majd a kommunista partizánok, akik megtámadták a csetnikeket. Végül olasz ejtőernyősök szabadították ki, akik rátörtek a kommunistákra, Nestort pedig Olaszországba vitték.

Az olaszok kényszerítették, hogy tervezzen Szicília részére erődítményrendszert. Nestor elcsórt egy szicíliai halászbarkát, és a semleges Portugáliában kötött ki.

Ott ismerkedett meg egy Julian Castle nevű amerikai frontlógóssal.

Amikor Castle megtudta, hogy Aamons építész, meghívta : tartson vele San Lorenzo szigetére, és

tervezze meg neki a Remény és Irgalom Háza nevezetű kórházat az őserdőben.

Aamons kötélnek állt. Megtervezte a kórházat, elvett egy Celia nevű bennszülött nőt, nemzett egy tökéletes leányt, és elhalálozott.

55

Soha többé névmutatót

Aamons, Mona címszó alatt a név- és tárgymutató zavaros, szürrealista képet rajzolt a Monára ható sokféle ellentétes erőről, meg arról, hogy ő szegény hogy reagált mindezekre. „Aamons, Mona – így a név- és tárgymutató –, adoptálja Monzano, hogy így biztosítsa népszerűségét, 194-9, 216 ; feszélyezi a nemzeti erotikus szimbólum szerepköre, 80, 95, 166, 209, 247, 400-406, 566, 678 ; gyermekévek a Remény és Irgalom Háza telepén, 63-81 ; gyermek-szerelem, P. Castle, 72 ; halálozás, anyja, 92 ; halálozás, atyja, 89 ; jegyesség, P. Castle, 193 ; költemények, róla, 2, 26, 114, 119, 311, 316, 477, 501, 507, 555, 689, 718, 799, 800, 841, 846, 908, 971, 974 ; költemények, tőle, 89, 92, 193 ; levelet ír az ENSZ-nek, 200 ; naivitása, 67-71, 80, 95, 116, 209, 274, 400-406, 566, 678 ; önrútítási kísérlet, erotikus szimbólum-szerep megszüntetése érdekében, 90, 95, 116, 209, 247, 400-406, 566, 678 ; összeköltözik Bokononnal, 92-8, 196-7 ; tanulmányok Bokononnál, 63-80 ; visszaköltözik Monzanóhoz, 199 ; visszaköltözik Bokononhoz, 197 ; visszavonhatatlanul elhagyja Bokonont, 199 ; visszavonhatatlanul elhagyja Monzanót, 197 ; xilofonművész, 71.”

A név- és tárgymutató vonatkozó címszavát megmutattam Mintonéknak, és megkérdeztem : ugye, hogy ez egy önmagában véve elbűvölő életrajz, egy vonakodó szerelem-istennő biográfiája ? Váratlanul szakszerű feleletet kaptam. Az ilyesmi előfordul az életben. Mint kiderült, Claire Minton annak idején hivatásos név- és tárgymutató-készítő volt. Sose halottam még ilyen hivatásról.

Claire Minton elmesélte, hogy amikor a férje főiskolás volt, az ő név- és tárgymutató-készítői kerestéből éltek, hogy a kereset jó volt, és hogy igen ritka a jó név- és tárgymutató-készítő.

Claire Minton közölte, hogy csak amatőrök vállalkoznak név- és tárgymutató készítésre a saját könyvükhöz. Megkérdeztem, mi a véleménye Philip Castle munkájáról.

– Hízogó a szerzőnek, sértő az olvasónak – / mondta. – Kötőjeles szóval élve – tette hozzá lekötelő szakszerűséggel –, „ön-áltatás”. Engem mindig zavar, ha egy szerző maga készít a művéhez név- / és tárgymutatót.

– Zavarja ?

– Igen jellemző, ahogy a szerző a tulajdon művéhez mutatót készít – tájékoztatott Claire Minton. – Szégyentelen kitérőlközés . . . már persze a *szakértő* szemnek.

– A feleségem kiolvassa a jellemet a név- és tárgymutatóból – közölte a férje.

– Csakugyan ? És mit olvas ki Philip Castle név- / és tárgymutatójából ?

Claire Minton halványan elmosolyodott. – Olyasmit, amit idegennek nem szívesen mondanék el.

– Elnézést.

– Philip Castle nyilvánvalóan szerelmes ebbe a Mona Aamons Monzanóba – mondta Claire Minton.

– Gondolom, ez San Lorenzo teljes férfilakosságára vonatkozik.

– Apja iránt vegyes érzelmeket táplál – folytatta Claire Minton.

– Ez vélhetőleg a világ teljes lakosságára vonatkozik – ösztökéltem gyengéden.

– Bizonytalan.

– Mely halandó nem az ? – kérdeztem. Akkor ugyan még nem tudtam, de ez vérbeli bokanonista kérdés volt.

- Nem fogja elvenni.
- Miért ?
- Amit mondani akartam, elmondtam – jelentette ki Claire Minton.
- Boldog vagyok, hogy olyan név- és tárgymutató-készítő szakemberrel találkoztam, aki tiszteletben tartja mások magánügyeit.
- Senki se készítsen név- és tárgymutatót a tulajdon könyvéhez – nyilatkozott Claire Minton.
- A *duprasz*, tanítja Bokonon, sajátos, ám igaz felismerések továbbfejlesztésének értékes módja a végtelen szerelem meghittségében. A Minton házaspár kifinomult név- és tárgymutató-olvasási készsége is ezt bizonyítja. A *duprasz*, tanítja Bokonon, bájosan öntelt intézmény is. A Minton-*duprasz* sem volt ez alól kivétel.
- Kicsit később Minton nagykövet úr meg én a repülőgép folyosóján találkoztunk, távolabb a nagykövetnétől, és a nagykövet érezte, mennyire fontos számára, hogy tiszteletben tartsam azt, amit a felesége kihüvelyez a név- és tárgymutatókból.
- Tudja, miért nem fogja Castle elvenni azt a lányt, habár szereti, a lány viszonzszereti, és együtt nőttek fel ? – suttogta a nagykövet.
- Nem, uram, nem tudom.
- Mert homoszexuális – suttogta Minton. – A feleségem ezt is kiolvassa a név- és tárgymutatóból.

56

Önellátó mókusketrec

Amikor a tenger pucéron partra vetette San Lorenzón Lionel Boyd Johnsont és Earl McCabe tizedest, mint olvasom, náluknál sokkalta cudarabb helyzetben levő emberek közé kerültek. San Lorenzo népe az idő tájt csupán betegségekben bővelkedett, melyeknek nemcsak a gyógy módját, de még a nevét sem ismerte. Szemben ezzel Johnson és McCabe birtokában megannyi csillogó kincs volt : írni-olvas-

ni tudás, ambíció, kíváncsiság, pimaszság, tiszteletlenség, egészség, jó kedély és jó adag tudomás a külvilágról.

Újfent a „Kalüpszók”-ból :

*Ó, jaj, de szomorú népet
találtam ehelyütt,
ó, nem volt nekik zenéjük,
sem sörük.
És, ó, akárhová
nyúltak, bármi felé,
minden a Castle Cukor Rt.-é volt
és a katolikusoké.*

Philip Castle szerint San Lorenzo eme birtokmeghatározása 1922-ben pontosan fedi a valóságot. A Castle Cukor Rt.-t történetesen Philip Castle ükapja alapította. 1922-ben a sziget megművelhető földjének minden négyzetcentimétere a társaság tulajdonában volt.

„A Castle Cukor Rt. San Lorenzói működése – írja az ifjú Castle – sosem volt nyereséges. A társaságnak azonban sikerült fennmaradnia, mert a munkások munkájáért semmit sem fizetett ; amit keregett, abból pedig a munkások hajcsárainak bérét fedezte.

Az államforma anarchia volt, kivéve ama néhány esetet, amikor a Castle Cukor Rt. meg akart szerezni vagy el akart végeztetni valamit. Ilyen esetekben feudalizmus forgott fenn. A nemességet a Castle Cukor Rt. ültetvényfőnökei alkották, állig felfegyverzett külföldi fehér emberek. A lovagi rend a bennszülött fejesekből állt, akik apró ajándékok és üres előjogok fejében parancsra gyilkoltak, kaszaboltak, kínoztak. E pokoli mókusketrec fogságába zárt nép lelki szükségleteiről egy maroknyi fafejű pap gondoskodott.

A San Lorenzó-i – 1923-ban felrobbantott – katedrális az Újvilág emberkéz alkotta csodái közt tartották számon" – írja Castle.

57

Lidércnyomás

Semmiféle értelemben nem volt csoda, hogy McCabe tizedes és Johnson magához ragadta a hatalmat San Lorenzón. Sokan magukhoz ragadták már a hatalmat San Lorenzón – ennél ugyanis mi sem volt könnyebb. Azon egyszerű okból mégpedig, hogy Isten, az Ő végtelen bölcsességében, abszolút értéktelennek alkotta a szigetet.

A meddő San Lorenzó-i hatalom első birtokosaként Hernando Cortez nevét jegyzi fel a krónika. Cortez és emberei 1519-ben ivóvízért szálltak partra, elkeresztelték a szigetet, birtokba vették V. Károly császár nevében, aztán soha vissza nem tértek. Ezután egymást követték az expedíciók : kutattak aranyat, gyémántot, rubint, fűszert, nem találtak semmit, szórakozás végett és eretnekség miatt elégettek egypár bennszülöttet, aztán felszedték a horgonyt.

„Amikor 1682-ben Franciaország magáénak követelte San Lorenzót – írja Castle –, egyetlen spanyolnak sem volt ellenvetése. Amikor 1699-ben Dánia bejelentette igényét San Lorenzóra, egyetlen franciának nem volt egy szava sem. Amikor a hollandok 1704-ben igényt formáltak San Lorenzóra, a dánok egy árva szót se szóltak. Amikor 1706-ban Anglia magának követelte San Lorenzót, a hollandok szó nélkül túrték. Amikor 1720-ban Spanyolország visszakövetelte San Lorenzót, az angolok némán elviselték. Amikor pedig 1786-ban afrikai négek megkaparintottak egy brit rabszolgahajót, kikötöttek San Lorenzón, kikiáltották a sziget függetlenségét, és megalapították a császár nélküli birodalmat, a spanyolok azt se mondták, befellegzett.

Az uralkodó Tum-bumwa volt, az egyetlen ember, aki valaha is érdemesnek tartotta a szigetet a

védelemre. A fanatikus Tum-bumwa emeltette a San Lorenzói katedrálist, valamint a sziget északi partján a fantasztikus védműrendszert, amely ma a köztársaság úgynevezett elnökének magánrezidenciája.

A védműrendszert soha senki meg nem támadta, mert soha senkinek semmiféle elfogadható ok nem jutott eszébe, hogy miért is kellene megtámadnia. Következésképpen a védműrendszer nem is védekezett semmit. A néphit szerint ezernégyszáz emberéletet követelt az építése ; felét nyilvánosan végezték ki, mert nem teljesítették a normát."

A Castle Cukor Rt. 1916-ban vetette meg a lábát San Lorenzón, az első világháborús cukorkonjunktúra idején. Semmi néven nevezendő kormányzat nem volt. A társaság a magas cukorárak ismeretében azt hitte, hogy még a San Lorenzói agyag- és kavicsmezőket is haszonnal művelhetik meg. Senkinek nem volt egy szó ellenvetése sem.

Amikor McCabe és Johnson 1922-ben megérkezett és bejelentette, hogy átveszi az uralmat, a Castle Cukor Rt. ernyedten átadta a terepet, mint aki li-dércnyomástól szabadul.

58

Zsarnokság kis hibával

„San Lorenzo új hódítóinak legalább egy valóban új vonása volt – írja az ifjú Castle. – McCabe és Johnson arról álmodott, hogy San Lorenzóból Utopiát csinál.

Evégből McCabe revízió alá vette a gazdasági életet és a törvényeket.

Johnson új vallást tervezett."

Castle újfent a „Kalüpszók"-ból idéz :

*Azt akartam, hogy minden
értelmes legyen itten,
és hogy boldogan éljünk,
ne mint a sitten.*

*Hazudtam hát nyugodtan,
és minden pászolt nyomban,
és így élünk a bús világ helyett
pa-ra-di-csomban.*

Míg olvastam, valaki megrángatta a kabátom ujját. Felnéztem.

Pici Newt Hoenikker állt mellettem az ülések közötti folyosón. – Gondoltam, talán hátrajönne a bárba – mondta –, és felhajtánánk egypárat.

Felhajtottunk és legurítottunk hát egypárat, Newt nyelve kellőleg megoldódott, és elmesélt egy s más Zinkáról, az ő törpe orosz táncosnőjéről. Szerelmi fészük, mesélte, apja Cape Cod-i nyaralója volt.

– Lehet, hogy sose házasodom – mondta –, de nászutam, az volt.

Mesélt az édes órákról, amelyeket Zinka karjaiban töltött, Felix Hoenikker ócska, fonott karosszékének ölében, szemközt a tengerrel.

És Zinka táncolt neki. – Képzeld csak el, amint egy nő nekem táncol, egyedül nekem.

– Látom, nem bánt meg semmit.

– Összetörte a szívemet. Azt nem élveztem annyira. De hát ez már így van. Mindenért fizetni kell.

És emelte poharát. – Szerelmeinkre, asszonyainkra! – kiáltott gavallérosan.

59

Kapcsoljuk be

a biztonsági öveget

A bárban voltam Newttal, H. Lowe Crosbyval meg egypár idegennel, amikor megpillantottuk San Lorenzót. Crosby szarháziakról érkezett. – Tudják, énszerintem ki a szarházi?

– Ismerem a meghatározást – mondtam –, de lehet, hogy más értelemben, mint maga.

Crosby már jócskán a pohár fenekére nézett, és elkapta a részek szokásos téveszméje, hogy ha nyájasan beszél, akkor akár beszélhet őszintén is. Következésképpen nyájas őszinteséggel beszélt

Newt méretéről, mely témát eddig a bárban mindenki gondosan került.

– Szóval énszerintem nem az ilyen apró kis manusz. – És Crosby lapátmancsával Newt vállára tengerelt. – Mert, kérem, az ember nem a méretétől lesz szarházi. Hanem ahogy gondolkodik, attól. Láttam én négyakkora fráterokat, mint itten ez a kis manusz, és szarháziak voltak. Azok. És láttam én kicsi manuszokat – na, nem ennyire kicsikéket azért, de jó kicsiket, isten az atyám –, és azok meg férfiak voltak, beleváló férfiak.

– Köszönöm – mondta nyájasan Newt. Mintha nem is érezte azt a nagy lapátmancsot a vállán. Életemben nem láttam még emberi lényt, aki ilyen remekül hozzászokott volna egy megalázó hendi-kephez. Beleborzongtam a bámulatba.

– Szarháziakról beszélt – emlékeztettem Crosbyt. Titokban azt reméltem, leemelje a mancsát Newtról.

– És milyen igazam van ! – egyenesedett fel Crosby.

– De még nem magyarázta el, ki az igazi szarházi – mondtam.

– Szarházi az, aki olyan fene okosnak hiszi magát, hogy a száját nem bírja csukva tartani. Akárki akármit mond, neki semmi se jó. Azt mondja neki, tesszem azt, hogy tetszik magának valami, hát erre, isten az atyám, a szarházi nyomban elmagyarázza magának, hogy mennyire téved. A szarházi minden igyekezetével azon van, hogy éreztesse magával, mekkora nagy marha maga. Akármit mondjon, a szarházi az okosabb.

– Nem valami vonzó tulajdonság – véltem.

– A lányom hozzá akart menni egy szarházihoz – mondtam komoran Crosby.

– És hozzáment ?

– Ahhoz nem, mert szétkentem, mint egy poloskát. – Crosby a bárpultra csapott, ahogy felidézte, mit mondott, mit csinált az idézett szarházi. – Jézus-

isten ! Hisz mind jártunk főiskolára ! – A pillantása visszaszállt Newtra. – Járt maga is főiskolára ?

– A Cornellre – mondta Newt.

– A Cornellre ! – üvöltött föl boldogan Crosby.
– Jézusisten, hisz én is a Cornellre jártam !

– Meg ő is – bökött felém Newt.

– Három cornelli öregdiák, és mind egy repülőn !
– üvöltött Crosby. És már ki is tört a *nagybömb*-fesztivál.

Mikor elült, Crosby megkérdezte Newtot, mit csinál.

– Festek.

– Falat ?

– Képet.

– Miafene – mondta Crosby.

– Felkérjük az utasokat, térjenek vissza helyükre, és kapcsolják be a biztonsági öveket – szólott a légikisasszony. – San Lorenzo, Bolivar, Monzano- / repülőtér fölött vagyunk.

– Jézusisten ! Várjon csak egy percet – mondta Crosby, és lenézett Newtra. – Most jövök rá, hogy én a maga nevét már hallottam valahol !

– Apám az atombomba atyja volt. – Newt nem azt mondta, hogy Felix Hoenikker a bomba *egyik* atyja volt. Az atyja, azt mondta.

– Igazán ? – kérdezte Crosby.

– Igazán.

– Én valami másról hallottam – mondta Crosby. Ugyancsak meg kellett erőltetnie az agyát. – Valami táncosnőről.

– Azt hiszem, vissza kell mennünk a helyünkre – mondta Newt. Kissé mereven.

– Valami orosz táncosnő . . . – Crosby kellőleg feltankolta magát, nem látott benne semmi rosszat, ha hangosan gondolkodik. – Olvastam egyszer egy vezércikket. Hogy talán az a táncosnő kém volt.

– Kérem, uraim – mondta a légikisasszony –, szí-

veskedjenek most már visszafáradni a helyükre, és bekapcsolni a biztonsági öveket.

Newt ártatlanul felpillantott H. Lowe Crosbyra. – Biztos, hogy Hoenikkernek hívták az illetőt ? – / és hogy minden kételyt kizárjon, lebetűzte a nevet Crosbynak.

– Lehet, hogy tévedek – mondta H. Lowe Crosby.

60

Elnyomott nemzet

A magasból a sziget meglepően szabályos négyszögnek látszott. Kegyetlen és haszontalan kötők meredeztek a tengerből. Kört formáltak a sziget körül.

A sziget déli csúcsán volt Bolivar kikötőváros.

A sziget egyetlen városa.

A sziget fővárosa.

Mocsaras lapályon épült. A Monzano-repülőtér kifutópályái a tengerparton húzódtak.

Bolivartól északra egyszer csak hegyek meredtek az égre, nyers tömegük eltorlaszolta a sziget többi részét. Sangre de Cristo hegység volt a nevük, de szakasztott olyanok voltak, mint a disznók a vályúnál.

Bolivarnak már sok neve volt : Caz-ma-caz-ma, Santa Maria, Saint Louis, Saint George és Port Glory többek között. Mostani nevét Johnson és McCabe ragasztotta rá 1922-ben, Simón Bolívar, a nagy latin-amerikai idealista és hős tiszteletére.

Amikor Johnson és McCabe a városba került, gallyakból, bádogból, ládákából, vályogból épült az egész – milliárdnyi boldog hullarabló takony-turha-/trágya-kásába vájt katakombái fölé.

Nagyjából így találtam én is a várost, csak a tengerparti sávon emelkedett hamis kulissza.

Johnson és McCabe nem vakarta ki a népet a nyomorból meg a szarból.

„Papa” Monzano sem.

Kudarokra kárhoztatott itt mindenki, mert San Lo-

renzo terméketlen, akár a Szahara vagy az Északi-/sark jégtakarója.

Népessége ellenben sűrűbb, mint akárhol, Indiát és Kínát is beleértve. Minden egyes lakhatatlan négyzetmérföldjére négyszázötven lakos jut.

„San Lorenzo átszervezésének idealista szakaszában McCabe és Johnson bejelentette – írja Philip Castle –, hogy az ország bruttó jövedelmét egyenlő arányban elosztják a nagykorú lakosok között. Az első és egyetlen alkalommal, amikor ezt meg is próbálták, hat dollár hetvenhárom jutott mindenkinek.”

61

Mit ér egy tizedes

Monzano-repülőtér vámbódéjában valamennyi-
ünkre vámvizsgálat várt, köteleztek továbbá, hogy
a San Lorenzóban elköltendő pénzünket váltsuk át
a helyi pénznemre, a *tizedesre*, mely „Papa” Monza-
no csökönyös állítása szerint ötven amerikai cen-
tet ér.

A vámbódé takaros, vadonatúj építmény volt, de
máris teleragasztották mindenféle hirdetéssel.

AKIT BOKONONIZMUS GYAKORLÁSÁN
ÉRNEK SAN LORENZÓN – hirdette az egyik –,
KAMPÓ ÁLTAL HAL !

Egy plakát Bokonont ábrázolta : szíjas vén színes-
bőrű, amint szivarozik. Okos, nyájas képén látszott,
hogy jól mulat.

A kép alatt a következő szöveg :

KÉZRE KERÍTÉSÉÉRT – ÉLVE VAGY HAL-
VA – 10 000 TIZEDES JUTALOM !

Jobban szemügyre vettem a plakátot, és észrevet-
tem az alján a rendőri nyilvántartó űrlapját, amelyet
Bokononnak még 1929-ben kellett kitöltenie. Nyil-
vánvalóan azért reprodukálták, hogy a Bokonon- /
vadászok lássák, milyen az ujjlenyomata meg a kéz-
írása.

Engem igazában az érdekelt, mit írt Bokonon

az űrlapra 1929-ben. Ahol csak lehetséges, kozmikus álláspontot fejtett ki, olyasmit például, hogy az élet rövid, az örökkévalóság hosszú.

Mellékfoglalkozását a következőképpen jelölte meg : „Élni."

Főfoglalkozását pedig ekképp : „Meghalni."

KERESZTÉNY NEMZET VAGYUNK ! MIN-DENNÉMŰ LÁBJÁTÉK BÜNTETÉSE : A KAMPÓ ! – hirdette egy felirat. Nem sokat mondott nekem, mert akkor még nem tudtam, hogy a bokononista lelkek elvegyülésének módja, hogy összeteszik a talpukat.

Hanem a legrejtélyesebb mégiscsak az volt, mivel nem olvastam még végig Philip Castle könyvét, hogyan lett Bokonon, McCabe tizedes kebelbarátja, körözött bűnöző.

62

Miért nem fél Hazel

Heten szálltunk ki San Lorenzón : Newt és Angela, Minton nagykövet a feleségével, H. Lowe Crosby és neje, meg én. Mihelyt átestünk a vámvizsgálaton, kitereltek a szabadba, a díszszemle emelvényére.

Ahol is néma tömeggel kerültünk szembe.

Ötezer, ha nem több, San Lorenzó-i meredt ránk. Zablisztszínű a sziget népe. Soványak. Sehol egy kövér ember. Mindenki foghíjas. Sok a karikaláb, a puffadt láb.

Ahány szem, mind csipás.

A nők csupasz melle fonnyadt. A férfiak silány ágyékkötője nem leplezhette az állóóra ingájára emlékeztető nemi szervet.

Sok a kutya, de egy se ugat. Sok a gyerek, és egy se sír. El-elköhenti magát valaki – ez minden.

Katonabanda áll vigyázban a tömeg előtt. Né-mán.

A rezesbanda előtt zászlórúd. Rajta két lobogó, a csillagos-sávos meg a San Lorenzó-i nemzeti színek. San Lorenzo lobogója tengerész-tizedesi rang-

jelzés, királykék mezőben. A két lobogó petyhüdtlen csügg a szélcsendben.

Távolról mintha kalapács döndült volna rézdo-bon. De tévedtem. Semmi hang. Csak a lelkem rezo-nált a San Lorenzói klíma fémcső, kongó dobsza-vára.

– Az a jó, hogy keresztény ország – susogta férjé-nek Hazel Crosby. – Különben, isten bizony, félnék.

Mögöttünk egy xilofon.

Rajta villogó felirat. Gránátból és strasszból van kirakva.

A felirat : MONA.

63

Szabad néped ellen nem támad az ellen

Az emelvénytől balra hat légcsonk-meghajtású va-dászrepülőgép egy sorban, az Egyesült Államok ka-tonai segélye San Lorenzónak. Mindegyik gép tör-zsén gyermeketegesen vérszomjas festmény : óriáskígyó szorít halálra egy ördögöt. Az ördög orrán, fülén, száján dől a vér. Vörös sátnakarma közül kicsúszik a vasvilla.

Mindegyik gép mellett zablisztszín pilóta ; néma az is mind.

A puffadt csöndben egyszer csak idegtépő züm-mögés támadt, akár a szúnyogé. Sziréna közeledett. „Papa” fényes fekete Cadillacjének szirénája.

A kocsi megállt előttük, a gumija füstölgött.

A kocsiból előmászott „Papa” Monzano, foga-dott leánya, Mona Aamons Monzano, valamint Franklin Hoenikker.

„Papa” ernyedte uralkodói intésére a tömeg eléne-kelte San Lorenzo himnuszát. A „Tanyai esték” dal-lamára. Szövegét 1922-ben írta Lionel Boyd John-son, vagyis Bokonon. Így hangzott :

*Ó, a miénk ez a föld,
ahol az élet gyönyöre eltölt,
hol a férfi rettenthetetlen cápa,
és tiszta a nő,*

*és biztosra vehető,
hogy gyerekünk beáll a dicsők csapatába.
San, San Lorenzo !
Mily gazdag és szerencsés sziget ez !
Szabad néped ellen
nem támad az ellen,
mert látva őtet hátrál és ijedez.*

64

Béke és bőség

És a tömeg egyszer csak elnémult megint.

„Papa”, Mona és Frank mellénk lépett a díszemelővénnyel. Eközben egy száz katonadob pergett. A dobpergés abbamaradt, amikor „Papa” a dobosra szegezte ujját.

„Papa” pisztolytáskát viselt a zubbonyán. A tartóban egy krómozott 45-ös. „Papa” vénséges vénember volt, mint *karaszom*nak oly sok tagja. Alaposan kikezdte az idő. Tipegő, óvatos léptekkel járt. Kövér volt, de szaporán olvadhatott róla a zsír, mert egyszerű uniformisa lötyögött rajta. Kigúvadó varangy- / szemgolyója sárga. A keze reszketett.

Testőre Franklin Hoenikker dandártábornok volt, talpig fehérben. A vézna, csapott vállú Frank – mintha egy gyereket erőszakkal ébren tartanának, bele az éjszakába, tisztára olyan volt. Mellén medália.

Némi nehézség árán tudtam csak kettejüket, „Pápát” meg Franket szemügyre venni ; nem mintha bármi zavarta volna a kilátást, hanem a szememet képtelen voltam levenni Monáról. Borzongtam, zokogtam, vigadtam, örvengtem. Álmodtam én nőkről mohón, álmodtam én nőkről hajmeresztő képtelenségeket – Monában minden megvalósult. Mert ott aztán, hogy az Isten megáldja meleg és habos lelkét, ott aztán volt béke és bőség, mindörökké.

A leány – pedig alig múlt tizennyolc éves – magasztosan komoly volt. Mint aki ért mindent, s mint aki minden, amit érteni kell. *Bokonon Könyvében*

név szerint is esik róla említés. Bokonon többek között ezt mondja róla : „Mona a mindenség egyszerűsége.”

Fehér görög ruhát viselt.

Pici barna lábán lapos sarut.

Halovány aranyhaja sima és hosszú.

Csípője – líra.

Ó, istenem.

Béke és bőség, mindörökké.

Ő volt az egyetlen szép lány San Lorenzón. Ő volt a nemzet kincse. Ha hihetünk Philip Castle-nak, „Papa” azért fogadta örökbe, hogy vaskezü uralmát isteni kegyelemmel elegyítse.

Az emelvény elejére gördítették a xilofont. És Mona játszott. „Ha betelt a nap” – azt játszotta. Csupa-/csupa trilla – árad, apad, árad megint.

A tömeg megmámorosodott gyönyörűségében.

És ekkor üdvözölt bennünket „Papa”.

65

Főszezon

San Lorenzón

„Papa”, McCabe tizedes hajdani jobbkeze, autodidakta volt. Életében még nem hagyta el a szigetet. Túrhetően beszélte az amerikai angolt.

Az utolsó ítélet harsonái adtak a tömeg tudtára minden egyes szót, amit bármelyikünk kiejtett oda-fent az emelvényen.

Amit csak kiköptek a harsonák, végigkecskebukázott a tömeg mögötti széles, kurta sugárúton, lepattant a sugárút végén álló három, üveghomlokzatú új épületről, és kotkodácsolva visszatért.

– Isten hozott minálunk – szólott „Papa” –, Amerika mindenkori legjobb barátjánál. Amerikát sok helyen félreértik, de nem itt, nagykövet úr – és meghajolt H. Lowe Crosby, a bicikligyáros előtt, mert őt vélte az új nagykövetnek.

– Tudom én, hogy jó kis ország ez a maguké, elnök úr – mondta Crosby. – Csupa klassz dolgot hallottam róla. Csak az a bökkenő . . .

– Igen ? . . .

– Hogy nem én vagyok a nagykövet – mondta Crosby. – Bárcsak az volnék, de az a helyzet, hogy szimpla, mindennapi üzletember vagyok. – Lát-szott : mintha a fogát húznák, olyan nehezére esik megmondani, ki az igazi nagykövet. – Az az ember ott, az a nagyfejű.

– Úgy ! – „Papa” mosolygott tévedésén. A moso-lya egyszer csak lehervadt. Valamiye megsajdult, és „Papa” beleremegett, aztán hétrét görnyedt, és le-hunyta szemét. Koncentrálnia kellett, hogy kibírja a fájdalmat.

Frank Hoenikker nyamvadtul, tehetetlenül segí-teni próbált. – Nincs semmi baj ?

– Elnézést kérek – susogta végül „Papa”. Vala-mennyire felegyenesedett. Könnyes volt a szeme. Megtörölte ; felegyenesedett most már egészen. – / Kérem, ne haragudjanak.

Mintha egy-két percig nem is tudta volna, hol van, és mit várnak tőle. Aztán eszébe jutott. Megszo-rította Horlick Minton kezét. – Itt ön csupa jó bará-tot talál.

– Ebben bizonyos vagyok – mondta gyengéden Minton.

– Keresztényeket – mondta „Papa”.

– Remek.

– Antikommunistákat.

– Remek.

– Itt nincs egy kommunista se – mondta „Papa”. – Szörnyen félnek a kampótól.

– Azt gondolom – mondta Minton.

– A legjobbkor jött el hozzánk-mondta „Papa”. – Holnap lesz országunk történetének egyik legbol-dogabb napja. Holnap lesz legnagyobb nemzeti ün-nepünk, a Demokrácia Száz Mártírjának napja. És a holnapi napon jegyzi el Hoenikker dandártábor-nok Mona Aamons Monzanót, életem és San Loren-zo életének legbecsesebb személyét.

– Sok boldogságot kívánok, Miss Monzano – /
mondta forrón Minton. – *Önnek* pedig gratulálok,
Hoenikker tábornok.

Az ifjú pár köszönete jeléül biccentett.

Minton ezek után a Demokrácia úgynevezett Száz
Mártíráról beszélt. Mondott egy jó vaskos hazugsá-
got is. – Amerikában nincs olyan iskolás gyerek,
aki ne tudná, mily nemes áldozatot hozott San Lo-
renzo a második világháborúban. A száz bátor San
Lorenzó-i, akiknek napját holnap ünnepeljük, a leg-
többet adta, amit szabadságszerető ember csak ad-
hat. Az Egyesült Államok elnöke engem kért meg,
hogy képviseljem a holnapi ünnepségeken, hogy az
amerikai nép ajándékát, egy koszorút, a San Loren-
zót környező tengerbe vessem.

– San Lorenzo népe köszöni önnek és az elnök
úrnak, valamint az Amerikai Egyesült Államok
nagylelkű népének a figyelmességet – így „Papa”.
– Nagy megtiszteltetés lenne, ha a koszorút a holna-
pi eljegyzési ünnepség alatt vetné a tengerbe.

– Részemről a megtiszteltetés.

„Papa” ekkor valamennyiünknek megparancsol-
ta, hogy tiszteljük meg megjelenésünkkel a másnapi
koszorú- és eljegyzési ünnepséget. Délre voltunk hi-
vatalosak a palotába.

– Micsoda gyermekei lesznek e párnak ! – mon-
dotta „Papa”, és biztatott, hogy csak nézzük meg
jól Franket és Monát. – Micsoda vér ! Micsoda szép-
ség !

És megint gyomron vágta a fájdalom.

Megint lehunyta a szemét, és hétrét görnyedt fáj-
dalmában.

Várta, hogy elmúljon, de nem akart elmúlni.

Kinjában hátat fordított nekünk, a tömeg és a
mikrofon felé fordult. Inteni akart a tömegnek, de
nem bírt. Mondani akart valamit a tömegnek, de
nem bírt.

És aztán előtörtek a szavak. – Haza – hörögte fulladozva. – Eredjete haza !

A tömeg szétszóródott, mint a szélfútt levelek.

„Papa” megint felénk fordult, groteszkké torzította a görcs . . .

Azután összeesett.

66

Ami a legerősebb

De nem halt meg.

Holtnak látszott volna ; csak éppen hogy holtnak tetsző állapotában olykor-olykor megrándult.

Frank fennhangon kijelentette, hogy „Papa” nem halt meg, nem halhatott meg. Frank tombolt : – / „Papa” ! Te nem halhatsz meg ! Igenis, te nem halhatsz meg !

Frank meglazította „Papa” gallérját és zubbonyát, dörzsölgette a csuklóját. – Levegőt ! Levegőt „Papá”-nak !

A vadászrepülők pilótái segítségünkre rohantak. Az egyiknek volt annyi sütnivalója, hogy elfutott a repülőtérről mentőautóért.

A rezesbada meg a díszörség, mivel nem kapott parancsot, ott állt reszketeg vigyázban.

Monát kerestem ; észrevettem, hogy változatlanul magasztosan hátravonult a díszemelvény hátsó korlátjához. A halál, ha arra kerülne a sor, nem rémítette meg.

Mellette egy pilóta állt. Nem nézett Monára, de kiverte a hőség, nyilván mert ott állt mellette.

„Papa” visszanyerte valamelyest az öntudatát. Rab madárként verdeső kézzel Frankre mutatott. – Te . . . – mondta.

Hallgattunk valamennyien, hogy meghalljuk a szavát.

Mozgott az ajka, de nem hallottunk mást, csak szörcsögést.

Ekkor valakinek ragyogó ötlete támadt – ma persze már iszonyúnak tartom. Valaki – talán az egyik

pilóta – leszedte állványáról a mikrofont, és „Papa” habzó szája elé tartotta, hogy mindenki hallhassa szavait.

Így aztán halálhörgés-siralom verődött vissza az új épületekről.

És azután jöttek a szavak.

– Te – mondta rekedten Franknek –, te . . . Franklin Hoenikker . . . te leszel San Lorenzo új elnöke. Tudomány . . . benned van tudomány. A tudománynál nincs erősebb.

– Tudomány – mondta „Papa”. – Jég. – Sárga szeme kifordult, és „Papa” megint elvesztette eszméletét.

Monára néztem.

Egy árnyalatnyit sem változott az arckifejezése.

De már a mellette álló pilóta vonásain az a rögeszmés, fanatikus merevség ült, mint amikor valakinek mellére tűzik a Kongresszusi Becsületrendet.

Lenéztem, és megláttam, amit nem rendeltetett látnom.

Mona kibújt a sarujából. Apró, barna lába mezítelen.

És az a láb gyúrta, gyúrta és gyúrta – szemérmetlenül gyúrta – a pilóta rüszjtjét.

67

Ko-am-póóó!

„Papa” nem halt meg – akkor még nem.

A repülőtéri nagy vörös mészáros-szekéren elszállították.

Mintonékat elvitte a nagykövetségre egy amerikai limuzin.

Newtot és Angelát Frank házába fuvarozta egy San Lorenzo-i limuzin.

Crosbyékat és engem pedig San Lorenzo egyetlen taxija – 1939-es Chrysler limuzin, lecsapható ülésekkel, fazonra akár a Szent Mihály lova – bevitt a Casa Mona Hotelba. A taxi Philip Castle tulajdona

volt, aminthogy az övé volt a Casa Mona is – életem egyetlen tökéletesen önzetlen interjúalanyának fiáé.

Crosbyék is, én is el voltunk kenődve. Elképedésünk kérdésekben tört ki, amelyekre azonnali választ követeltünk. Crosbyék azt tudakolták, kicsoda az a Bokonon. Felháborította őket a gondolat, hogy bárki szembeszállhat „Papa” Monzanóval.

Én viszont, indokolatlanul, azt akartam tudni – / de rögtön –, hogy ki volt a Demokrácia Száz Mártírja.

Crosbyék kaptak először választ. Nem értették a San Lorenzói nyelvjárást, úgyhogy kénytelen voltam tolmácsolni nekik. Crosby alapkérdése a sofőr-höz imígyen szólt :

– Egyáltalán, ki a fene az a szarházi Bokonon ?

– Nagyon rossz ember – mondta a sofőr. Persze valójában ezt mondta : – Nétýün losz ámbón.

– Kommunista ? – érdeklődött tüstént Crosby, mihelyt lefordítottam a választ.

– Ó, hogyne.

– Van tábora ?

– Tessék ?

– Van, aki derék gyerekeknek tartja ?

– Ó, dehogy, uram – mondta ájtatosan a sofőr.

– Senki sem örült.

– Miért nem kapták el ? – tudakolta Crosby.

– Nehéz megtalálni – mondta a sofőr. – Nagyon ügyes.

– Mert biztosan rejtegetik és etetik, különben már rég elkapták volna.

– Senki rejtegeti ; senki eteti. Mindenki okosabb annál.

– Biztos ?

– Ó, biztos – mondta a sofőr. – Aki eteti örült öregembert, aki alvóhelyet ad neki, annak rögtön kampó. Senki akar kampó.

Az utolsó szót így ejtette : „Ko-am-póóó”.

Ü dénukrásuó szész mértürjó

Megkérdeztem a sofőrt, ki volt a Demokrácia Száz Mártírja. Észrevettem ugyanis, hogy az utat, amelyen haladunk, A Demokrácia Száz Mártírja sugárútnak hívják.

A sofőr elmondta, hogy egy órával a Pearl Harbour-i támadás után San Lorenzo hadat üzent Németországnak és Japánnak.

San Lorenzo száz embert állított ki, hogy harcba szálljon a demokráciáért. Ezt a száz embert behajózták az Egyesült Államok felé, ahol, mint mondták, majd felfegyverzik és kiképzik őket.

A hajót közvetlenül a bolivari kikötő bejáratánál elsüllyesztette egy német tengeralattjáró.

– Ejjés ősz vaólt – mondta a sofőr – ü dénukrásuó szész mértürjó.

– És ez volt – mondta helyi nyelvjárásban a sofőr – a Demokrácia Száz Mártírja.

Az óriás mozaik

Crosbyékkel abban a sajátos élményben volt részünk, hogy mi lehattünk egy vadonatúj szálloda első vendégei. Mi szenteltük fel a Casa Mona vendégkönyvét.

Crosbyék előbb értek a pulthoz, mint én, de H. Lowe Crosbyt annyira mellbe vágta a vadonat/üres vendégkönyv, hogy egyszerűen képtelen volt leírni a nevét. Jó darabig kénytelen volt gondolkodni.

– Írja előbb maga – szólt hozzám. Aztán, hogy ne higgyem babonásnak, kinyilatkoztatta abbéli szándékát, hogy le akar fotografálni egy pasast, aki épp egy iszonytató nagy mozaikot rakott ki a hall frissen vakolt falán.

A mozaik Mona Aamons Monzanót ábrázolta. Magassága hat méter. Izmos, fiatal fickó rakosgatta. Kétágú létra tetején ücsörgött. Öltözéke egy szál fehér gatyából állt.

Fehér ember volt.

A mozaikművész épp az utolsó két aranypihét helyezte el hattyúnyakú Mona tarkóján. Színaranyból.

Crosby odament, hogy lefotografálja ; visszatérve bejelentette, hogy ennél nagyobb szarházit még nem látott, mint ez a mozaikművész. A bejelentés alkalmából Crosbynek céklavörös volt a képe. – Akármit mond neki az ember, rögtön kiforgatja.

Erre én is odaballagtam a mozaikművészhez. Elnéztem egy darabig, aztán felszóltam : – Irigylem magát.

– Mindig is tudtam – sóhajtott –, hogy ha türelmesen kivárom, egyszer még eljön az az ember, aki megirigyel.

– Amerikai ?

– Részemről a szerencse. – Közben egy percre se hagyta abba ; a fizimiskámra nem volt kíváncsi.

– Maga is le akar fotózni ?

– Baj ?

– Gondolkodom, tehát vagyok, tehát fotózható vagyok.

– Sajnos, nincs nálam a gépem.

– Az isten szerelmére, hát hozza el ! Vagy talán maga is a memóriájára hagyatkozik ? !

– Nemigen hiszem, hogy egyhamar elfelejteném azt az arcot, amit maga ott rakosgat.

– Majd elfelejti, ha meghal, meg én is. Ha meghalok, mindent elfelejtek, és szívből ajánlom, kövesse a példámat maga is.

– A hölgy modellt állt, vagy fénykép után dolgozik, vagy hogyan ?

– Vagy hogyan.

– Hogyan ?

– Úgy. – Megkoppintotta a halántékát. – Az az én irigylésre méltó kobakom.

– Ismeri ?

– Részemről a szerencse.

- Frank Hoenikker nagy mázlista.
- Frank Hoenikker nagy szarházi.
- Nem mondom, maga aztán őszinte.
- És gazdag.
- Örömmel hallom.
- Ha kíváncsi egy szakember véleményére, a pénz nem boldogít.
- Kösz a tippet. Nagy fáradságtól kímélt meg.

Épp most akartam egy kis pénzt keresni.

- Hogyan ?
- Írással.
- Én is írtam egyszer egy könyvet.
- Mi a címe ?
- *San Lorenzo* – mondta erre ő –: *az ország, a történelem és a nép.*

70

Bokonon

legjobb tanítványa

- Ezek szerint – szóltam a mozaikművészhez –, maga Philip Castle, Julian Castle fia.
- Részemről a szerencse.
- Az apjához jöttem.
- Aszpirint árul ?
- Nem.
- Pech. Apának fogytán az aszpirinja. Akkor talán valami csodagyógyszer ? Apa néha egész szívesen tesz csodát.
- Nem vagyok gyógyszervigéc. Író vagyok.
- Mért, maga szerint az író nem gyógyszervigéc ?
- Oké, nyert. Beismerem.
- Apának valami könyv is kéne, amit haldoklók-nak vagy rémes fájdalmakban szenvedőknek olvashatna fel. De, gondolom, olyasmit maga úgyse írt.
- Még eddig nemigen.
- Pedig abban volna dohány. Na tessék, még egy holtbiztos tipp.
- Talán át tudnám írni egy kicsikét a „Huszonharmadik Zsoltár”-t, egy kicsit kiforgatnám, olyan volna, mint az új.

– Azt már Bokonon megpróbálta – közölte Castle. – Bokonon rájött, hogy egyetlen szavát sem lehet megváltoztatni.

– Szóval maga is ismeri?

– Részemről a szerencse. Ő tanított kicsi koromban. – Érzelmes mozdulattal mutatott a mozaikra. – Monát is ő tanította.

– Jó tanító volt?

– Mona is, én is tudunk írni, olvasni, és egyjegyű számokat összeadni – közölte Castle. – Mármost ha erre gondol.

71

Öröm és boldogság amerikainak lenni

H. Lowe Crosby odalépett mellém, hogy még egyszer megnézzem azt a szarházt, mármint Castle-t.

– Mondja, mégis micsoda maga? – kérdezte gúnyorosan Crosby. – Beatnik vagy micsoda?

– Bokononista vagyok.

– Tudtommal azt tiltja ennek az országnak a törvénye, nem?

– Történetesen abban a szerencsében van részem, hogy amerikai vagyok. Ahányszor úri kedvem tartja, annyiszor mondom magamat bokononistának, és eddig még senki egy árva büdös szót nem szólt érte.

– Én úgy tartom illendőnek, hogy tiszteljem minden ország törvényét, ahol éppen vagyok.

– Na ne mondja, hapsikám.

Crosby hullasápadt lett dühében.

– Baszd meg a nénikédet!

– Baszd meg magad, öcsi – mondta nyájasan Castle. – Karácsonykor. Meg Anyák Napján.

Crosby átmasírozott a hallon, egyenesen a fogadóportáshoz.

– Fel akarom jelenteni azt az embert ott, azt a szarházt, azt az úgynevezett művészt. Szép kis ország ez a maguké, mondhatom, csalogatják a turistákat meg a külföldi tőkét. Ahogy az a pasas beszélt

velem, mondhatom, a lábam nem teszem még egyszer San Lorenzo földjére-és ha valaki a véleményemet akarja tudni San Lorenzóról, hát legyenek egész nyugodtak, mindenkinek megmondom, hogy ha van ötért józan esze, hatalmas ívben elkerüli. Én nem mondom, lehet, hogy az a kép ott a falon isteni szép lesz, de az is biztos, hogy a művésznél rohadtabb, pimaszabb, ocsmányabb szarházit még életemben nem láttam.

A fogadóportás mintha félrenyelt volna. – Kérem szépen . . .

– Hallgatom – mondta Crosby, és majd szétvetette a düh.

– Kérem szépen . . . ő a tulaj.

72

Szarházi Hilton

H. Lowe Crosby és neje kiköltözött a Casa Monából, avagy Crosby kifejezésével élve, a Szarházi Hiltonból, és az amerikai nagykövetségen kért szállást.

Úgyhogy magam maradtam vendégnek a százszobás szállodában.

Szép szobát kaptam. Ez is, akárcsak a szálló valamennyi szobája, a Demokrácia Száz Mártírjának sugárútjára nézett, a Monzano-repülőtérre meg mögötته a bolivari kikötőre. A Casa Mona nagyjából könyvszekrény-elv szerint épült : tömör háta és oldala volt és kékeszöld, csupa üveg eleje. Mivel a város szennye és nyomora a Casa Mona két oldalán és mögötته terült el, hát nem látszott belőle semmi.

Légkondicionálás működött a szobámban. Majdhogynem fáztam. Ahogy a fejbe kólintó hőségből beléptem a hűvösre, eltüsszentettem magam.

Éjjeliszekrényemen friss virág, de az ágy még vetetlen. Még párna sem volt rajta. Csak egy szál csupasz, vadonatúj pillematrac. A gardróbszekrényben egyetlen akasztót se találtam; a fürdőszobában nem volt vécépapír.

Kimentem a folyosóra, szobaasszonyt keresni,

hogy egy kicsit komplettebbül kistáfirozzon. De egy lelket se leltem, csak egy nyitott ajtót a folyosó végén, ahonnan igen-igen halovány életjelek hallatszottak.

Odamentem az ajtóhoz, és elém tárult egy hatalmas lakosztály, felteregetve csomagolópapírral. Festették ; de a két festő épp nem festett, amikor benéztem. Az ablakfal hosszában húzódó párkányon üldögéltek.

Mezítláb. Csukott szemmel. Szemközt egymással.

És mezítelen talpukat összeérintették.

Ki-ki a maga bokáját fogta, merev háromszög-pózban.

Köhintettem.

Azok meg lepottyantak a párkányról, a festékes csomagolópapírra. Négykézláb értek földet, és úgy is maradtak : égnek szegett fenékkal, az orruk a földet túrta.

Mint aki a kegyelemdöfésre vár.

– Elnézést . . . – mondtam döbbenten.

– Ne mondja el – könyörögtek szívhez szóloán.

– Kérem, kérem, ne mondja el!

– De mit?!

– Amit látott!

– Én nem láttam semmit.

– Ha elmondja – suttogott a pasas, és az arcát a padlóra rakta, úgy nézett fel rám rimánkodó szemmel –, ha elmondja, akkor nekünk *ko-am-póóó!*

– Ide hallgassanak, uraim – mondtam –, vagy korán jöttem be, vagy későn, de ha mondom, az ég egy világán semmi említésre méltót nem láttam! Könyörgök, álljanak fel.

Felálltak, de a szemüket nem vették le rólam. Reszkettek, lapultak. Nagy keservesen meggyőztem őket, hogy egy árva szót sem szólok senkinek arról, amit láttam.

Mert természetesen a bokononista *boko-marut* láttam, a tudatok elegyítésének szertartását.

A mi bokononista hitünk szerint ugyanis csak azzal lehetünk talp-a-talphoz, akit szeretünk, feltéve természetesen, ha mindkettőnk talpa tiszta és ápolt.

A lábszertartás alapja a következő „Kalüpszó”:

*Összetesszük a lábunkat, bizony,
bizony, mert érdemes rá ez a láb,
és szeretjük egymást, bizony,
bizony, akár a Földanyát.*

73

Döghalál

Arra értem vissza a szobámba, hogy Philip Castle – mozaikművész, történész, önnévmutató-készítő, szarházi és hoteltulajdonos – épp egy tekercs vécépapírt aggat föl a fürdőszobámban.

– Nagyon köszönöm – mondtam.

– Nagyon szívesen.

– Ez az igazi nagyszívű szálloda. Hány hoteltulajdonos viselné ennyire a szíven a vendég kényelmét?

– Hány hoteltulajdonosnak van egyetlen vendége?

– Nemrég még három volt.

– Azok voltak a szép idők.

– Tudja, nekem igazán semmi beleszólásom, de az a helyzet: nemigen értem, hogy egy ilyen volumenű és kapacitású ember, mint maga, mi vonzót talál a hotelszakmában.

Zavartan vonta össze szemöldökét. – Ugye, nem igen tudok a vendégek nyelvén beszélni?

– Ismertem egypár embert Cornellben a Vendéglátóipari Főiskolán, és ne haragudjon, de azt hiszem, egész másképp bántak volna Crosbyékkel.

Kelletlenül bölintott. – Tudom. Tudom. – Meglóbálta a karját. – A fene se tudja, minek építettem ezt a hotelt . . . kezdeni akartam valamit az életemmel, alighanem. Elfoglaltság, meg hogy ne legyek egyedül. – Megrázta fejét. – Felcsaphattam remeté-

nek vagy szállodásnak. Közbülső megoldás nem akadt.

– Maga nem az apja kórházában nevelkedett?

– De igen. Mona is, én is ott nőttünk föl.

– Na és meg se legyintette a kísértés, hogy ugyan-
azt kezdje az életével, mint az apja?

Ifjabb Castle haloványan elmosolyodott, de egye-
nes választ nem kaptam. – Fura figura az apám
– mondta. – Azt hiszem, tetszeni fog magának.

– Minden bizonnyal. Kevés olyan önzetlen ember
volt a világon.

– Valamikor – mesélte Castle –, úgy tizenöt éves
koromban, itt a közelben lázadás tört ki egy görög
hajón. Fonott bútort szállított Hong Kongból Ha-
vannába. A lázadók elfoglalták a hajót, de nem tud-
ták, hogy kell irányítani, és „Papa” Monzano vára
mellett a sziklán összetörték. Mindenki ottveszett,
csak a patkányok nem. A patkányok meg a fonott
bútorok megmenekültek.

A történet itt hallhatólag véget ért, mégsem állhat-
tam meg, hogy meg ne kérdezzem : – És?

– És csomóan ingyenbútort szereztek, egy
csomóan meg bubópestist. Tíz nap alatt ezernégy-
százan haltak meg apa kórházában. Látott már vala-
kit bubópestisben meghalni?

– Még nem volt részem ebben a balszerencsében.

– Az ágyéktájon és a hónaljban grapefruit nagysá-
gúra duzzadnak a nyirokmirigyek.

– El tudom képzelni.

– A halál beálltával a test elfeketedik. Négerek
az alagútban, itt nálunk San Lorenzón. Amikor a
döghalál elvégezte a dolgát, a Remény és Irgalom
Háza az őserdőben olyan volt, mint Auschwitz vagy
Buchenwald. Akkora rakásokban heverték a hullák,
hogy a talajgyalu elakadt, amikor a tömegsírba
akarta söpörni őket. Apu úgy dolgozott, hogy le
se feküdt napokig, de nem ment vele sokra.

Castle rémtörténetét telefoncsengetés szakította félbe.

– Istenem – mondta Castle –, nem is tudtam, hogy már működik a telefon.

Felvettem a kagylót. – Halló !

Franklin Hoenikker dandártábornok telefonált. Lihegett, és halálra volt rémülve. – Ide hallgasson ! Azonnal át kell jönnie hozzám! Beszelnünk kell ! Életemben ilyen fontos dolog még nem történt magával !

– Nem vázolná némileg?

– Telefonon nem, telefonon nem. Jöjjön át hozzám. Most, azonnal! Kérem!

– Jól van.

– Nem viccelek. Ilyen fontos dolog még nem történt magával. – És letette a kagylót.

– Hát ez meg mi? – kérdezte Castle.

– Halvány fogalmam sincs. Frank Hoenikker haladéktalanul beszélni akar velem.

– Ne rohanjon. Nyugi. Hoenikker idióta.

– Azt mondta, fontos.

– Honnan tudná Hoenikker, mi fontos? Egy bábánból különb embert faragnék.

– Na, mindenesetre mondja végig a sztorit.

– Hol tartottam?

– A bubópestisnél. Hogy a talajgyalu elakadt a hullákban.

– Ja igen. Na, szóval egy álmatlan éjszakán én is fennmaradtam, míg apa dolgozott. Alig találtunk élő beteget, akivel kezdhettünk valamit. Sorra minden ágyban halottak feküdtek.

– És apa erre elröhögte magát – folytatta Castle.

– Nem tudta abbahagyni. Kiment az éjszakába, egy szál zseblámpával. És röhögött. Végigjártatta a zseblámpa fényét a felhalmozott hullákon. Fejemre tette a kezét, és tudja-e, mit mondott nekem az a bámulatos ember? – kérdezte Castle.

– Nem én.

– „Fiam – szólt hozzám apám –, egyszer ez mind a tiéd lesz.”

74

Macskabölcső

San Lorenzo egyetlen taxiján Frank házához vitetem magam.

Iszonyatos nyomornegyedeken át vitt az utunk. Felkúsztunk a McCabe-hegyre. Hűvösödött. Kód szállt le.

Frank háza hajdan Nestor Aamonsnak, Mona apjának otthona volt, aki a Remény és Irgalom Házát építette az őserdőben.

Ezt a házat is Aamons tervezte.

Vízesés fölött guggolt; terasza kinyúlt a vízesésből felszálló pára fölé. A terasz igen könnyű acéloszlopokból és -gerendákból összerótt ravasz rács volt. A rács réseit váltakozva nyitva hagyták, terméskövel falazták be, beüvegezték, illetve vászonfüggönnyel fedték.

A ház mintha nem is lakóhelyül szolgálna, hanem egy ember szeszélyes alkotókedvét hirdetné.

Egy inas fogadott udvariasan, és közölte, hogy Frank még nem ért haza. Frank olyan értelmű utasítást adott, hogy gondoskodjanak boldogságomról és kényelmemről, és hogy maradjak ott vacsorára és éjszakára. Az inas, aki Stanley néven mutatkozott be, az első kövér San Lorenzó-i volt, aki a szemem elé került.

Stanley a szobámba vezetett; körülvitt a ház belsőjében, le egy terméskő lépcsőn, amelyet itt elfedtek, amott szabadon hagytak a taláломra elszórt acélvázú négyszögek. Ágyam terméskőpolcra helyezett habszivacs kocka volt. Szobám fala vitorlavászon. Stanley megmutatta, hogyan göngyölhetem kedvem szerint fel-le a falakat.

Megkérdeztem Stanleyt, van-e valaki idehaza, amire ő közölte, hogy csak Newt. Odakint van a

kinyúló teraszon, épp fest. Angela, mondta Stanley, elment megtekinteni a Remény és Irgalom Házát az őserdőben.

Kimentem a gyomorkavaró teraszra, amelyik ott guggolt a vízesés fölött. Newt békésen aludt egy sárga nyugágyon.

Az alumínium rács mellett festőállványon állt Newt készülő képe. A festményt párás ég, tenger és völgy keretezte.

Newt festménye kicsi volt, fekete és varacsos.

Fekete, ragadós alapon karmolások. A karmolások pókhálófélét alkottak. Vajon, tűnődtem, ez az emberi hiábavalóság ragacsos hálója, amint kiakasztották száradni a holdatlan éjszakába?

Nem ébresztettem fel a szörnyű mű törpe alkotóját. Rágyújtottam, és hallgattam képzeletem hangjait a vízesésben.

Newtot végül is távoli robbanás ébresztette fel. A hang feldördült a völgyből, egyenesen Istenhez. Ágyú dörrent Bolivar tengerpartján, közölte Frank inasa. Minden délután ötkor elsütik.

Pici Newt mocorgott.

Még félálomban, fekete festékes kezével végigtörölte és jól elmaszatolta száját-állát. Megdörzsölte szemét, úgyhogy az is csupa fekete monokli lett.

– Helló – mondta álmosan.

– Helló – mondtam én. – Tetszik a festménye.

– Látja, hogy mi ez?

– Gondolom, mindenki mást lát benne.

– Macskabölcső.

– Aha. Nagyon jó. A karmolások a madzag. Igaz?

– A világ egyik legrégebbi játéka. Levevős bölcső. Macskabölcső. Még az eszkimók is ismerik.

– Ne mondja.

– Százezer esztendeje, talán még régebben is, felnőttek kusza szövénnyt szőnek a gyerekeik képébe.

– Hüm.

Newt ott kuporgott a fekvőszékben. Kinyújtotta

fekete festékes kezét, mintha bölcsőt tartana. – Hát csoda, ha az a srác begolyózik? A madzagbölcső csak egy csomó X valakinek a kezében, a kis srác meg csak nézi, nézi, nézi azt a csomó X-et . . .

– És?

– *Hol itt a bölcső? Hol itt a macska?*

75

Tiszteltetem

Albert Schweitzert

És ekkor megjelent Angela Hoenikker Connors, Newt paszulykóró nővére, Julian Castle – Philip atyja, a Remény és Irgalom Házának alapítója – / társaságában. Castle lötyögős fehér vászonöltönyt viselt, madzag-nyakkendővel. Konya bajsza volt. Kopasz. Szikár. Szerintem szent ember.

A kiugró teraszon mutatkozott be Newtonnak meg nekem. Nehogy valaki esetleg szentembségben próbálja elmarasztalni, a szája sarkából szűrte a szót, mint a filmen a gengszterek.

– Értesülésem szerint ön Albert Schweitzer követője – mondtam Julian Castle-nak.

– Tisztes távolból . . . – És alattomosan elvigyorgott. – Nem volt szerencsém találkozni azzal az úrral.

– Bizonyára tud az ön munkájáról, mint ahogy ön is tud az övéről.

– Lehet. De nem biztos. Látta már?

– Nem.

– Látja valamikor?

– Egyszer talán.

– Hát ha netalán összeszalad valahol dr. Schweitzerrel – mondta Julian Castle –, megmondhatja neki, hogy *nem* ő az ideálom. – És rágyújtott egy vastag szivarra.

Amikor a szivar már rendesen szelelt, parázsló végét rám szegezte. – Megmondhatja neki, hogy nem ő az ideálom, de azt is közölheti : az ő érdeme, hogy Jézus Krisztus igen.

- Bizonyára örül, ha meghallja.
- Füttyölök rá, hogy örül-e vagy sem. Ez a kettőnk dolga, Jézussal.

76

Julian Castle
és Newt
egy emberként
úgy vélekednek,
hogy semmi sem
jelent semmit

Julian Castle és Angela Newt festményéhez lépett. Castle begörbítette mutatóujját, s azon át sandított a képre.

- Mi a véleménye róla? – kérdeztem.
- Fekete. Mi ez? A pokol?
- Azt jelenti, amit jelent – mondta Newt.
- Akkor pokol – horkant föl Castle.
- Az előbb úgy értesültem, macskabölcső – / mondtam én.
- Bennfentes vélemény mindig sokat ér – mondta Castle.
- Szerintem nem valami szép – panaszkolta Angela. – Szerintem csúnya, de hát persze én nem értek a modern művészethez. Néha szívből kívánom, bár-csak tanulna Newt egy kicsit festeni, hogy legalább ő tudná, csinál-e valamit vagy sem.
- Maga autodidakta? – kérdezte Newttól Julian Castle.
- Hát nem mindenki az? – tudakolta Newt.
- Kiváló felelet. – Castle hangja tiszteletteljesen csengett.

Megpróbáltam megmagyarázni a levevős bölcso mélyebb jelentőségét, ha már Newt nem hajlandó még egyszer végigmondani a kátét.

Castle bölcsen bólogatott. – Tehát a mindenség értelmetlenségét ábrázolja. Mélyen egyetértek.

- Igazán egyetért? – kérdeztem. – Az előbb mint-ha Jézusról mondott volna valamit.

– Kiről? – kérdezte Castle.

– Jézus Krisztusról.

- Ja, arról. – Castle vállat vont. – Valamiről muszáj beszélni az embernek, ha másért nem, hogy

a hangszekrénye be ne rozsdásodjon, ha netán egyszer valami lényegeset kellene mondania.

– Értem. – Tudtam, nem lesz könnyű dolgom, ha népszerű cikket akarok összehozni Julian Castle-ról. Szentemberi cselekedeteire teszem a hangsúlyt, és nem veszem figyelembe sátáni gondolatait és kijelentéseit.

– Ha akarja, írja csak meg – biztatott Julian Castle. – Az ember gonosz, az ember nem csinál semmi érdemlegeset, nem tud semmi tudásra érdemeset.

Lehajolt, megrázta pici Newt festékes kezét. – / Így van?

Newt bólintott ; úgy néztem, mintha megneszselintette volna, hogy az ügynek kissé túlzott jelentőséget tulajdonítottak.

És ekkor a szent odamasírozott Newt festményéhez, leemelte az állványról, majd sugárzó mosolyt vetett mindannyiunkra. – Szemét, akár minden egyéb!

És a festményt lehajította a kiugró teraszról. A vásznat felkapta a légáramlat, megállította, aztán visszatért, mint a bumeráng, és belepottyant a víz-esésbe.

Newt meg mit is mondhatott volna?

Angela nyerte vissza elsőnek a szavát. – Csupa festék az arcod, aranyom. Eredj, mosakodj meg.

77

Aszpirin

és boko-maru

– Mondja, doktor – kérdeztem Julian Castle-t –, hogy van „Papa” Monzano?

– Honnan tudjam?

– Gondoltam, tán maga kezeli.

– Nem vagyunk beszélő viszonyban . . . – Castle elmosolyodott. – Illetve ő nem beszél velem. Utoljára körülbelül három éve szólt hozzám, amikor is azt mondta: csak az amerikai állampolgárságom ment meg a kampótól.

– Mit követett el? Idejön, és a saját pénzén ingyenkórházat alapít Monzano népének . . .

– „Papá”-nak nincs ínyére, ahogy a pácienseket kezeljük – mondta Castle –, kivált a haldoklókat. A Remény és Irgalom Házában aki kéri, megkaphatja a bokononista utolsó kenetet.

– Milyen az?

– Egyszerű. Litániaolvasással kezdődik. Megpróbálja?

– Köszönöm, még nem érzem magam a halál küszöbén.

Vészióslón rám kacsintott. – Jobb is, ha vigyáz magára. Nagyon gyakori, hogy aki felveszi az utolsó kenetet, mintegy végszóra meghal. Mindenesetre sok mindent megspórolhatnánk magának, ha nem érintenénk össze a lábunkat.

– A lá-bun-kat?

Erre Castle elmondta a lábakra vonatkozó bokononi tanítást.

– Most már értem, amit a hotelban láttam. – És elmeséltem a két mázólót az ablakdeszkán.

– Nem üres beszéd ám – mondta Castle. – Aki így tesz, csakugyan jobb szemmel nézi a többi embert is meg a világot.

– Hüm.

– *Boko-maru*.

– Tessék?!

– Ez a neve ennek a láb-micsodának – magyarázta Castle. – Nem üres beszéd. Én mindennek örülök, ami nem üres beszéd. Kevés ám az olyan, tudja.

– Gondolom.

– Nemigen mennék sokra a kórházammal aszpirin és *boko-maru* nélkül.

– Észrevételem szerint – mondtam – még most is számos bokononista van a szigeten, a törvény és a *ko-am-póóó* ellenére . . .

Castle nevetett. – Maga még nem jött rá?

- Mire?
- San Lorenzón minden lélek hithű bokononista, *ko-am-póóó* ide vagy oda. [@1]

78

Acélgýûrû

– Amikor sok-sok évvel ezelőtt Bokonon és McCabe átvette a hatalmat ebben az istenverte országban – mesélte Julian Castle –, kihajították a papokat. Aztán pedig Bokonon cinikusan és játszi módon új vallást talált ki.

– Tudom – mondta. [?1]

– És amikor nyilvánvaló lett, hogy semmiféle kormányreform vagy gazdasági reform nemigen enyhíthet a nép nyomorán, a vallás lett a remény egyetlen valóságos eszköze. Mivel az igazság annyira borzasztó, az igazság ellensége volt a népnek. Bokonon tehát minden igyekezetével azon volt, hogy jobbnál jobb hazugságokkal traktálja őket.

– És hogyhogy kiátkozták?

– Ez az ő ötlete volt. Megkérte McCabe-et, hogy helyezze törvényen kívül, vallásostul, hogy ezáltal több legyen a sava-borsa a nép hitéletének. Történetesen írt is erről egy versikét.

Castle elmondta a verset, amely nem szerepel *Bokonon Könyvében*:

*Otthagynom a kormányt
az okom nem volt más,
mint az, hogy az igazi vallás
jóformán árulás.*

– A kampó is Bokonon ötlete volt, mint a bokononisták méltó büntetése – folytatta Castle. – Madame Tussaud panoptikumából merítette az ötletet, ott látta a Borzalmak Termében. – Gonoszul kacsinzott. – Hogy legyen sava-borsa, persze.

– Sokan haltak meg a kampón?

– Eleinte nem, eleinte nem. Kezdetben csak hite-

gették a népet. Ravasz rémhíreket röppentettek föl kivégzésekről, de senki sem tudott olyan emberről, akit valóban így végeztek volna ki. McCabe nagy élvezettel halmozta a vérszomjas fenyegetéseket a bokononistákra, vagyis hát mindenkire.

– Bokonon meg elrejtőzött az őserdőben – folytatta Castle –, s ott aztán egész álló nap írt meg prédikált, és ette a sok finomságot, amit a tanítványai odahordtak.

McCabe meg a munkanélküliekből, vagyis gyakorlatilag mindenből, hadsereget szervezett Bokonon üldözésére.

Úgy félévenként McCabe diadalmasan bejelenti, hogy Bokonont acélgyűrű veszi körül, s a gyűrű könyörtelenül összébb s összébb zárul.

Aztán a könyörtelen gyűrű vezérei kezüket-lábukat tördelve és gutaütéstől kerülgetve jelentik McCabe-nek, hogy Bokonon megcselekedte a lehetlent.

– Megszökött, elpárolgott, és megint prédikál. Csoda!

79

Miért durvult el

McCabe lelke

– McCabe és Bokonon egyesült erővel sem tudta az úgynevezett életszínvonalat emelni – mondta Castle. – Mi tagadás, az élet maradt pont olyan rövid, kegyetlen és aljas, mint azelőtt.

Csak hogy az emberek már nem törődtek annyit a szörnyű igazsággal. Ahogy terebélyesedett a városbéli kegyetlen zsarnok meg az őserdőbéli szelíd, szent ember legendája, úgy nőtt-növekedett a nép boldogsága. Mindenki teljes munkaidőben dolgozott : színészei lettek egy drámának, amit megértettek, amit bárki emberfia bárhol megért és megtapsol.

– Az élet tehát műalkotás lett – álmélkodtam.

– Az. Csak egy volt a bökkenő.

– Mégpedig?

– A dráma nagyon igénybe vette a két főszereplőt,

McCabe-et és Bokonont. Fiatal korukban még úgyszólván egyformák voltak, fele-angyal, fele-kalóz. Hanem a dráma idővel elsorvasztotta Bokonon kalóz-felét és McCabe angyal-felét. És McCabe meg Bokonon gyötrelmes árat fizetett a nép boldogságáért : McCabe megismerte a zsarnok gyötrődését, Bokonon pedig a szent gyötrődését. Gyakorlatilag mind a kettő megtébolyodott.

Castle begörbítette bal keze mutatóujját. – Aztán már csakugyan sorra haltak az emberek a *ko-am- / pó-óón*.

– És Bokonont mégsem fogták el? – kérdeztem.

– Annyira McCabe se tébolyodott meg. Meg sem próbálta amúgy istenigazában elkapni Bokonont. Nem lett volna nehéz.

– Miért nem kapta el?

– Annyi józan esze maradt McCabe-nek, hogy jól tudja : ha nincs a hadviselés a szent ember ellen, neki megszűnik a létjogosultsága. És ezt „Papa” Monzano is tudja.

– Most is meghalnak az emberek a kampón?

– Muszáj; ott nem lehet életben maradni.

– Úgy értem, „Papa” csakugyan így végeztet ki embereket?

– Kétévenként egyet, csak hogy be ne roszdálljon a verkli. – Castle sóhajtott, és felnézett az alkonyi égre. – Buzgó, buzgó, buzgó.

– Tessék?!

– Így mondjuk mi, bokononisták, amikor úgy érezzük, hogy sok minden rejtelmes dolog megy végbe.

– Maga? – Csak bámultam. – Maga is bokononista?

Egykedvű pillantást vetett rám. – Maga is. Csak még nem jött rá. [@2]

Angela, Newt és Julian Castle társaságában koktélt ittunk a kiugró teraszon. Frankről még semmi hír.

Angela is, Newt is nagy piásnak bizonyult. Castle elmesélte, hogy playboy-éveire ráment a fél veséje, ezért sajnos kénytelen gyömbérsörre szorítkozni.

Amikor Angela legurított egypárat, panaszkodni kezdett, hogy a világ kijátszotta az apját. – Annyit adott, és oly keveset kapott.

Biztattam, mondjon egypár példát a világ smucigóságára, amire ő pontos számadatokkal szolgált. – / Az Általános Kohó és Öntöde Művek negyvenöt dollár prémiumot adott neki esetenként, ha a munkájából bármit szabadalmaztak. Ugyanennyi prémiumot fizetnek bárkinek az üzemben. – Gyászosan ingatta a fejét. – Negyvenöt dollárt, és gondolja csak el, miből álltak apa szabadalmi !

– Hüüm – mondtam. – Gondolom, azért fizetést is kapott.

– Maximum évi huszonnyolcezer dollárt.

– Szerintem egész rendes.

Angela csúnyán felhúzta az orrát. – Tudja, mit keresnek a filmsztárok?

– Néha egy jó nagy rakást.

– Tudja, hogy dr. Breed évente tízezer dollárral többet keresett, mint apa?

– Ez tényleg igazságtalanság.

– Torkig vagyok az igazságtalansággal !

Annyira kiborult, hogy gyorsan másra tereltem a szót. Megkérdeztem Julian Castle-t, mi történhetett a festménnyel, amit a vízesésbe hajított.

– Odalent van egy kis falu – mesélte Castle. – / Öt-tíz viskó lehet az egész. Történetesen „Papa” Monzano szülőfaluja. Oda zúdul a vízesés, egy nagy medencébe. A falusiak vékony drótból hálót készí-

tettek, és kifeszítették a medence fölött. A víz átzúdul rajta, bele a patakba.

– Ezek szerint tehát Newt festménye fennakadt a hálón?

– Szegény ország ez, ha netán nem vette volna észre – mondta Castle. – Semmi se marad sokáig a hálóban. Szerintem Newt festményét már javában szárítják a napon, a szivarom csutkájával egyetemben. Hatvan négyzetcentiméter enyvezett vitorlaváson, a keret négy esztergált, hegyes végű léce, egy marék rajzszög meg egy szivar. Cakumpakk egész szép kis fogás egy nagyon, nagyon szegény embernek.

– Néha visítani tudnék – mondta Angela –, ha arra gondolok, mennyit keresnek egyesek, és milyen keveset keresett apa, és mennyit adott! – Látszott, hogy mindjárt kitör a bőgőroham.

– Ne sírj – kérlelte gyengéden Newt.

– Néha muszáj – mondta Angela.

– Eredj, hozd ki a klarinétodat – biztatta Newt.
– Az mindig jót tesz.

Először azt hittem, viccel. Hanem aztán Angela reagálásából rájöttem, hogy a javaslat nagyon is komoly volt és ésszerű.

– Ha ez így rám jön – mondta Angela Castle-nak meg nekem –, néha tényleg semmi más nem segít rajtam.

De annyira szégyenlős volt, hogy nem ment rögtön a klarinétjáért. Muszáj volt könyörgőre fogunk, hogy játsszon, de akkor is még előbb legurított két pohárral.

– Igazán istenien játszik – ígérte pici Newt.

– Borzasztóan örülnék, ha hallhatnám – mondta Castle.

– Hát jó. – Angela végül beleegyezett, és bizonytalanul felállt. – Nem bánom.

Amikor Angela már nem volt hallótávolságban,

Newt mentegetőzött a nevében. – Nehéz időket élt át. Pihenésre van szüksége.

– Beteg volt? – kérdeztem.

– A férje rohadtul bánik vele – mondta Newt. Nem is titkolta, hogy gyűlöli Angela jóképű ifjú férjét, a felettébb sikeres Harrison C. Connerst, a Fabri-Tek elnökét. – Jóformán sose megy haza, vagy ha igen, hullarészeg, és tetőtől talpig tele van rúzs-folttal.

– Mrs. Conners szavaiból ítélve – mondtam –, igen boldog házasságnak véltem.

Pici Newt vagy tizenöt centire tartotta a két tenyerét, és szétterpesztette az ujjait. – Hol itt a macska? Hol itt a bölcső?

81

A hálókocsi-kalauz fiának fehér arája

Fogalmam sem volt, mi sikeredik elő Angela klarinétjából. Nem is képzelhette azt senki, hogy mi fog onnan előjönni.

Holmi beteges produkcióra számítottam, de hogy a betegség ilyen mély, ily heves és szinte elviselhetetlenül gyönyörű, arra nem.

Angela megnyalta és bemelegítette a fúvókát, de nem fűjt bevezető hangot. Szeme elborult, hosszú, csontos ujjai tétlenül rebbentek a néma billentyűk fölött.

Szorongva vártam, és eszembe jutott, mit mondott Marvin Breed – hogy Angela az apjával töltött sivár élete elől a szobájába menekült, magára zárta az ajtót, és klarinéton kísérte a gramofonlemezeket.

Newt a teraszról nyíló nagy szobában álló hatalmas lemezjátszóra feltett egy mikrobarázdás lemezt. Aztán kijött, és a lemez tokját a kezembe nyomta.

A lemeznek *Kupi-Vugi* volt a címe. Meade Lux Lewis számai, szólószongorára.

Angela, hogy transzárt elmélyítse, hagyta, hogy Lewis magában játssza el az első számot, én tehát addig elolvastam, mit mond a lemez tokja Lewisről.

„1905-ben született a kentuckybeli Louisville-ben. Mr. Lewis csak tizenhat éves korában kezdett zenével foglalkozni : születésnapjára apjától hegedűt kapott. Egy év múlva Lewis véletlenül meghallotta Jimmy Yancey zongorajátékát. »Ez volt az igazi«, mondja emlékezéseiben Mr. Lewis. Hamarosan – / olvastam tovább – Lewis önerejéből megtanulta zongorán a bugi-vugit, minden lehetőt magába szívott a veterán Yanceytól, aki haláláig Mr. Lewis jó barátja és eszményképe maradt. Mivel Mr. Lewis édesapja hálókocsi-kalauz volt – olvastam –, a család a vasút mentén lakott. A vonatzakatolás hamarosan természetes ritmussá vált az ifjú Lewis számára, és megkomponálta a ma már klasszikussá vált bugi-vugi szólót, amelyet *Si-Hu Si-Hu Bakter Blues* néven ismer a világ."

Felnéztem a szövegről. A lemez első száma lement. A gramofontű lassan karistolta a második szám előtti üres mezőt. Mint a lemez tokjáról értesültem, a második szám címe: *Alligátor Blues*.

Meade Lux Lewis eljátszott négy ütemet, aztán bekapcsolódott Angela Hoenikker.

A szemét lehunyta.

Bennem meghűlt a vér.

Fantasztikus volt.

Angela körülprovizálta a hálókocsi-kalauz fiának muzsikáját ; olvadó líraiságtól fröcsögő fajtálanságig, rémült gyerek hisztériás sikongásáig, heroínos lidércálomig.

Glisszandói égről és poklról beszéltek, és mindarról, ami a kettő közé esik.

Ilyen nőből ilyen zene – ez csak skizofrénia lehet. Vagy megszállta valami démon.

Égnek állt a hajam, mintha csak Angela a padlón fetrengene habzó szájjal, és folyékonyan gagyogna babiloniul.

A zene elültével rásivalkodtam Julian Castle-ra,

aki ugyancsak lenyűgözve hallgatta: – Jézusisten !
Ért ebből valaki egy mákszemnyit is?

– Meg se próbálja – mondta erre Castle. – Csak tegyen úgy, mintha értené.

– Kösz a tanácsot. – Lekonyultam.

Castle megint verset idézett:

*A tigris vadászik,
a madár repül,
az ember meg „Miért? Miért?” kérdezi, míg ül.
A tigris elalszik,
leszáll a madár,
az ember meg így szól: „Jól van, értem már.”*

– Ez miből van? – kérdeztem.

– Mi másból lehetne, mint *Bokonon Könyvéből*?

– Borzasztóan szeretnék egyszer látni egy példányt.

– Nehéz hozzájutni – mondta Castle. – Nincs ki-nyomtatva. Kézírással sokszorosítják. És persze nincs befejezett példány, mert Bokonon mindennap hozzátesz valamit.

Pici Newt felhorkant: – Vallás!

– Tessék? – kérdezte Castle.

– Hol itt a macska? – kérdezte Newt. – Hol itt a bölcső?

82

Za-ma-ki-bo

Franklin Hoenikker dandártábornok nem jelent meg vacsorára.

Telefonált; mindenáron velem akart beszélni és senki mással. Elmondta, hogy „Papa” betegága mellett virraszt ; hogy „Papa” szörnyű fájdalmak közepette haldoklik. Frank hangja félelemről és magányról árulkodott.

– Ide hallgasson – mondtam. – Miért nem mehetek én vissza a hotelba? Majd később találkozhatunk, ha elmúlt a krízis.

– Nem, nem, nem. Csak maradjon ott! Azt akarom, hogy bármikor megtalálhassam! – Páni rettegés fogta el, hogy kicsúszhatom a keze közül. Nem értettem, miért ez a fene nagy érdeklődés irántam, hát engem is elfogott a rettegés.

– Nem tudna legalább utalni rá, hogy miről akar velem beszélni?

– Telefonon nem.

– Az apjával kapcsolatos?

– *Magával* kapcsolatos.

– Valami, amit csináltam?

– Valami, amit csinálni *fog*.

A vonal túlsó végén tyúk kotkodált. Ajtó nyílt, valahonnan xilofonzene hallatszott. Megint a „Ha betelt a nap”. Aztán csukódott az ajtó, és már nem hallottam a zenét.

– Szerfözlött méltányolnám, ha legalább utalna rá, hogy mit akar tőlem, hogy legalább felkészülhessek – mondtam.

– *Za-ma-ki-bo*.

– Micsoda?!

– Bokononista szó.

– Nem ismerem a bokononista szavakat.

– Julian Castle ott van?

– Igen.

– Kérdezze meg tőle – mondta Frank. – Most mennem kell. – Letette a kagylót.

Megkérdeztem Julian Castle-t, mit jelent az, hogy *za-ma-ki-bo*.

– Egyszerű választ akar, vagy teljes választ?

– Kezdjük talán az egyszerűvel.

– Sors . . . elkerülhetetlen végzet.

83

Dr. Schlichter

von Koenigswald

jóformán egálban van

– Rák – mondta a vacsoránál Julian Castle, amikor elmeséltem, hogy „Papa” keserves kínok közt haldoklik.

– Milyen?

– Általános. Azt mondja, ma összeesett a dísz-emelvényen?

– De össze ám – mondta Angela.

– Az a kábítószer hatása volt – magyarázta Castle. – Most már azon a ponton van, ahol a kábítószer és a fájdalom körülbelül kiegyenlítődik. Ha több kábítószeret kapna, az megölné.

– Én inkább magamat ölném meg – motyogta Newt. Magas, összehajtható széken ült; ha látogatóba ment, mindig magával vitte. Alumínium csőváz volt, vitorlavászszonnal. – Többet ér, mintha az ember szótárt, atlaszt vagy telefonkönyvet rakna a feneké alá – magyarázta, amikor felállította.

– McCabe tizedes persze ezt csinálta – mesélte Castle. – Kinevezte utódjául az inasát, aztán agyonlőtte magát.

– Szintén rák? – kérdeztem.

– Nem tudom biztosan, de nem hiszem. A ki nem élt gonoszság tette tönkre alighanem. Ez még az én időm előtt történt.

– De vidám beszélgetés! – mondta Angela.

– Senki sem tagadhatja, hogy vidám időkét élünk – mondta Castle.

– Szerintem maga több okkal lehet vidám, mint bárki más – mondtam én –, hiszen azt csinálja, amit csinál.

– Valamikor jachtom is volt, ha nem tudná.

– Nem egészen értem.

– Ha valakinek jachtja van, az is több okkal lehet vidám, mint bárki más.

– Ha nem maga „Papa” orvosa – kérdeztem –, akkor ki?

– Egyik beosztottam, bizonyos dr. Schlichter von Koenigswald.

– Német?

– Nagyjából. Tizennégy évig volt az SS-ben. Eből hat évig tábori orvos Auschwitzban.

– És most a Remény és Irgalom Házában vezekel?

– Igen – felelt Castle. – Méghozzá rohamléptekkel. Halomra menti az életeket.

– Jó neki.

– Igen. Ha így halad tovább, a megmentettek száma körülbelül 3010-re egálban lesz azokkal, akiket megölt.

Íme tehát *karaszom* újabb tagja: dr. Schlichter von Koenigswald.

84

Áramzavar

Már három órája megvacsoráztunk, de Frank még akkor sem ért haza. Julian Castle elnézést kért, és visszatért a Remény és Irgalom Házába, az őserdőbe.

Angela, Newt meg én a kiugró teraszon ültünk. Szépek voltak a mélyben Bolivar fényei. A Monzano-repülőtér irodaépületének tetején hatalmas, kivilágított kereszt fénylett. Motormeghajtással lassan-lassan körbeforgott, a szélrózsa minden irányában elektromos áhítatot hirdetve.

Más fények is látszottak a szigeten, északra tőlünk. A hegyek eltakarták a fényforrásokat, de az égen felragyogtak a hatalmas fénygömbök. Megkértem Stanleyt, Frank Hoenikker inasát, magyarázza meg, melyik aureolának mi a forrása.

Az óramutató járásával ellenkező irányban sorra mutogatta. – A Remény és Irgalom Háza az őserdőben, „Papa” palotája és a Jézus-erőd.

– Jézus-erőd?

– Hadseregünk kiképző tábora.

– Jézus Krisztusról nevezték el?

– Persze. Miért?

Észak felől új fénygömb növekedett sebesen. Még meg sem kérdezhettem, mi az, amikor kiderült, hogy a hegygerincen fényszórók közelegnek. Méghozzá felénk. Egy autóoszlop fényei.

Az autóoszlop öt amerikai gyártmányú katonai

teherautóból állt. A tetejükön géppuskaállás, géppuskásokkal.

Az oszlop Frank kocsifelhajtóján állt meg. Katonák ugráltak le. Nekiestek a földnek, árkot ástak a géppuskáknak, állást maguknak. Frank inásával kimentem megkérdezni a vezénylő tisztet, mi folyik itt.

– Parancsot kaptunk, hogy védelmezzük San Lorenzo következő elnökét – felelt a sziget nyelvjárásában a tiszt.

– Házon kívül van – közöltem vele.

– Én erről nem tudok – mondta. – Az a parancsom, hogy itt ássam be magam. Én csak ennyit tudok.

Elmondtam a dolgot Angelának és Newtnak.

– Gondolja, hogy valóban veszély van? – kérdezte Angela.

– Én, kérem, magam is idegen vagyok – mondtam.

E pillanatban rövidzárlat támadt. San Lorenzo valamennyi fénye kialudt.

85

Egy rakás foma

Frank szolgálai petróleumlámpákat hoztak ; elmondták, hogy San Lorenzón gyakori az áramzavar; hogy ijedelemre semmi ok. Én viszont nehezen tudtam elhessegetni nyugtalanságomat, hiszen Frank a *za-/ma-ki-bó*mat emlegette.

Érezte, hogy szabad akaratom körülbelül annyit ér, mint a hizlalt disznó szabad akarata a chicagói vágóhídon.

Eszembe jutott az iliumi kőangyal.

Hallgattam kintről a katonák csörömpölő, dobogó, morgó munkálkodását.

Sehogy sem tudtam Angela és Newt beszélgetésére figyelni, habár meglehetősen érdekes témára tértek. Elmesélték, hogy apjuknak volt egy egyiptetűjű ikertestvére. Sosem találkoztak vele. Rudolphnak

hívják. Utoljára azt hallották róla, hogy zenélődobozgyára van Zürichben.

– Apa jóformán sosem beszélt róla – mondta Angela.

– Apa jóformán senkiről sem beszélt – jelentette ki Newt.

Az öregnek van egy nővére is, mesélték. Celia. Óriás schnauzerokat tenyészt a New York állambeli Shelter Islanden.

– Mindig ír karácsonykor – mondta Angela.

– Üdvözlőlapot, óriás schnauzerral – mondta pici Newt.

– Igazán fura, mi lesz egy család különböző tagjaiból – állapította meg Angela.

– Fölöttébb igaz és helyes kifejezés – bólintottam. Elnézést kértem a csillogó társaságtól, és megkérdeztem Stanleyt, az inast, nem hever-e valahol a házban *Bokonon Könyvének* egy példánya.

Stanley úgy tett, mintha nem értené, miről beszélek. Aztán olyasmit motyogott, hogy *Bokonon Könyve* szennyirodalom. Aztán kijelentette, hogy aki azt olvassa, megérdemli, hogy a kampón végezze. Aztán elhozta a Frank éjjeliszekrényén heverő példányt.

Súlyos tárgy volt, körülbelül akkora, mint egy nagyszótár. Kézzel írták. Becipeltem a hálószobámba, a termésköre rakott habszivacs kocka ágyamhoz.

Tárgymutató nem volt benne, úgyhogy nehezen találtam volna meg a *za-ma-ki-bo* alkalmazásait ; aznap este nem is sikerült.

Egy s mást megtudtam, de nem sokat segített. Értesültem például a bokononista kozmogóniáról, amely szerint Borasisi, a nap, karjában tartotta Pabut, a holdat, és azt remélte, hogy Pabu tüzes gyermeket szül neki.

Szegény Pabu azonban hideg gyermekeket szült, sehogy sem akartak égni; Borasisi pedig undorral hajította el őket. Ezek a bolygók, amelyek biztos távolságban keringenek iszonyatos atyjuk körül.

Aztán elhajította szegény Pabut is, aki legkedvesebb gyermekéhez, a Földhöz költözött. A Föld azért Pabu kedvence, mert emberekkel népes; és az emberek felnéznek Pabura, szeretik és szánják.

És hogyan vélekedik Bokonon tulajdon kozmóniájáról?

– *Foma!* Hazugság! – írja. – Egy rakás *foma!*

86

Két kicsi kancsó

Nehezen tudom elképzelni, hogy akár csak egy szemhunyaszt is aludtam, pedig alighanem aludtam – különben hogy riadtam volna fel egy sor robbanásra meg a fényözönre?

Az első robbanás kivetett az ágyamból. Berohantam a ház kellős közepébe, egy önkéntes tűzoltó eszetlen önkívületében.

Egyenesen bele Newtba meg Angelába, akik szintén az ágyukból menekültek.

Megtorpantunk, röstellkedve elemeztük a körülöttünk tomboló lidérces hangorgiát, s arra az eredményre jutottunk, hogy egy rádió, egy elektromos mosogatógép meg egy szivattyú éledt zajos életre a villanyáram feltámadásával.

Amikor kellőképpen felébredtünk, és átértéztük helyzetünk humorát, rájöttünk, hogy mulatságosan emberi mód reagáltunk a halálosnak látszó, holott egyáltalán nem halálos helyzetre. Eszmei sorsom fölötti uralmamat demonstrálandó, elzártam a rádiót.

Kuncogtunk.

És hogy mentsük, ami menthető, versengve pályáztunk az emberi természet legnagyobb ismerőjének, a legtalpraesettebb humorérzékű embernek címére.

Newt volt a legfürgébb; tudatta velem, hogy kezemen tartom az útlevelem, a tárcám és a karórám. Fogalmam sem volt, mit markoltam fel a végveszély

pillanatában – azt sem tudtam, hogy egyáltalán felmarkoltam valamit.

Vég derűvel visszavágtam; megkérdeztem Angelát és Newtot, vajon miért cipelik azt a két kicsi kancsót – vagy három-három csészényi kávé befogadására alkalmas, egyforma, piros-szürke csíkos kis termoszkancsókat?

Ők meg azt nem tudták, hogy a kancsót cipelik. Döbbsenten észlelték, hogy ott van a kezükben.

De megtakaríthatták a magyarázkodást, mert odakint újra kezdődött a robbantgatás. Utána kellett járnom, honnan ered ez a robaj ; és iménti vakréműletemhez hasonlóan indokolatlan pófátlansággal utána is jártam, és megtaláltam odakint Frank Hoenikkert, amint egy teherautóra szerelt motoros áramfejlesztővel vacakol.

Az áramfejlesztő volt újdonsült villamosságunk forrása. Diesel-motorja pufogott, és okádta a füstöt. Frank meg igyekezett rendbe hozni.

És vele volt a menyei Mona. És mint mindig, komolyan figyelte Franket.

– Öregem, micsoda újságom van a maga számára! – ordított rám Frank, és előrement, be a házba.

Angela és Newt még ott volt a nappali szobában, de valahogy, valahol megszabadultak a furcsa kicsi kancsóktól.

A kancsók tartalma természetesen nem volt más, mint dr. Felix Hoenikker hagyatékának rájuk eső része, *karaszom vámpéterének* része, a két szilánk szuperjég.

Frank félrevont. – Ébren van?

– Szinte teljesen.

– Hát remélem is, mert most nyomban beszélnünk kell.

– Kezdheti.

– Négyszemközt kell beszélnünk. – Frank felszólította Monát, hogy helyezze magát kényelembe. – / Majd szólunk, ha szükségünk lesz rád.

Olvadó pillantást vetettem Monára, és arra gondoltam, soha még senkire sem volt olyan nagy szükségem, mint őrá.

87

Tetszik a fizimiskám

Namármost, Franklin Hoenikker, ez az aszaltszilvaképű gyermek, egy fésűharmonika hangján és meggyőződéssel beszélt. A katonaságnál járta az a szó-lás, hogy X. Y. úgy beszél, mint akinek papírból van a segge luka. Hát ilyen ember volt Hoenikker tábornok. Szerencsétlen Franknek jóformán semmi gyakorlata nem volt abban, hogy kell bárkivel beszélni, nemhiába töltötte gyerekkorát X-9-es titkos ügynökként.

Most igyekezett kedélyes és meggyőző lenni, úgy-hogy ilyen pléhfrázisokkal traktált, mint : – Tetszik nekem a fizimiskája! – meg: – Elő a farbával, öregem, beszéljünk, mint férfi a férfival!

Aztán lecipelt az úgynevezett „odújába”, hogy „. . .nevén nevezhessük a gyereket”; hogy „lássuk, miből élünk”.

Lementünk hát a sziklába vágott lépcsőn a vízesés mögött és alatt elhelyezkedő természetes barlangba. Volt odalent két rajzasztal, három fakó, pucér skandináv szék ; egy könyvszekrény tele építészeti könyvekkel, németül, franciául, finnül, olaszul, angolul.

Villanyvilágítása volt a barlangnak; a fény lüktetett a motoros áramfejlesztő zihálásának ütemére.

De a barlangban az volt a legmeglepőbb, hogy a fala telis-tele volt festve óvodásan merész képekkel, a nagyon-nagyon ősi ember tompa agyag-, föld-/és faszén-színeivel festett képekkel. Nem kellett megkérdeznem Franket, mennyi időksek a képek. Meghatározta a korukat a tárgyuk. A festmények nem mammutokat, nem kardfogú tigriseket és nem ithyphallikus barlangi medvét ábrázoltak.

A festmények végeláthatatlan sorban Mona Aamons Monzanót ábrázolták, kislány korában.

- Itt . . . itt dolgozott Mona apja? – kérdeztem.
- Itt. Ő volt az a finn, aki a Remény és Irgalom Házát tervezte az őserdőben.
- Tudom.
- Nem azért hoztam ide magát, hogy erről beszél-gessünk.
- Az apjáról akar beszélni?
- *Magáról* akarok beszélni. – Frank a vállamra tette a kezét, és mélyen a szemembe nézett. Rém kinos volt. Frank igaz bajtársiasságtól áthatott pillantást óhajtott rám vetni, de a feje olyan volt, mint egy torzra sikeredett kis bagolyé, amint elvakítja a fény, és ott kuporog egy magas fehér oszlop tete-jén.
- Akkor talán térjen a tárgyra.
- Nincs is értelme kerülgetni – mondta. – Én elég jó emberismerő vagyok, szerénytelenség nélkül állít-hatom, és tetszik nekem a maga fizimiskája.
- Köszönöm.
- Szerintem mi ketten nagyon jól kijönnénk egy-mással.
- Kétségtelenül.
- Egy srófra jár az eszünk.
- Hálás voltam, mikor végre levette a kezét a vál-lamról. Összefonta az ujjait, hogy a közös srófot érzékeltesse. Az egyik kéz, gondolom, őt jelentette, a másik nyilván engem.
- Szükségünk van egymásra. – És facsargatta az ujjait, hogy a közös sróf működését érzékeltesse. Hallgattam egy darabig, bár a fizimiskám barátság-os maradt.
- Érti, mire gondolok? – kérdezte nagy sokára Frank.
- Hogy maga meg én, közösen fogunk *csinálni* valamit?
- Ez az! – Frank tapsikolt. – Maga nagyvilági ember, hozzászokott a közönséghez, én pedig mű-

szaki ember vagyok, hozzászoktam ahhoz, hogy a kulisszák mögött dolgozzam, irányítsam a dolgokat.

– Honnan tudhatná, miféle ember vagyok én? Hisz csak most ismerkedtünk meg.

– A cuccai. A szövege. – Megint a vállamra tenyerezt. – Tetszik nekem a fizimiskája.

– Ezt már mondta.

Frank majd megveszett, hogy én mondjam ki a gondolatát, hogy lihegjek érte, de én még akkor sem kapiskáltam. – Úgy értsem, hogy . . . hogy valamiféle állást kínál nekem itt San Lorenzón?

Tapsikolt megint. Ragyogott. – Ez az ! Mit szólna évi százezer dollárhoz?

– Jézusisten! – kiáltottam fel. – Mit kéne azért csinálnom?

– Úgyszólván semmit. Aranypohárból inni, aranytányérból enni, aranypalotában aluszkálni.

– Miféle állás az?

– San Lorenzo Köztársaság elnöki tiszte.

88

Miért nem lehet

Frank köztársasági

elnök?

– Hogy én? Elnök?! – hápogtam.

– Ki más?

– Marhaság!

– Ne mondjon nemet, míg át nem gondolja. – / Frank szorongva méregetett.

– Nem !

– Nem is gondolta át.

– Akkor is tudom, hogy örültség.

Frank megint összezsavarta az ujjait. – *Együtt* dolgoznánk. Ott állnék maga mögött.

– Igen. Tehát ha engem előlről lepuffantanak, maga is kap belőle.

– Lepuffantják?

– Lelőnek! Meggyilkolnak!

Frank csak bámult. – Miért lőné le magát bárki?

– Hogy ő lehessen az elnök.

Frank a fejét rázta. – San Lorenzón egy lélek se akar elnök lenni. Tiltja a vallásuk.

– A magáé is? Úgy tudom, maga lesz a következő elnök.

– Én . . . – kezdte Frank, de nemigen tudta folytatni. Szorongás ült ki az arcára.

– Maga micsoda? – segítettem.

Belebámult a barlang bejáratát fedő vízfüggönybe. – Szerintem az érettség az, ha az ember ismeri önnön korlátait.

Ez majdnem megfelelt Bokonon érettség-felfogásának. „Az érettség – tanítja Bokonon – keserű kiábrándulás, amelyre nincs orvosság, hacsak a nevetés nem képes bármit orvosolni.”

– Ismerem korlátaimat – folytatta Frank. – Azonosak apám korlátaival.

– Igen?

– Van egy csomó jó ötletem, pont ahogy az apámnak – közölte Frank velem és a vízeséssel –, de ő sem tudott szembenézni a tömeggel, ahogy én se tudok.

89

Macskaszák

– Vállalja? – kérdezte szorongva Frank.

– Nem.

– Tud valakit, aki esetleg elvállalja? – Frank klasszikus példája volt annak, amit Bokonon macskaszáknak nevez. A macskaszák, bokononi értelemben, ezrek meg ezrek sorsa egy *sztuppa* kezében. A *sztuppa* pedig ködben tévelygő gyermek.

Nevettem.

– Mi olyan vicces?

– Ne törődjön vele, ha nevetek – kértem. – Mindig rám jön ez az ideges röhögés.

– Rajtam nevet?

– Dehogy.

– Becsszó?

– Becsszó.

- Mert engem mindig mindenki kiröhögött.
- Biztosán csak úgy képzelte.
- Dehogy. Csúfoltak is. Azt csak nem képzeltem?
- Az emberek néha akaratlanul bántják egymást
- véltem. Erre már nem adtam volna becsületszavamat.
- Tudja, mit ordítottak utánam?
- Nem.
- Mindig azt ordították: „X-9-es, hova mész?”
- Ez olyan rémes?
- Mert így hívtak – emlékezett durcásan Frank.
- X-9-es titkos ügynök.

Nem kötöttem az orrára, hogy ezt már rég tudom.

– „X-9-es, hova mész?” – visszhangozta Frank.

Eltűnődtem, milyenek lehettek a csúfolódók, s hogy azóta hova rugdosta, taszigálta őket a sors. A nagy szellemek, akik Frank után ordítottak, ma kényelmes kis állások életfogytiglani rabjai, az Általános Kohó és Öntöde Művekben, az iliumi Elektromos Műveknél, a Teleföntársaságnál . . .

Az X-9-es titkos ügynök meg itt van, akárki akármit mond, dandártábornok, és nekem ajánlja királyságát . . . egy trópusi vízeséssel elfüggönyözött barlangban.

– Akkor lepődtek volna csak meg, ha megállok és megmondom nekik, hova megyek.

– Már akkor megsejtette, hogy ide vezet az útja?

– Ez bokononi kérdés volt.

– Jack Barkácsboltjába mentem – mondta Frank. Nem is érezte, mekkorát bukfacezett a drámai csúcsponttól.

– Aha.

– Azt mind tudták, hogy oda megyek, csak azt nem, hogy ott mi folyik. Akkor esett volna le az álluk . . . kivált a lányoké . . . ha rájönnek, hogy ott *igazában* mi folyik. A lányok azt hitték, nekem fogalmam sincs a lányokról.

– Hát mi folyt ott igazában?

– Minden áldott nap megkeféltam Jack feleségét. Azért aludtam el folyton a gimiben. Azért nem tudtam soha kihozni magamból a maximumot.

Magához tért mocskos emlékeiből. – Na, igazán. Legyen San Lorenzo elnöke! Biztos remekül beválna, egy ilyen személyiséggel, mint a magáé. Na? Vállalja?

90

Bibi

És az éj közepén a barlangban és a vízesés mögött . . . és az a kőangyal Iliumban . . .

És kétszázötvenezer cigaretta és harminc hektó pia és két feleség, és egy feleség se . . .

És seholy, seholy sem vár rám szeretet . . .

És a tintás ujjú bértollnok unalmas élete . . .

És Pabu, a hold, és Borasisi, a nap, meg a gyermekeik . . .

Minden összeesküdött egyetlen kozmikus *vin-dit*-té, egyetlen hatalmas taszítássá a bokononizmus karjaiba, a hitbe, hogy Isten irányítja életemet, és Neki még tervei vannak velem.

És én bensőmben *szerűn*oltam, vagyis meghajtottam fejemet *vin-ditem* parancsa előtt.

Bensőmben elfogadtam, hogy én leszek San Lorenzo következő elnöke.

Külsőleg még megőriztem óvatos gyanakvásomat. – Biztos van valami bibi – köntörfalaztam.

– Nincs.

– Választás lesz?

– Sose volt. Egyszerűen bejelentjük, ki az új elnök.

– És senki se fog ellenkezni?

– Senki sem ellenkezik soha. Nem érdekli őket. Füttyölnek rá.

– Biztos van valami bibi.

– Hát *valami* éppenséggel van – vallotta be Frank.

– Tudtam ! – Hátrálni kezdtem *vin-ditem* előtt. – /
Mi az? Miféle bibi?

– Tulajdonképpen nem is bibi, mert nem muszáj megtennie, ha nem akarja. Pedig marha jó ötlet.

– Na, halljuk azt a fenomenális ötletet.

– Ha maga lesz az elnök, szerintem el kéne vennie Monát. De ha nem akarja, nem muszáj. Maga a góré.

– És ő hozzám jönne?

– Hát ha hozzám jött volna, akkor magához is menne. Csak meg kell kérni.

– Na de miért mondana igent?

– Mert *Bokonon Könyvében* meg van írva, hogy ő lesz San Lorenzo következő elnökének felesége.

91

Mona

Frank lehozta Monát az édesapja barlangjába, aztán magunkra hagyott bennünket.

Eleinte nemigen tudtunk beszélgetni. Roppant félszeg voltam.

Mona ruhája áttetsző volt. Mona ruhája azúrkék volt. Egyszerű köntös, derékban hajszálfinom fonal fogta össze. A fazonját maga Mona adta meg. Keble akár a gránátalma, vagy amit akartok, de leginkább mégiscsak egy fiatal nő keble.

A lába jóformán csupasz. Lába körme gyönyörűen manikűrözött. Egyszerű saruja színarany.

– Hogy . . . hogy vagy? – kérdeztem. A szívem dobolt. Fülemben forrt a vér.

– Hibázni lehetetlen – csillapított Mona.

Akkor nem tudtam, hogy ez az általános bokononi köszöntés, ha félszeg emberrel találkozunk. Úgy-hogy lázas fejtegetésbe fogtam, vajon lehetséges-e hibázni avagy sem.

– Jézusisten, teneked fogalmad sincs, hány hibát követtem én már el életemben. Én vagyok a hibázás világbajnoka ! – habogtam, és így tovább. – Tudod, mit mondott nekem az előbb Frank?

– Rólam?

– Mindenről, de kiváltképp rólad.

- Azt mondta, hogy megkaphatsz, ha akarsz.
- Azt.
- Így is van.
- Én . . . én . . . én . . .
- Tessék?
- Én nem is tudom, mit mondjak.
- Talán a *boko-maru* segít – ajánlotta Mona.
- A micsoda?
- Vedd le a cipődet – parancsolta. És földöntúli

bájjal leoldotta saruját.

Sokfelé megfordultam, és ahogy összeszámolom, mintegy ötvenhárom nővel volt dolgom. Elmondhatom, hogy láttam én már nőt minden lehetséges módon levetközni. Ebben a drámában már minden lehetséges módon felszaladt a függöny a végső nagyjeletet előtt.

És mégis, az egyetlen nő, akinek láttán önkéntelenül felhördültem, nem tett mást, csupán a saruját oldotta le.

Megpróbáltam kifűzni a cipőmet. Soha még vőlegény pocsékabb produkciót nem nyújtott. Az egyik cipőt sikerült lerángatnom, a másiknak a fűzője kibogozhatatlanul összecsomózódott. A hüvelykujjam körme beletört a csomóba; végül úgy, ahogy volt, rántottam le a cipőt.

Utána a zoknit.

Mona már a padlón ült, kinyújtott lábbal, gömbölyű karjával hátratámaszkodott, fejét hátrabillentette, szemét lehunyta.

És eljött a perc, hogy beteljesüljön életemben az az első . . . az első . . . Uramisten . . . az első . . .

Boko-maru.

92

Imigyen ünnepli
els *boko-maruját*
a költő

Az alábbi költemény nem Bokonon alkotása.
Hanem az enyém.

*Édességes kép,
láthatatlan ködje a . . .
Én vagyok –
a lelke –
Régolta imádott, szép,
csudálatos kép:
vajon találkozna-e egy másik kegyes lélekkel ?
Régolta hívlak
ama bajos helyre,
hol is két lélek
találkozhatna.
Talpam, talpam!
Lelkem, lelke,
eridj oda,
kegyes lélek,
csókoltassál!
Mmmmmmmmmmmmm.*

93

Hogyan vesztettem
el kis híján
Monámat

– Most már jobban tudsz velem beszélgetni? – érdeklődött Mona.

– Mintha ezer éve ismernék – vallottam be. Sírhatnékom támadt. – Szeretlek, Mona.

– Szeretlek – mondta egyszerűen.

– Micsoda örült az a Frank !

– Miért?

– Hogy lemondott rólad.

– Nem szeret. Csak azért akart elvenni, mert „Papa” úgy kívánta. Más szeret.

– Kit?

– Egy nőt Iliumban.

A szerencsés hölgy nyilván Barkácsboltos Jack-né.

– Elmondta?
 – Ma este, amikor visszaadta a szavamat, hogy hozzád mehessek.
 – Mona.
 – Tessék?
 – Van . . . van valaki más az életedben?
 Ezt nem értette. – Sokan – felelte nagy sokára.
 – Akiket szeretsz?
 – Én mindenkit szeretek.
 – Éppúgy, mint engem?
 – Igen. – Fogalma sem volt róla, hogy engem ez esetleg bosszant.

Felkeltem a padlóról, leültem egy székre, és felhúztam a zoknimat meg a cipőmet.

– És gondolom . . . másokkal is csinálod . . . azt . . . azt, amit az előbb velem?

– *Boko-marut*?

– *Boko-marut*.

– Hát persze.

– Azt akarom, hogy ezentúl senki mással ne csináld, csak velem – jelentettem ki.

Könnybe borult a szeme. Rajongott a szabad szerelemért; dühítette, hogy szégyenérzetet akarok kelteni benne. – Én boldoggá teszek mindenkit. Szeretni jó ; nem gonosz.

– Mint férjed magamnak követelem egész szerelmet !

Elkerekedő szemmel bámult rám. – Te *szin-vat* vagy!

– Mi vagyok?

– *Szin-vat!* – kiáltotta Mona. – Egy ember, aki a másoknak teljes szerelmét kívánja. Nagyon gonosz dolog.

– Házasságban nagyon is jó dolog. Másképp nem is lehet.

Mona még ott ült a padlón, én meg, immár cipőben, álltam. Borzasztó magasnak éreztem magam, holott valójában nem is vagyok magas ; és igen erős-

nek éreztem magam, holott valójában nem is vagyok erős; és tiszteletteljesen hallgattam önnön idegen hangomat. Fémes tekintély csengett belőle, és ez új volt.

És ahogy folytattam ezen a fejsze-foka hangon, rádöbbsentem, mi megy végbe bennem. Máris uralkodom.

Közöltem Monával, hogy láttam, amint holmi függőleges *boko-maru* művelt azzal a pilótával a díszemelvényen, nem sokkal azután, hogy megérkeztem. – Több dolgod pedig nem lesz azzal az emberrel – mondtam. – Hogy hívják?

– Nem is tudom – susogta. Lesütötte a szemét.

– Na és Philip Castle?

– Mármint a *boko-maru*?

– Mármint az, és minden egyéb. Úgy értesültem, együtt nőttetek fel.

– Igen.

– Bokonon oktatott benneteket?

– Igen! – És az emlék hatására megint felragyogott.

– Gondolom, volt ott *boko-maru* jócskán.

– Hát persze! – mondta boldogan Mona.

– Ővele sem fogsz többet találkozni. Megértetted?

– Nem.

– Nem?

– Nem megyek hozzá *szin-vathoz*. – Felállt. – Isten veled.

– *Isten veled?! – Porig voltam sújtva.*

– Bokonon azt tanítja, hogy nagyon gonosz dolog, ha nem szeretünk mindenkit egyformán. Mit tanít a *te* vallásod?

– Nekem . . . nekem nincs vallásom.

– De nekem van.

Lemondtam a trónról. – Azt látom – sóhajtottam.

– Isten veled, vallástalan ember. – És a kőbe vájt lépcsőhöz lépett.

- Mona . . .
- Megállt. – Tessék?
- Felvehetem a vallásodat, ha akarom?
- Hát persze.
- Akkor akarom.
- Nagyszerű. Szeretlek.
- Én is szeretlek – sóhajtottam.

94

A legmagasabb hegy

Hajnalra tehát eljegyeztem a világ leggyönyörűbb leányát. És beletörődtem, hogy én leszek San Lorenzo következő elnöke.

„Papa” még élt, és Frank úgy érezte, jó lenne, ha elnyerném „Papa” áldását. Amikor tehát felkelt Borasisi, a nap, egy dzsipet igényeltünk a következő elnököt védelmező csapatoktól, és „Papa” várába hajtottunk.

Mona Frank házában maradt. Ihletett csókot leheltet ajkára, s ő ihletett álomba merült.

Vad kávéfák ligetén át hajtottunk Frankkel a hegyekben, jobbunkon lángholva kelt fel a nap.

És ebben a napfelkeltében tárta fel előttem cethalfenségét a sziget legmagasabb hegye, a McCabe-/hegy. Félelmetes domborulat volt, kék bálna, hátán kimagasló csúcsa egyetlen különös kődugó. Bálna-arányban a dugó mintha elpattant szigony csonkja volna, s oly függetlennek tetszett a hegy egészétől, hogy megkérdeztem Franket : vajon nem emberkéztől származik-e.

Nem, mondta ő, természetes formáció. Mi több, közölte, tudomása szerint ember még nem taposta a McCabe-hegy csúcsát.

– Nem is hinné az ember, hogy nehéz megmászni – jegyeztem meg.

Ha a tetején a dugót nem nézzük, a hegyoldal alig látszott meredekebbnek, mint mondjuk egy törvényszéki lépcsősor. Magát a dugót meg, messziről

legalábbis úgy láttam, kellő mennyiségű perem meg kaptató szegélyezi.

- Ez valami szent hegy? – kérdeztem.
 - Régen talán az volt. De Bokonon óta már nem.
 - Akkor miért nem mászta még meg senki?
 - Mert senkinek sem volt hozzá gusztusa.
 - Én talán majd megmászom.
 - Csak tessék. Senki sem akadályozza.
 - Csendben haladtunk tovább.
 - Mi szent a bokononistáknak? – kérdeztem nonszokára.
 - Amennyire tudom, még Isten sem.
 - Semmi?
 - Csak egyvalami.
 - Az óceán? A nap? – találgattam.
 - Az ember – mondta Frank. – Ennyi az egész.
- Csak az ember.

95

Meglátom a kampót

Végre a várhoz értünk.

Alacsony volt, fekete és könyörtelen.

Ősöreg ágyúk tanyáztak még a bástyákon. Iszalag és madárfészek tömött el pártázatot, lőréseket, oromsípkézetet.

Északi bástyafala iszonyatos meredélyben folytatódott: a fal kétszáz méter mélységbe zuhant meredeken a langymeleg tengerig.

Láttára ugyanaz a kérdés merült fel, mint minden hasonszőrű kőrakás láttán: hogy tudtak apró emberkék ekkora köveket megmozgatni? És mint minden hasonszőrű kőrakás, ez is maga felelt meg a kérdésre. Vak rettegés mozgatta meg az irdatlan köveket.

A vár Tum-bumwa parancsára épült. Tum-bumwa San Lorenzo elmeháborodott császára volt, szökött rabszolga, aki a vár rajzára, úgy hírlík, egy mesekönyvben akadt rá.

Lidérces kis könyv lehetett.

Már majdnem a palota kapujához értünk, amikor a keréknyom átvitt egy durván összerótt kapuboltozat alatt: két telefonpóznát kötött össze egy keresztgerenda.

És a gerenda közepéről óriási vaskampó lógott. Rajta pedig tábla.

„Ez a kampó – hirdette a tábla – magának Bokonnak van fenntartva.”

Hátranéztem még egyszer a kampóra, és az az éles vasdarab tudtomra adta, hogy valóban uralkodni fogok. És levágom azt a kampót!

Azzal áltattam magamat, hogy erőskező, igazságos és jószívű uralkodó leszek, és felvirágoztatom az én népemet.

Fata Morgana.

Délibáb !

96

Mi van

a kalapdobozban

Frank meg én nem jutottunk be mindjárt „Papá”-hoz. Dr. Schlichter von Koenigswald, az ügyeletes orvos suttogva közölte, hogy körülbelül félórát kell várunk.

Frank meg én tehát „Papa” lakosztályának előszobájában, egy ablaktalan helyiségben várakoztunk. A helyiség vagy három négyzetméter volt, néhány durva fapad állt benne meg egy kártyasztalka. Azon villanyventillátor. A szoba fala kőből. Kép, díszítés semmi.

A falhoz azonban vaskarikákat erősítettek, két méter magasságban, egymástól száznyolcvan centire. Megkérdeztem Franket, vajon ez volt-e valamikor a kínzókamra.

Igen, mondta, és az a fedő, amin állok, a várőrön csapóajtaja.

Unott őt állt az előszobában. Volt ott egy keresztény lelkész is, aki, ha eljő az alkalom, „Papa” lelki szükségleteiről hivatott gondoskodni. Vörösréz asztali csengő volt nála, meg egy kalapdoboz, amibe

lyukakat vágta, valamint egy Biblia meg egy henteskés – mind szépen kirakva melléje a padra.

A kalapdobozban egy eleven csirke van, közölte a lelkész. Veszteg marad, mondta, mert nyugtatót kapott.

Mint minden huszonöt esztendősnél idősebb San Lorenzó-i, a lelkész is legalább hatvanévesnek látszott. Neve, mondta, dr. Vox Humana ; nevét egy orgonaregiszterről nyerte, amely leütötte az édesanyját, amikor San Lorenzo székesegyházát 1923-ban felrobbantották. Apja, közölte minden szégyenkezés nélkül, ismeretlen.

Megkérdeztem, melyik keresztény felekezetet képviseli, és nyíltan bevallottam, hogy amennyire járatos vagyok a keresztény rítusok terén, a csirke meg a henteskés merőben újdonság számomra.

– A csengőt még csak értem – tettem hozzá.

Értelmes embernek bizonyult. Doktorátusát, mint részletesen kifejtette, az Arkansas állambeli Little Rock város Nyugati Félteke Bibliaegyetemétől nyerte. Az egyetemmel, mesélte, apróhirdetés útján került kapcsolatba, amelyet a *Népszerű Technika*-ban olvasott. Azóta, mesélte, magáévá tette az egyetem jelszavát, és ez egyben magyarázattal szolgál a csirkére meg a henteskésre is. Az egyetem jelszava ugyanis:

ÉLJEN AZ ÉLŐ VALLÁS!

Kénytelen maga végigtapogatózni a kereszténység útján, mesélte, mert a bokononizmussal egyetemben a katolikus és a protestáns vallást is törvényen kívül helyezték.

– Ha tehát ilyen körülmények között keresztény akarnék lenni, kénytelen vagyok egy csomó új tant kreálni.

– Hü teét – mondta San Lorenzó-i nyelvjárásban – een künölménök küdütt kürettén akóna lennei, kéntülén vedék et tomu u tént kreénü.

Ekkor kilépett „Papa” lakosztályából dr. Schlich-

ter von Koenigswald, felettebb német kinézettel, felettebb fáradtan. – Most bemehetnek „Papá”-hoz.

– Vigyázunk, hogy ki ne fásszuk – ígérte Frank.

– Azzal tennének neki szívességet – mondta von Koenigswald –, ha megölnék.

97

A bűdös keresztény

„Papa” Monzano és a könnyörtelen kór arany mentőcsónakból készült ágyban feküdt ; kormányrúd, hajókötél, evezővilla – minden aranyozott. „Papa” ágya Bokonon hajdani szkúnerjének, a *Selyempapucs*nak mentőcsónakja volt ; annak a hajónak mentőcsónakja, amely valamikor réges-régen San Lorenzóra hozta Bokonont és McCabe tizedest.

Fehérre volt meszelve a szoba. De „Papá”-ból úgy sugárzott az égő-izzó fájdalom, hogy valósággal haragos tűzvörösben fürödtek a falak.

Deréktől felfele meztelen volt, fénylő hasfala csupa görcs. Hasa megborzongott, mint a szélbe forduló vitorla.

Nyakán puskagolyó nagyságú henger csüngött láncon. Akkor azt hittem, a hengerben bűvös amulett van. Tévedtem. Egy szilánk szuperjég volt benne.

„Papa” alig tudott beszélni. Foga össze-összekocant, zihálva szedte a levegőt.

„Papa” elgyötört feje a csónak orrára nyaklott.

Mona xilofonja az ágy mellett állt. Mona láthatólag előző este zenével próbálta enyhíteni „Papa” kínjait.

– „Papa”? – suttogetta Frank.

– Isten veled – hörögte „Papa”. Szeme vakon ki-meredt.

– Elhoztam egy barátomat.

– Isten veled.

– Ő lesz San Lorenzo következő elnöke. Sokkal jobb elnök lesz nálam.

– Jég! – nyöszörgött „Papa”.

– Jeget kér – mondta von Koenigswald. – Ha meg behozzuk, nem kell neki.

„Papa” szeme forgott. Nyakát ellazította, testének súlyát leemelte feje búbjáról. Aztán megint megmerevítette a nyakát. – Nem számít – mondta –, ki az elnöke . . . – A mondat befejezetlen maradt.

Befejeztem én. – San Lorenzónak?

– San Lorenzónak – hagyta rám. Összeszedte erejét egy ferde mosolyra. – Sok szerencsét! – hörögte.

– Köszönöm, uram – mondtam.

– Mit számít! Bokonon. Kapd el Bokonont.

Megpróbáltam könnyed eleganciával felelni az utolsó mondatra. Úgy tudtam, a nép öröme Bokonon állítólag szüntelen vadászat tárgya, akit sosem fognak el. – Majd én elkapom.

– Mondd meg neki . . .

Közelebb hajoltam, hogy meghalljam „Papa” üzenetét Bokononnak.,

– Mondd meg neki, sajnálom, hogy nem öltem meg – mondta „Papa”.

– Megmondom.

– Te öld meg.

– Igenis.

„Papa” kellőleg hangjára talált, hogy parancsolóan csengjen. – *Komolyan* gondolom !

Erre nem válaszoltam. Nemigen akaródzott senkit se megölnöm.

– Csupa-csupa hazugságot tanít az embereknek. Öld meg, és tanítsd az igazságra a népet.

– Igenis.

– Te meg Hoenikker, tanítsátok őket tudományra.

– Megtesszük – ígértem.

– A tudomány az egyetlen igazi varázslat.

Elhallgatott, elernyed, szemét lehunyta. Aztán ezt susogta: – Utolsó kenet.

Von Koenigswald behívta dr. Vox Humanát. Dr. Humana előszedte az agyonnyugatózott csirkét a

kalapdobozból. Ki akarta szolgáltatni a keresztény haldoklók szentségét – már a maga módján.

„Papa” kinyitotta fél szemét. – Nem maga! – vicso-
rított dr. Humanára. – Ki innen!

– Tessék? – kérdezte Dr. Humana.

– Én bokononista vagyok – nyűszítette „Papa”.
– Ki innen, bűdös keresztény! [@3]

98

Utolsó kenet

Így hát abban a kitüntetésben részesültem, hogy tanúja lehettem a bokononista utolsó kenet feladásának.

Megpróbáltunk keresni valakit a katonák vagy a személyzet között, aki hajlandó bevallani, hogy ismeri a haldoklók szentségét, és hajlandó kiszolgáltatni „Papá”-nak. De nem akadt vállalkozó. Ami igazán nem meglepő, ha meggondoljuk, a kampó és a várbörtön tőszomszédságában.

Dr. von Koenigswald erre kijelentette, majd ő megpróbálja. Ő ugyan még sosem szolgáltatta ki a szentséget, de Julian Castle-től ezerszer is látta.

– Maga bokononista? – kérdeztem.

– Egyetlen bokononista eszmével egyetértek. Én is vallom, hogy minden vallás, a bokononizmust is beleértve, szintiszta hazugság.

– Önt mint tudóst nem zavarja – érdeklődtem –, hogy ilyen ceremóniát végez el?

– Igen silány tudós vagyok. Bármit megteszek, még ha tudománytalan is, hogy egy emberi lény jobban érezze magát. Valamirevaló tudós ezt nem mondhatja el magáról.

Azzal bemászott „Papá”-hoz az aranycsónakba. Leült a csónak fará-
ban. Oly szűk volt a hely, hogy kénytelen volt az arany kormányrudat a hóna alá venni.

Dr. von Koenigswald zoknit nem viselt, csak sarut, de most ezt is levette. Aztán az ágy lábánál felhajtotta a takarót, és előbukkant „Papa” mezíte-

len lába. Dr. von Koenigswald talpát „Papa” talpához illesztette, ekképp felöltvén a klasszikus *boko-/maru* pózt.

99

Üttön eté a szarát

– *Ischten atá á schárát* – dünnyögte Dr. von Koenigswald.

– *Üttön eté a szarát* – visszhangozta „Papa” Monzano.

„Isten adá a sarat” – ezt mondták mind a ketten, ki-ki a maga nyelvjárásában. A litánia leírásában ezentúl mellőzöm a dialektust.

– Isten magányossá vált – mondotta dr. von Koenigswald.

– Isten magányossá vált.

– Isten tehát így szólt egy maroknyi sárhoz: „Ülj fel!”

– Isten tehát így szólt egy maroknyi sárhoz: „Ülj fel!”

– „Lásd kezem munkáját – mondotta Isten –, a hegyeket, a tengert, az eget, a csillagokat.”

– „Lásd kezem munkáját – mondotta Isten –, a hegyeket, a tengert, az eget, a csillagokat.”

– És én valék a maroknyi sár, amely felült és körültekintett.

– És én valék a maroknyi sár, amely felült és körültekintett.

– Boldog én, boldog sár.

– Boldog én, boldog sár. – „Papa” orcáján könnyek patakzottak.

– Én, a sár, felültem, és láttam Isten gyönyörű kezemunkáját.

– Én, a sár, felültem, és láttam Isten gyönyörű kezemunkáját.

– Szép munka volt, Isten!

– Szép munka volt, Isten! – visszhangozta „Papa” szíve mélyéből.

– Csak tőled telhetett ez, Isten ! Én meg nem tudtam volna tenni.

– Csak tőled telhetett ez, Isten! Én meg nem tudtam volna tenni.

– Mérhetetlenül jelentéktelen vagyok Hozzád képest.

– Mérhetetlenül jelentéktelen vagyok Hozzád képest.

– Csak úgy érezhetem magam egy szemernyivel jelentékenyebbnek, ha ama tengernyi sárra gondolok, amely még csak fel sem ült, és nem tekintett körül.

– Csak úgy érezhetem magam egy szemernyivel jelentékenyebbnek, ha ama tengernyi sárra gondolok, amely még csak fel sem ült, és nem tekintett körül.

– Én oly sokat kaptam, s a többi sár oly keveset.

– Én oly sokat kaptam, s a többi sár oly keveset.

– *Hálásan keszenem a megtiszteltetésht!* – kiáltotta dr. von Koenigswald.

– *Hálóbén ketenem e mégtüttöltetét!* – nyüsztítette „Papa”.

Valójában mindketten ezt mondták: – Hálásan köszönöm a megtiszteltetést!

– Most a sár megint lefekszik és elalszik.

– Most a sár megint lefekszik és elalszik.

– Micsoda emlékei lesznek; holott csupán sár!

– Micsoda emlékei lesznek; holott csupán sár!

– Milyen érdekes egyéb felült-sarakkal találkoztam !

– Milyen érdekes egyéb felült-sarakkal találkoztam !

– Amit csak láttam, mindent szerettem!

– Amit csak láttam, mindent szerettem!

– Jó éjszakát.

– Jó éjszakát.

– Most a mennybe megyek.

– Most a mennybe megyek.

- Már alig várom . . .
- Már alig várom . . .
- Hogy meggyőződjem felőle, mi volt a *vámpé-
terem* . . .
- Hogy meggyőződjem felőle, mi volt a *vámpé-
terem* . . .
- És hogy ki volt a *karaszomban* . . .
- És hogy ki volt a *karaszomban* . . .
- És megtudjam mindazt a jót, amit *karaszunk*
cselekedett éretted.
- És megtudjam mindazt a jót, amit *karaszunk*
cselekedett éretted.
- Ámen.
- Ámen.

100

Frank eltűnik a süllyesztőben

De „Papa” nem halt meg, és nem ment a mennybe
– akkor még nem.

Megkérdeztem Franket, hogyan időzíthetnék
legkedvezőbben a bejelentést, hogy én leszek az el-
nök. Semmire sem mentem vele, nem volt semmi
ötlete ; rám hagyta az egészet.

– Azt hittem, támogatni fog – panasztam.

– Mihelyt technikai dologról van szó. – Frank
roppant öntudatos volt. Nem sérthettem meg tech-
nikusi sérthetlenségét ; nem volt hajlandó túllépni
a hatáskörét.

– Értem.

– Akárhogy bánik az emberekkel, részemről oké.
A maga felelőssége.

Megdöbrentett és dühített, hogy Frank ilyen kur-
tán-furcsán leköszön minden emberi dologról. Sza-
tirikusnak szánt éllel kérdeztem :

– Szíveskednék megmondani, hogy pusztán tech-
nikai szempontból mit terveznek a mai nagy napra?

Szigorúan technikai jellegű választ kaptam. – Az
erőmű megjavítását és a légiparádé megrendezését.

– Helyes! Tehát elnökségem első diadala, hogy visszaadom népemnek az elektromosságot.

Ebben Frank nem látott semmi vicceset. Tisztelgett. – Megkísérlem, uram. Minden igyekezettel rajta leszek, uram. Nem tudom garantálni, hogy mennyi idő múlva tudjuk visszaszerezni a szaftot.

– Pedig nekem szaftos kis ország kell.

– Igyekszem, uram. – És Frank újfent szalutált.

– És a légiparádé? Az meg micsoda?

Megint pléhpfával válaszolt: – Ma délután egy órakor a San Lorenzó-i légierő hat gépe elrepül a palota felett, és vízi célpontokra lő. Ez is része a Demokrácia Száz Mártírja napján rendezett ünnepségsorozatnak. Ugyancsak ma hajít a tengerbe koszorút az amerikai nagykövet.

Kísérletformán elhatároztam, hogy Frankkel nyomban a koszorúceremónia és a légiparádé után jelentetem be megdicsőülésemet.

– Mi a véleménye? – kérdeztem Franktól.

– Ön a góré, uram.

– Legjobb lesz, ha készíték valami beszédfélét – / mondtam. – És valami eskütétel is kellene, úgy méltóságteljesebb, hivatalosabb színezete lesz a dolognak.

– Ön a góré, uram. – Ahányszor ezt elmondta, mintha mindig messzebbről és messzebbről hallatszana a szava, mintha Frank egyenesen a várbörtönbe mászna le létrán, én meg kénytelen vagyok fent maradni.

És elkecserevedve jöttem rá, hogy mivel beleegyeztem, hogy én leszek a góré, Frank szabadon teheti, amit a szíve mindennél jobban kíván; azt, amit az apja is csinált : bezsebelni tisztességet, minden földi jót, és megszökni minden emberi felelősség elől. Ezen munkálkodott Frank, míg egyre mélyebbre merült a süllyesztőbe.

Elődeim példájára kiátkozom Bokonont

A torony földszintjén, egy kerek, kopár szobában megírtam hát beszédemet. Asztal meg szék állt a szobában. És a beszédem is kerek, kopár és szűkös lett.

Reményteli beszéd volt. Alázatos beszéd volt.

Akárhogy igyekeztem elkerülni, mégis kénytelen voltam Istent használni mankónak. Sose volt még szükségem efféle mankóra, úgyhogy nem is hittem benne, hogy van ilyen mankó.

Most pedig azon kaptam magam, hogy hinnem kell benne – hát hittem.

Azonkívül szükségem lesz a nép segítségére is. Elkértem a vendégek listáját, akik jelen lesznek az ünnepségen, és észrevettem, hogy Julian Castle és fia nem szerepel a meghívottak között. Sürgős küldönc útján meghívtam őket, elvégre ők mindenkinél többet tudnak a népemről, Bokonon kivételével.

Ami pedig Bokonont illeti:

Mérlegeltem, ne kérjem-e fel, hogy vegyen részt a kormányomban, s hogy így Krisztus újabb eljövételével ajándékozzam meg népemet. Aztán arra is gondoltam : elrendelem, hogy a palota kapuja elől azonnali hatállyal szereljék le az iszonyatos kampót, általános örömmujongás közepette.

De azután rájöttem, hogy Krisztus újabb eljövételétől többet várnak ; nem elegendő egyetlen szent embert pozícióba helyezni, sok finom ennivaló is kell mindenkinek, tisztességes hajlék is kell mindenkinek, jó iskolák kellene, és jó egészség és jó közérzet mindenkinek, és munka minden dolgos kéznek – és mindezt sem nekem, sem Bokononnak nem áll módjában megadnia.

Elkülönült tehát továbbra is a jó meg a rossz ; a jó maradt az őserdőben, a gonosz a palotában. Ami szórakozás ebből adódik, csupán annyit adhatunk a mi népünknek.

Kopogtak az ajtón. Egy szolga jelentette, hogy érkeznek a vendégek.

Zsebre vágtam hát beszédemet, és felmásztam a csigalépcsőn a tornyomba. Felértem váram legmagasabb bástyafokára, és végigpillantottam vendégeimen, szolgálaimon, sziklaszirtemen és langymeleg tengeremen.

102

Aceton

Ha legmagasabb bástyafokomon mindama sokadalomra gondolok, Bokonon „Száztizenkilencedik Kalüpszó”-ja jut eszembe, amelyben dalra serkent, ekképp:

Hallottam, hogy így szól egy szomorú ember :

„Hova lett, hova a régi jó banda?”

Azt suttogtam a szomorú ember fülébe :

„A te régi jó bandád eltűnt a francba.”

Jelen volt Horlick Minton nagykövet és felesége ; H. Lowe Crosby, a bicikligyáros, és párja, Hazel ; dr. Julian Castle, filantróp és emberbarát, és fia, Philip, író és hoteltulaj ; pici Newton Hoenikker, a festő, valamint muzikális néneje, Mrs. Harrison C. Connors ; mennyei Monám ; Franklin Hoenikker dandártábornok ; továbbá húsz darab válogatott, San Lorenzó-i hivatalnok és katona.

Halottak – ma már majdnem mind halott.

Mint Bokonon tanítja: „Sosem tévedés istenhozádát mondanunk.”

A frissítőket a bástyafokon szolgálták fel : roskadt az asztal a nemzeti eledelek alatt : kolibri roston, saját kék-zöld tollában sütvé ; lila partirák a páncéljából kiszedve, darálva, kókuszolajban kisütve, aztán vissza a páncéljába ; bébi-barrakuda banánkrémrel töltve ; és kovásztalan, fűszertelen kukoricaiszt-ostyán főtt albatrosz-körömfaladék.

Az albatroszt, mint megtudtam, pontosan abból

az őrtoronyból lőtték, ahol a frissítőket felszolgálták.

Kétféle italt kínáltak, egyiket sem jéggel: Pepsi-/Colát és hazai rumot. A Pepsi-Colát plasztik söröskancsóban hordták körül. A rumot kókuszhéjban. Sehogy sem tudtam megállapítani, mire hasonlít a rum édeskés bukéja, de valamiképpen korai kamaszkoromra emlékeztetett.

Frank kisegített. – Aceton.

– Aceton?

– Repülőmodell-ragasztó.

Nem ittam rumot.

Minton nagykövet jócskán és nagykövetien, ingyenc módra emelte kókuszdióját, mint aki szívébe zárta az emberiséget és mindenfajta éltető italát. De inni egyszer se ivott. Ellenben volt egy bőrröndfélé nála, amelyet még soha nem láttam. Olyasmi volt, mint egy kürt tokja, s mint kiderült, a tengerbe vetendő emlékoszorút tartalmazta.

Rumot inni egyetlen embert láttam, H. Lowe Crosbyt, akinek nyilván nem volt szaglóérzéke. Pompásan szórakozott, itta az acetont a kókuszból, egy ágyúra telepedve, hatalmas hátsó fertálya eltorlaszolta a tüzelőnyílást. Irdatlan nagy japán távcsővön nézte a tengert. A partközelen lehorgonyzott bójákra szerelt célpontokat tanulmányozta.

A célpontok papundekli emberalakok voltak.

A légiparádé során a San Lorenzó-i légierő hat repülőgépe lesz hivatva löni és bombázni a célpontokat.

Mindegyik célpont egy-egy valóságos személy karikatúrája volt; az illető nevét elől is, hátul is ráírták.

Kérdésemre, hogy ki alkotta a karikatúrákat, azt a választ kaptam, hogy dr. Vox Humana, a keresztény lelkész. Ott állt épp mellettem.

– Nem is tudtam, hogy ilyen irányú talentummal is rendelkezik.

– Ó, igen. Fiatal koromban igen nehezen döntöttem el, melyik pályát is válasszam.

– Azt hiszem, helyesen választott.

– A Magasságoshoz foházkodtam útmutatásért.

– Hát megkapta.

H. Lowe Crosby átnyújtotta feleségének a távcsövet. – Az innenső Sztálin Jóska, jobbra tőle mindjárt a derék Fidel Castro.

– És ott az öreg Hitler – kuncogott boldogan Hazel. – Meg az öreg Mussolini, meg valami vén japcsi.

– No meg a jó öreg Karl Marx.

– Ott pedig az öreg Willi császár, páncélsisakban – turbékolt Hazel. – Rá igazán nem számítottam !

– Ott meg az öreg Mao. Látod az öreg Maót?

– Vajon mit szólna? – kérdezte Hazel. – Ő lenne csak meglepve ! Milyen cuki ötlet !

103

Az írósztrájk kórtana

Egy szál vendégnek sem volt fogalma róla, hogy én leszek az elnök. Egy se tudta, hogy „Papa” halálán van. Frank kiadta a hivatalos kommunikét, hogy „Papa” lábadozik, hogy „Papa” jókívánságait küldi az egybegyűlteknél.

Az ünnepségsorozat rendje, jelentette be Frank, a következő: Minton nagykövet a tengerbe veti a koszorút a Száz Mártír tiszteletére; aztán következik a repülőgépek céllövészete; végezetül ő, Frank, szól néhány szót az egybegyűltekhöz.

Azt már nem közölte, hogy az ő beszéde után nekem is lesz mondanivalóm.

Úgyhogy egyszerűen odalátogató újságíróként kezeltek, és én imitt-amott ártalmatlan mód megpendítettem a *nagybömböt*.

– Helló, anyu – üdvözöltem Hazel Crosbyt.

– Nahát, az én fiúkám ! – és Hazel illatos kebelére ölelt, és széltében-hosszában hírül adta : – Ő is indiai gyerek !

Castle és fia elkülönült a többiektől. Rég nem

voltak szívesen látott vendégei „Papa” palotájának, és kíváncsiak voltak, vajon minek köszönhetik a meghívást.

Ifjabb Castle „Mr. Szenzáció”-nak titulált. – Jó napot, Mr. Szenzáció. Mi újság a szópiacon?

– Kérdezhetném én is magától – feleltem erre.

– Azon töröm a fejem, hogy általános sztrájkra szólítom fel az írókat, míg az emberiség észhez nem tér. Támogatna?

– Van az írónak sztrájkjoga? Kicsit olyan, mintha a rendőrség vagy a tűzoltóság lépne sztrájkba.

– Vagy az egyetemi tanárok.

– Vagy az egyetemi tanárok – hagytam rá. Megráztam a fejem. – Nem, a lelkiismeretem aligha engedné, hogy támogassam a sztrájkot. Ha valaki íróvá lesz, szerintem szent kötelezettséget vállal, hogy maximális sebességgel állítja elő a szépséget, a felvilágosultságot meg a vigaszt.

– Én meg szüntelenül arra gondolok, hogy jól felrázná az embereket, ha egyszer csak nem volna több új könyv, új színdarab, új krónika, új vers . . .

– És milyen büszke lenne, ha az emberek hullának, mint a legyek, mi?

– Inkább úgy pusztulnának, mint a veszett kutyák, acsarogva, egymást marva, a tulajdon farkukat harapva.

Idősebb Castle-hoz fordultam : – Mondja, doktor úr, hogy hal meg az az ember, akitől megvonják az irodalom vigasztalását?

– Vagy szívrothadásban – mondta –, vagy az idegrendszer elsorvadásában.

– Egyik sem lehet kellemes – véltem.

– Nem – mondta idősebb Castle. – Az isten szerelmére, csak írjatok tovább, gyerekek!

Mennyei Monám nem közeledett hozzám, s vágyterhes pillantásokkal sem bátorított, hogy lépjek közelebb. Magára vállalta a háziasszonyi teendőket, s bemutatta Angelát és pici Newtot a San Lorenzóiaknak.

Ahogy most elmerengek annak a lánynak a jelenésén – ahogy felidézem a „Papa” összeesése láttán meg az eljegyzésünkkel tanúsított közönyét –, hol magasztosan nagyra, hol alantasan olcsóra becsülöm.

Vajon nem a legmagasabbrendű női spiritualizmus öltött-e benne testet?

Avagy érzéketlen volt, frigid – halvérű, kába xilofonbolond, a szépség és a *boko-maru* megszállottja?

Nem fogom megtudni soha.

Bokonon így tanít:

*A szerelmes hazug,
magának hazudik maga,
az igaz nem szeret,
a szeme osztriga.*

Gondolom, ehhez kell tartanom magam. Fenségesnek őrzöm meg tehát emlékezetemben Monámat.

– Mondja csak – kérdeztem az ifjú Philip Castle-t a Demokrácia Száz Mártírjának Napján –, beszélt ma barátjával és tisztelőjével, H. Lowe Crosbyval?

– Öltönyben, cipőben, nyakkendőben nem ismert rám – válaszolt ifjabb Castle. – Kellemesen elbeszélgettünk a bicikligyártásról. Lehet, hogy még visszatérünk a témára.

Rádöbbsentem, hogy már nem nevetem ki Crosby bicikliteremtő San Lorenzói álmait. Mint a sziget legfőbb kormányzója, nagyon is szükségét éreztem egy bicikligyárnak. Egyszeriben tisztelet ébredt ben-

nem H. Lowe Crosby és a benne rejlő lehetőségek iránt.

– Mit gondolnak, hogyan viszonyulna San Lorenzo népe az iparosításhoz? – kérdeztem Castle-t és fiát.

– San Lorenzo népét – felelt kérdéseimre az apa – mindössze három dolog érdekli : a halászat, a közösülés meg a bokononizmus.

– Nem gondolja, hogy fel lehetne kelteni az érdeklődésüket a haladás iránt?

– Eleget láttak belőle. A haladásnak mindössze egyetlen aspektusa izgatja őket.

– Mégpedig?

– Az elektromos gitár.

Elköszöntem tőlük, és ismét Crosbyékhoz csatlakoztam.

Frank Hoenikker volt a társaságukban ; épp Bokonont magyarázta, meg hogy Bokonon minek az ellensége. – A tudomány ellensége.

– Hogy lehet épelméjű lény ellensége a tudománynak? – tudakolta Crosby.

– Ha penicillin nem volna, én már nem élnék – / mesélte Hazel. – Meg a mamám se.

– Hány éves a kedves mama? – érdeklődtem.

– Százhat. Hát nem csodálatos?

– Dehogynem – bólogattam.

– És ha nem lett volna akkor az az orvosság, amit a páromnak adtak, ma már özvegy lennék – / folytatta Hazel. Az orvosság nevére már nem emlékezett, meg kellett kérdeznie. – Édes, hogy hívták azt az izét, ami megmentette akkor az életedet?

– Szulfatiazol.

Én pedig ekkor követtem el a hibát, hogy egy arra haladó tálcáról leemeltem egy albatrosz-szendvicset.

Úgy történt – „Úgy *kellett* történnie”, mondaná Bokkonon –, hogy az albatroszhús oly hevesen ellenkezett a szervezetemmel, hogy amint az első falatot lenyomtam, máris elfogott az okádkatnék. Kénytelen voltam leügetni a csigalépcsőn, fürdőszoba-keressőben. A „Papa” lakosztályához tartozó fürdőszobában találtam enyhülést.

Amikor némiképp megkönnyebbülten kicsoszogtam, beleütköztem dr. Schlichter von Koenigswaldba, aki épp „Papa” hálósobájából rohant ki. Űzött tekintettel meredt rám, karon ragadott, és felkiáltott: – Mi az? Ami a nyakában lógott! Mi az?

– Tessék?!

– Bevette! Akármilyen volt is abban a hengerben, „Papa” bevette – és meghalt.

Eszembe jutott a „Papa” nyakán függő henger. Kimondtam, ami reflexszerűen az eszembe jutott: – Cián?

– Cián? Ciántól az emberből egy szempillantás alatt beton lesz?

– Be-ton?

– Márvány! Vasérc! Ilyen merev hullát még életemben nem láttam. Ha ráütnek, olyan hangot ad, mint a marimba! Jöjjön, nézze meg! – És von Koenigswald belökdösött „Papa” hálósobájába.

Az ágyon, az arany mentőcsónakon, iszonyú látvány tárult elém. „Papa” meghalt, de a hullájára aligha mondhatta volna az ember, hogy „végre megpihent”.

„Papa” feje hátranyaklott, ameddig csak bírta. Súlya a feje búbján és a talpán nyugodott, a közbülső test hidat formált, az ív a mennyezet felé tornyosult. Formája akár az U vas.

Első pillantásra láttam, hogy csakis a henger tartalma ölhette meg. Fél keze a hengert tartotta, és a henger nyitva volt. Másik kezének hüvelykje és

mutatójúja, mintha épp egy csipet valamit engedett volna el, ott volt most is a foga között.

Dr. von Koenigswald az egyik evezővilla csapját kihúzta az aranyozott csónak peremén. Az acélvillával megkocogtatta „Papa” hasát, és „Papa” csakugyan olyan hangot adott, mint a marimba.

És „Papa” ajkát, orrlyukát, szemgolyóját kékesfehér jéggréteg borította.

Isten a tanúm. ez a tünetcsoport ma már senkinek sem újság. De akkor még az volt. „Papa” Monzano volt a történelem folyamán az első ember, akit a szuperjég ölt meg.

Hogy ér-e valamit, nem tudom, én mindenesetre rögzítem a tényt. „Írjatok le mindent” – tanítja Bokonon. Valójában persze arra tanít, mily hiú dolog történelmet írni avagy olvasni. „A múltnak pontos megörökítése nélkül hogyan várhatnánk el férfiaktól és nőktől, hogy a jövőben ne kövessenek el komoly hibákat?” – kérdi gunyorosan.

Tehát, ismétlem : „Papa” Monzano volt a történelem folyamán az első ember, akit a szuperjég ölt meg.

106

**Mit mond
a bokononista
öngyilkosság
esetén**

Dr. Schlichter von Koenigswald, az emberbarát, jó-ságszámláján a felmérhetetlen Auschwitz-deficittel, volt a szuperjég második áldozata.

A hullamerevségről beszélt. A tárgyat én hoztam szóba.

– A hullamerevség nem áll be néhány másodpercen belül – jelentette ki dr. von Koenigswald. – Egy pillanatra fordítottam csak hátat „Papá”-nak. Félrebeszélt . . .

– Miket mondott? – kérdeztem.

– Fájdalom, jég, Mona . . . mindenfélét. Azután „Papa” ezt mondta: „Most pedig elpusztítom az egész világot.”

– Mit értett ezen?

– Ezt mondja minden bokononista, mielőtt öngyilkos lesz. – Von Koenigswald a mosdótálhoz lépett, kezét akart mosni. – Amikor hátrafordultam és ránéztem – folytatta, és közben a víz fölött tartotta a kezét –, már halott volt, merev, akár a szobor, ahogy maga is látta. Végigsimítottam az ajkát. Olyan különös volt. – És betette a vízbe a kezét. – Miféle vegyszer lehet az, ami . . . – A kérdés a semmibe veszett.

Dr. von Koenigswald felemelte kezét, és vele jött a mosdótálból a víz. Már nem víz volt, hanem egy félgömb szuperjég.

Dr. von Koenigswald a nyelve hegyével megérintette ezt a kék-fehér rejtélyt. Jégvirág verte ki az ajkát. Dr. von Koenigswald jéggé dermedt, meg-ingott, lezuhant.

A kék-fehér félgömb szétzúzódott. Darabjai szertespricceltek a padlón.

Az ajtóhoz ugrottam, és segítségért ordítottam.

Katonák, szolgák jöttek rohanvást.

Megparancsoltam, hogy azonnal hozzák „Papa” szobájába Franket, Newtot és Angelát.

Íme, megláttam a szuperjeget!

107

Ezt nektek!

Dr. Felix Hoenikker három gyermekét bebocsátottam „Papa” Monzano szobájába. Becsuktam az ajtót, és nekivettem a hátamat. Keservesen nagystílű hangulatomban voltam. Megismertem immár a szuperjég természetét. Álmomban már sokszor láttam.

Semmi kétség : Frank adta „Papá”-nak a szuperjeget. És ha Franknek volt elajándékozni való szuperjege, volt Angelának meg pici Newtnak is.

RávicSORogtam hát hármójukra, felelősségre vontam őket e felmérhetetlen, iszonyatos bűncselekményért. Közöltem velük, hogy a komédiának vége ; tudom, hogy van szuperjégük. Igyekeztem rádöbenteni őket, hogy a szuperjég segedelmével kioltha-

tó az élet a földön. Annyira hatásosan beszéltem, hogy egy pillanatig sem jutott eszükbe megkérdezni, honnan tudok a szuperjégről.

– Ezt nektek! – bömböltem.

Nos, mint Bokonon tanítja: „Isten egyetlen jó drámát sem írt életében.” A „Papa” hálószobájában lejátszódó jelenet bővelkedett látványosságban, kelésekben, és az én végszavam sem hagyott kívánnivalót.

De az első Hoenikker-megnyilvánulás híjával volt mindennemű magasztosságnak.

Pici Newt elokádtta magát.

108

Frank megmondja, mi a teendő

Erre mindannyiunknak okádkodhatnánk támadt.

Newt mindenesetre a helyzetnek megfelelően reagált.

– Tökéletesen egyetérték – mondtam Newtnak. Aztán Angelára meg Frankre horkantam rá : – Newt véleményét már tudjuk, most szeretném hallani, mi mondanivalójuk van maguknak.

– Hukk – mondta Angela. Vonaglott, a nyelve kibukkant. Arcszíne akár a vakolat.

– Maga is ezen a véleményen van? – kérdeztem Franket. – „Hukk?” Ön is így vélekedik, tábornok úr?

Frank ínye kivillant, fogát csikorgatta, zihált, sípolva szedte a levegőt.

– Akár a kutya – motyogta pici Newt, amint lenézett von Koenigswaldra.

– Miféle kutya?

Newt suttogva válaszolt, alig hallhatóan. De a kőfalú szoba akusztikájában oly érthetően hallottuk a suttogást, mintha kristálycsengő csendült volna.

– Szenteste, mikor apa meghalt.

Newt magában beszélt. És amikor felkértem, mondja el, mi történt a kutyával aznap este, amikor az apja meghalt, úgy nézett fel rám, mintha álmából

ébresztettem volna fel. Mintha én nem tartoznék az álmába.

Bátyja és nővére azonban nagyon is beletartozott. Úgyhogy lidérces álmában bátyjához beszélt; azt mondta Franknek : – Te adtad neki.

– Így kaptad ezt a prima állást, mi? – kérdezte eltűnődve Franket Newt. – Mit adtál be neki? Hogy amid van, különb, mint a hidrogénbomba ?

Frank mintha meg sem hallotta volna a kérdést. Fürkésző pillantással vette szemügyre a szobát, minden részletét. Ajka szétnyílt ; most már vacogott a foga, és minden koccanásnál pislogott hozzá egyet. A színe lassan visszatért. És így szólt :

– Ide figyeljetek, el kell takarítanunk ezt a rondaságot.

109

Frank magamentsége

– Tábornok úr – mondtam Franknek –, dandártábornok szájából ennél vitathatatlanabb kijelentés még nem hangzott el. Mint technikai tanácsadóm mit ajánl annak érdekében, hogy, mint oly találóan megfogalmazta, „eltakarítsuk ezt a rondaságot”?

Frank egyenes választ adott. Pattintott az ujjával. Már láttam, amint függetleníti magát a „rondaság” okától ; duzzadó öntudattal és energiával azonosul a tisztogatókkal, a világmegváltókkal, a rendcsinálókcal.

– Seprű, lapát, forrasztópisztoly, resó, vödör – / parancsolta. És csettegett, csettegett, csettegett.

– Forrasztópisztollyal akar nekimenni a hulláknak? – tudakoltam.

Frank úgy feltöltődött technikai gondolkodással, hogy jóformán táncra perdült a tulajdon csettegetésére. – A nagyobb darabokat összesöpörjük, vödörbe rakjuk, resón felolvasztjuk. Aztán végigmegyünk a padló minden négyzetcentiméterén forrasztópisztollyal, ha mikroszkopikus kristályok még marad-

tak volna. Hogy a hullákkal mit csinálunk . . . meg az ágygal . . . – Még akadt gondolkodnivalója.

– Halotti máglya! – kiáltotta végül. Rémesen tetszett neki az ötlet. – Óriási halotti máglyát rakatok a kampó mellett, kivetjük a hullákat meg az ágyat, és a máglyára vetjük!

Indult kifelé, hogy megrendelje a máglyát, és előkerítse az imént felsorolt kellékeket a tisztogatáshoz.

Angela megállította. – Hogy tehetted? – kérdezte.

Frank üveges mosolyt vetett rá. – Nem lesz semmi baj.

– Hogy adhattad olyan embernek, mint „Papa” Monzano? – kérdezte Angela.

– Takarítsuk előbb el a rondaságot, aztán majd beszélgetünk.

Angela megragadta a karját, nem engedte kimenni. – Hogy tehetted ? ! – és rázta, rázta.

Frank kiszabadította magát nővére karmaiból. Üveges mosolya eltűnt; gonoszul gunyoros vigyor ült a helyébe egy pillanatra, arra a pillanatra, amelyben mérhetetlen megvetéssel ennyit mondott Angelának : – Én állást vettem magamnak, ahogy te meg egy hímrinyó férjet, ahogy Newt egyhetes nászutat Cape Codon egy törpével !

És az üveges mosoly visszatért.

Frank távozott; bevágta maga mögött az ajtót.

110

A Tizennegyedik

Könyv

„Ha mindent eláraszt a *pul-pa* – tanítja Bokonon –, az embernek eláll a szava." *Bokonon Könyvének* egy helyén Bokonon a *pul-pa* értelmét „nagy határ szar"-ral, másutt „Isten haragja"-val fordítja.

Frank szavaiból, mielőtt távozott volna a színről, megtudtam, hogy nem csupán San Lorenzo Köztársaságnak és a három Hoenikkernek van birtokában szuperjég. Nyilvánvalóan kapott belőle az Amerikai Egyesült Államok csakúgy, mint a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége. Az Egyesült Államok

Angela férje útján tett rá szert, akinek indianapolisi gyárát érhetően veszi körül villanyárammal telített kerítés és egy sereg emberevő német juhászkutya. A Szovjetunió pedig Newt pici Zinkája, az ukrán balett bájos koboldja révén szerezte meg.

Elállt a szavam.

Meghajtottam fejem, lehunytam szemem ; és vártam Frank visszatértét az alantas eszközökkel, amelyek megtisztítani hivatottak egy hálósobát – a világ minden hálósobái közül ama hálósobát, amely szuperjéggel ferteztetett.

Valahol, amaz ibolyaszín bársonyfeledés mélyén, hallottam, amint Angela szól hozzám. Nem magát védte. Pici Newt védelmében szólt: – Nem Newt adta oda neki. *Ő* lopta el !

Meglehetősen érdektelennek tartottam a magyarázatot.

Mit remélhet az emberiség, gondoltam, ha olyan emberek születnek, mint Felix Hoenikker, aki ilyen játékszert ad olyan rövidlátó gyermekek kezébe, mint szinte valamennyi férfi és nő?

És eszembe jutott *Bokonon Könyvének* Tizennegyedik Könyve, amelyet előző este végigolvastam. A Tizennegyedik Könyv címe : *Mit remélhet a földön az emberiség számára a gondolkodó ember elmúlt évmilliók tapasztalatai alapján ?*

A Tizennegyedik Könyvet hamar el lehet olvasni. Egy szóból és egy pontból áll.

Így hangzik :
„Semmit.”

111

Pihenő

Frank már jött is ; seprűket, lapátokat, forrasztópisztolyt, petróleumresót hozott, egy becsületes felmosóvödöröt meg gumikesztyűket.

Kesztyűt húztunk, hogy meg ne fertőzzük kezünket a szuperjéggel. Frank a resót a mennyei Mona

xilofonjára állította, rá meg a becsületes felmosó-vödöröt.

És felszedtük a padlóról a nagyobb szuperjég-darabokat; és beledobtuk a becsületes felmosóvödörbe ; és a jég elolvadt. Becsületes, kedves, derék, jó, egyszerű víz lett belőle.

Angela meg én felsepertük a padlót, pici Newt benézett minden bútor alá, ha netán mi nem vettünk volna észre néhány szemernyi szuperjeget. És seprőnk nyomában járt Frank a forrasztópisztoly tisztítótűzével.

Mindannyiunkat elkapott a késő éjjel munkálkodó takarítóasszonyok és viceházmesterek vakbuzgalma. Ebben a telerondított világban legalább a mi kicsi kuckónk legyen patyolattiszta.

És meghallottam tulajdon hangomat, amint csevegő stílusban megkérem Newtot és Angelát és Franket, meséljenek arról a szentestéről, amikor az öreg meghalt, és hogy mi is volt azzal a kutyával.

És gyermeki bizonyosságukban, hogy a takarítással mindent rendbe hoznak, a három Hoenikker elmesélte, hogy is történt.

Történt pedig a következő:

Azon a végzetes karácsonyestén Angela bement a faluba, karácsonyfaégőkért, Newt és Frank pedig sétálni ment az elhagyatott téli tengerpartra, ahol hozzájuk szegődött egy fekete labradori vizsla. Barátságos volt, mint minden labradori vizsla, és elkísérte Franket meg Newtot hazáig.

Felix Hoenikker meghalt – fehér, fonott székében, szemközt a tengerrel –, míg a gyerekei nem voltak odahaza. Az öregember egész nap célzásokkal traktálta gyerekeit a szuperjégről, meg is mutatta egy kis üvegben, amelynek címkéjére koponyát és láb-szárcsontokat rajzolt, és ráírta : „Veszélyes! Szuperjég! Nedvességtől óvni!”

Az öreg egész nap ilyesféleképpen ugratta a gyerekeit, nagy vidáman:

– Na, erőltessétek meg egy kicsit az agyatokat. Megmondtam, hogy az olvadáspontja $114,4^{\circ}$ Fahrenheit, és azt is megmondtam, hogy az összetétele hidrogén és oxigén; semmi más nincs benne. Vajon mi a magyarázat? Gondolkodjatok egy kicsit! Ne féljete, hogy megerőltetitek az agyatokat! Nem szakad bele!

– Örökké azt hajtogatta, hogy erőltessük meg az agyunkat – mesélt Frank a régi szép időről.

– Én már egészen kicsi koromban abbahagytam az erőlködést – vallotta be Angela, a seprűjére támaszkodva. – Még csak oda se tudtam figyelni, amikor tudományos dolgokról beszélt. Csak bólogattam, és úgy tettem, mintha erőltetném az agyamat, de hát azt erőltethettem szegényt, annyi tudomány se fért bele, mint egy fogmosópohárba.

Mielőtt kitelepedett volna meghalni a fonott székbe, az öreg nyilván a konyhában pancsolt vízzel, lábosokkal, szuperjéggel. Nyilván szuperjéggé változtatta a vizet meg vissza, mert ahány lábos meg fazék csak volt a házban, mind ott sorakozott a konyhaasztalon. A mélyhűtőből meg kiszedte a hőmérőt, tehát nyilván a tárgyak hőmérsékletét méricksélte.

Az öregember csak egy kicsit akarhatott pihenni odakint, mert a konyhában alapos rumlit hagyott. A rendetlenség egyik alkotóeleme egy szilárd szuperjéggel teli serpenyő volt. Nyilván fel akarta azt is olvasztani, hogy megint csak egy üvegbe zárt kékes-fehér szilánkra csökkentse a világ szuperjég-állományát – csak előbb, gondolta, pihen egy kicsit.

Hanem amint Bokonon tanítja: „Mindenki kérhet pihenőt, de senki meg nem mondhatja, meddig tart az a pihenő.”

Newt mamájának retikülje

– Tudnom kellett volna, hogy meghalt, abban a pillanatban, ahogy beléptem – mondta Angela, megint a seprűjére támaszkodva. – Az a fonott szék meg se nyikkant. Pedig mindig csikorgott, nyikorgott, ha apa benne ült, még akkor is, ha aludt.

Angela mégis azt hitte, hogy apja alszik, és ment feldíszíteni a karácsonyfát.

Newt és Frank megjött a labradori vizslával. Kimentek a konyhába, hogy ennivalót keressenek a kutyának. És rányitottak az öregember pocsolóira.

Víz állt a padlón, úgyhogy pici Newt fogta a mosogatórongyot, és feltörölte. Aztán a csuromvizes rongyot az asztalra dobta.

A rongy történetesen a szuperjeget tartalmazó serpenyőbe esett.

Frank azt hitte, hogy a serpenyőben holmi cukormázféle van, és Newt elé tartotta – úgy térdmagasságban –, hogy az orra alá dörgölje, figyelmetlenségében hova vágta azt a mosogatórongyot.

Newt lehámozta a rongyot a fagyos felületről, és észrevette, hogy a rongy olyan furcsa, fémes, hajlékony tapintású, mintha finom szemű aranyháló volna.

– Azért mondok „aranyháló”-t – magyarázta ott, „Papa” hálósobájában pici Newt –, mert mama retiküljére emlékeztetett, a retikül fogására.

Angela érzelmesen elmagyarázta, hogy gyermekkorában Newt bálványozta anyja aranyretiküljét. Kis estélyi táska volt, mint megtudtam.

– Olyan fura tapintása volt, még soha olyat nem éreztem – mesélte Newt, és elmerült a retikül iránti egykori imádatában. – Vajon mi történhetett vele?

– Vajon egy csomó mindennel mi történhetett? – merengett Angela. S a kérdés visszhangot vert – bús, magányos visszhangot – az idő alagútjában.

A retikül-tapintású mosogatóronggyal egyébként

az történt, hogy Newt a kutya elé tartotta, a kutya pedig megnyalta. És azon nyomban jéggé dermedt.

Newt kiment, hogy beszámoljon apjának a kihűlt kutyáról, és ott azt kellett tapasztalnia, hogy addigra már apja is kihűlt.

113

Történelem

Nagy sokára munkánk végére értünk „Papa” hálószobájában.

De ott voltak még a hullák, azokat pedig ki kellett juttatni a halotti máglyára. Elhatároztuk, hogy teljes pompával végezzük el a szertartást, és előbb megvárjuk a Demokrácia Száz Mártírjának tiszteletére rendezett ünnepség végét.

Végezetül még talpra állítottuk dr. von Koenigswaldot, hogy azt a helyet is fertőtlenítsük, ahol ő hevert. Aztán álló helyzetben bedugtuk „Papa” gardrób szekrényébe.

Nem tudom egész biztosan, miért is dugtuk el. Azt hiszem, nem akartuk komplikálni a képet.

Hogy Newt és Angela és Frank hogyan osztották fel egymás közt a világ szuperjég-állományát karácsonyeste, az csak akkor szivárgott ki, amikor magának a bűncselekménynek a részleteihez érkeztek. A Hoenikker testvérek nem emlékeztek rá, hogy bármelyikük egy szóval is vitatta volna a jogukat, hogy személyi tulajdonba vehetik a szuperjeget. Arról beszéltek csak, mi is a szuperjég, az öreg agytornászati felhívásait emlegették, de az erkölcsi vonatkozásokról egy szó sem esett.

– Ki osztotta el? – kérdeztem.

A Hoenikker testvérek oly nyomtalanul kitörölték emlékezetükből az esetet, hogy még ezzel a legalapvetőbb részlettel sem szolgálhattak.

– Nem Newt – szólalt meg nagy sokára Angela.

– Az egészen biztos.

– Vagy te, vagy én – mondta Frank, miután ugyancsak megerőltette az agyát.

– Te szedtél le három patentüveget a polcra – /
mondta Angela. – A három kis termoszkancsót csak
másnap vettük.

– Igen – bólintott Frank. – Aztán fogtál egy jég-
csákányt, és feltörted a serpenyőbe fagyott szuperje-
get.

– Igen – bólintott Angela. – Tényleg. Aztán valaki
hozta a csipeszt a fürdőszobából.

Pici Newt felemelte pici kezét. – Én voltam.

Angela és Newt elbámult, ahogy visszaemlékez-
tek, mennyire vállalkozó szellemű volt az icipici Newt.

– Én szedtem fel a darabokat, és raktam a patent-
üvekbe – mesélte Newt. Nem is igyekezett kiszűrni
hangjából a dicsekvést.

– És a kutyával, ha szabad tudnom, mit csináltak?
– kérdeztem bágyadtan.

– Beraktuk a sütőbe – közölte Frank. – Mást nem-
igen tehettünk.

„Történelem! – írja Bokonon. – Olvassátok és
sírjatok !”

114

Mikor a golyó

szíven talált

Felmásztam tehát ismét a csigalépcsőn tornyomba ;
felérkeztem ismét váram legmagasabb bástyafoká-
ra ; és végigpillantottam ismét vendégeimen, szolgálí-
mon, sziklaszirtemen, langymeleg tengeremen.

Velem a három Hoenikker. Belakatoltuk „Papa”
ajtáját, és elterjesztettük a háznép között a hírt, hogy
„Papa” sokkal jobban van.

A katonák már rakták a halotti máglyát a kampó
mellett. Fogalmuk sem volt, mire szolgál a máglya.

Sok-sok titka volt annak a napnak.

Buzgó, buzgó, buzgó.

Úgy véltem, akár kezdhethük is az ünnepséget,
és felszólítottam Franket, kérje fel Horlick Minton
nagykövetet, tartsa meg beszédét.

Minton nagykövet odalépett a tenger felé néző

mellvédhez, kezében a koszorú, még tokban. És megtartotta döbbenetes beszédét a Demokrácia Száz Mártírjának emlékezetére. Méltatta a dicső holtakat, hazájukat, s a mártírok rövid életét – s a Demokrácia Száz Mártírját mindannyiszor a sziget nyelvjárásában mondta. Kecsesen, könnyedén peregetek ajkáról a szavak.

Beszédét különben amerikai angolsággal mondta. Kezében volt az írott szöveg – csupa lendületes frázis, gondolom. Amikor azonban látta, hogy milyen csekély számú hallgatósághoz kell szólania, és azoknak is java része amerikai, zsebre vágta a szöveget.

Könnyű tengeri szellő borzolta a nagykövet gyűrűlő fürtjeit. – Felettébb nagykövetietlen dolgot cselekszem most – jelentette ki. – Elmondom önöknek, mit érzek valójában.

Talán Minton több acetont lehelte be a kelleténél, vagy talán megsejtette, hogy rajtam kívül mi fog történni itt mindenkivel. Akárhogy is, döbbenetesen bokononi beszédet vágott ki.

– Azért gyűltünk itt össze, barátaim – mondta –, hogy tisztelegjünk Ű Dénukrásuó Szész Mértürjő, e sziget gyermekei előtt, akik mind meghaltak, mind áldozatául estek a háborúnak. Ilyen napon úgy illik, hogy *férfinak* nevezzük az elpusztult gyermekeket. Én azonban nem tudom férfinak nevezni őket, méghozzá igen egyszerű okból : mert ugyanabban a háborúban, amelyben meghalt Ű Dénukrásuó Szész Mértürjő, meghalt az én fiam is.

Lelkem arra ösztökél, hogy ne férfit gyászoljak, hanem gyermeket.

Nem mondom, hogy a gyermek a háborúban nem úgy hal meg, mint a férfi, ha halnia kell. Örök tisztességükre és a mi örök szégyenünkre, valóban úgy halnak meg, mint a férfiak, hogy ezáltal a hálás haza férfiasan ünnepelhesse emléküket.

De azért csak legyilkolt gyermekek ők valamenynyien.

És én most azt ajánlom önöknek, hogy ha őszinte tisztelettel kívánunk adózni San Lorenzo száz elpusztult gyermekének, legméltóbban úgy tehetjük, hogy megvetjük azt, ami megölte őket: vagyis az egész emberiség ostobaságát és gonoszságát.

Háborúra emlékezve, úgy volna tán helyes, ha levetnők ruhánkat, kékre mázolnánk magunkat, és egész nap négykézláb járnánk, és rőfögnénk, akár a disznó. Ez bizony jobban illenék az alkalomhoz, mint a fennkölt szónoklatok, a zászlólengetés meg az olajozottan működő ágyúk.

Ne higgyék, hogy nem vagyok hálás a nagyszabású katonai parádéért, amelyet mindjárt látni fogunk – gyönyörű látvány lesz minden bizonnyal . . .

Mindegyikünknek szemébe nézett, azután igen halkán, foga között szűrve a szót, megjegyezte: – / Szívet melengető, gyönyörű látvány!

Ugyancsak hegyezni kellett a fülünket, hogy meghalljuk Minton következő szavait.

– De ha a mai nap valóban a háborúban legyilkolt száz gyermek emlékének tiszteletét szolgálja – / mondta –, vajon ez a parádé csakugyan szívet melengető?

A válasz: igen, de csak egy feltétellel: ha mi, az ünneplő közönség, tudatosan és fáradhatatlanul azon munkálkodunk, hogy csökkentsük a magunk és az egész emberiség ostobaságát és gonoszságát.

Felcsattintotta a koszorú tokjának zárját.

– Látják, mit hoztam? – kérdezte valamennyiüinktől.

Kinyitotta a tokot, megmutatta a vörös selyembélést és az aranykoszorút. A koszorú drótból és mesterséges babérlevelekből készült, és az egészet kályhalakkal fújták le.

A koszorún vajszín selyemszalag feszült, rajta nyomtatott betűkkel:

PRO PATRIA

És ezután Minton elmondott egy verset Edgar Lee Masters *A Spoon River-i holtakjából* ; egy verset, amelyet bizonyára egyetlen San Lorenzói sem értett – sem H. Lowe Crosby, sem neje, Hazel, sőt Angela és Frank sem.

*Én voltam a Missionary Ridge-nél vívott csata első
gyümölcse.*

*Mikor a golyó szíven talált,
azt gondoltam, maradtam volna inkább otthon, a
sitten,*

*a Curl Trenary ellopott disznóiért,
hogyszem meglógljak és beálljak a seregbe.
Ezerszer inkább a megyei börtön,
mint ez alatt a szárnyas márványszobor alatt
feküdni,*

*mint ez a gránit talapzat,
rajta az írással: „Pro Patria ”.
Ha már így szóba jött, ez mit jelent?*

– „Ha már így szóba jött, ez mit jelent?” – visszahangozta Horlick Minton nagykövet. – Azt jelenti: „A hazáért.” – És a foga között szűrt még egy sort: – Bármely hazáért ! – suttozta.

– Ezt a koszorút egyik ország népe ajándékozta egy másik ország népének. Mindegy, hogy melyik ország melyik országnak. Gondoljunk a népre . . .

És a háborúban meggyilkolt gyermekekre . . .

És bármely országra.

Gondoljunk a békére.

Gondoljunk a testvéri szeretetre.

Gondoljunk a bőségre.

Gondoljunk arra, micsoda paradicsom lenne ez a világ, ha minden ember szerető szívű volna és okos.

– És az emberek ugyan ostobák és gonoszok, de ez a nap mégis szép – mondta Horlick Minton nagy-

követ. – Én; a magam nevében és mint az Amerikai Egyesült Államok békeszerető népének képviselője, szívemből szánom Ű Dénukrásuó Szész Mértürjót, mert nem éltek meg ezt a szép napot.

És átrepítette a mellvéden a koszorút.

Zümmögés töltötte be a levegőt. A San Lorenzó-i légierő hat gépe közeledett, sűrűlve langymeleg tengeremet. A képmásokra fognak lőni, amit Hazel Crosby olyan cuki ötletnek talált.

115

Így történt

A tengerre néző mellvédhez léptünk, megtekinteni a parádét. A repülőgépek akkorák voltak, mint a borsszemek. Csak azért vettük észre a gépeket, mert történetesen az egyik füstkígyót húzott maga után.

Azt hittük, a füst is a parádéhoz tartozik. H. Lowe Crosby mellett álltam, aki, történetesen, felváltva harapott egy falat albatroszt, és kortyolt egy slukk hazai rumot. Albatroszsírtól fénylő ajkai közül repülőmodellenyv-fuvalatok bodorodtak. A gyomrom megint felkavarodott.

Egymagamban visszahúzódtam a szárazföld felé néző mellvédhez, és jó adag levegőt nyeltem. Vagy húszméternyi macskakő választott el a többiektől. Láttam, hogy alacsonyan közelednek a gépek, mélyebben a palota alapjánál, és hogy ezek szerint elmulasztom a parádét. De a gyomrom kavargott, és feledtette kíváncsiságomat. A fel-felhorkanva közeledő gépek hangja felé fordultam. Alig kezdtek el ugatni az ágyúk, az egyik gép, az, amelyik füstkígyót húzott, egyszer csak felbukkant, hassal az égnek. Lángolt.

Megint eltűnt a látóteremből, de nyomban rá is zuhant a palota alatti sziklára. Bombástul, benzines-tül felrobbant.

A megmaradt gépek tovább dübörögtek, lármájuk szunyogzümmögéssé vékonyodott.

És ekkor sziklaomlás hallatszott – „Papa” várának egyik aláaknázott tornya a tengerbe zuhant.

A tengeri mellvédnél állók döbbenten bámulták az üreget, ahol az imént még torony magasodott. És ekkor meghallottam a sziklagörgetegek párbeszédét – mintha zenekar felelgetne.

Pergett a beszélgetés, új meg új hangok kapcsolódtak be. A palota gerendázata panaszkodott, hogy immár nem bírja elviselni terhét.

És ekkor, akár a villám, repedés hasította végig a mellvédet, háromméternyire lábujjaimtól.

Elválasztott embertársaimtól.

A palota felnyögött és zokogott.

A többiek felfogták a veszedelmet. Tonnaszám a fal, és vele együtt ők, kizuhannak, és le a mélybe. A hasadás kétarasnyi ha volt, de hősi ugrásokkal szelte át a nép.

Csak az én magabízó Monám lépte át egyetlen szimpla lépéssel.

A hasadék becsukta száját, aztán gúnyvigyorral eltátotta megint. A halálperem foglya volt még H. Lowe Crosby és neje, Hazel, valamint Horlick Minton nagykövet és felesége, Claire.

Philip Castle, Frank meg én átnyúltunk a mélység fölött, és biztonságba rángattuk Crosbyékat. Karunk most esengve nyúlt Mintonék felé.

Arckifejezésük udvarias. Hogy mire gondolhattak, csak sejtem. Sejtelmem szerint a méltóságra gondoltak, mindenekfelett az érzelmi arányokra.

A vakrémület nem volt a stílusuk. Alig hinném, hogy az öngyilkosság a stílusuk lett volna. De jólneveltségük a haláluk lett, mert a palota halálra ítelt félholdja most már úgy távolodott tőlünk, mint a dokkból távolodó óceánjáró.

Ez a kép az útra kelő Mintonék agyában is felmerülhetett, mert fakó nyájassággal integettek.

Fogták egymás kezét.

Nézték a tengert.

És távolodtak: kifele, azután lefele, katasztrofális iramban, és eltűntek!

116

A nagy Ü-hüm

A feledés tépett pereme már csak tenyérnyire volt lábujjaimtól. Lenéztem. Mindent elnyelt az én langymeleg tengerem. Lusta porfüggöny lebegett a tenger felé, egyetlen nyomaként mindannak, ami lezuhant.

A palota, elvetvén tömör, tengerre néző álcáját, bélpoklos vigyorral, foghíjasan, borostásan köszöntötte északot. A borosták: töredezett gerendavégek. Közvetlenül alattam hatalmas szoba tárult fel. És a szoba padlója, ártatlanul, kibökött az űrbe, mint egy trambulín.

Álmodtam egy pillanatig: hogy leugrom a trambulínra, hogy lélegzetelállító hattyúfejessel elvetődöm, karjaim összefonva zsinóregyenesen zuhanok a véremeleg öröklétbe, egyetlen csobbanás nélkül.

Álmomból egy felettem elszuhintó madár vijjogása térített magamhoz. Mintha azt tudakolná, mi történt. – Pu-ti-pvit? – kérdezte a madár.

Mind felnéztünk a madárra, azután egymásra néztünk.

Hátráltunk a szakadéktól, eltelve rettegéssel. És amikor leléptem a kockakőről, amelyen álltam, a kő megingott. Körülbelül olyan stabil volt, mint a mérleghinta. S a mérleg most a trambulín felé billent.

És lezuhant az ugródeszkára, és az ugródeszkából egyszeriben csúszka lett. És a csúszkán megindult ami bútor még maradt odalent a szobában.

Kilótt elsőként a xilofon, szaporán száguldott pinduri kerekein. Tébolyult holtversenyben követte egy éjjeliszekrény meg egy hengerbucskázó forrasztópisztoly. De a sarkukban már ott voltak a székek.

183

És valahol odalent, abban a szobában, szem elől rejtve, valami ugyancsak nehezen szánta rá magát, hogy mozduljon – de mozdult.

Kúszott lefele a csúszkán. Végre előbukkant arany orra. A csónak volt az, amelyben „Papa” feködt, holtan.

Elérte a csúszka végét. Az orr bókolt. Megbillent. Aztán lezuhant, estében felfordult.

„Papa” kizuhant, esett, külön, a maga útján.

Lehunytam a szemem.

A hang olyan volt, mintha égbolt nagyságú kaput csuknának be szelíden. A menny hatalmas kapuja csukódott halkán. Mint egy hatalmas Ű-hűm.

Kinyitottam a szemem – és szuperjég volt a tenger.

És a nedves zöld föld kékesfehér gyöngy.

Elfeketedett az ég. Borasisi, a nap, undorító sárga golyó lett, apró és kegyetlen.

És az ég csupa-csupa féreg. És a férgek – megannyi tornádó.

117

Menedék

Felnéztem az égre, ahol az előbb a madár volt. Épp a fejem fölött óriási féreg, lila torkú. Zümmögött, mint a méh. Tekergett. Trágár gilisztamozgással zabálta a levegőt.

Mi, emberfajúak, szétváltunk; menekültünk le-rontott bástyafokomról; hanyatt-homlok botladoztunk le a lépcsőn a szárazföld felé.

Csak H. Lowe Crosby és neje, Hazel kiabált: – / Itt amerikaiak vannak! Amerikaiak! – kiáltozták, mintha a tornádót különösebben érdekelné, miféle *nagybömbhöz* tartoznak áldozatai.

Nem láttam Crosbyékat. Másik lépcsőn mentek le. Kiáltozásuk meg a többiek zaja, ahogy zihálva rohantak, a palota egy folyosóján át hallatszott kuszán. Egyetlen társam menyei Monám volt, aki nesztelenül követett.

Amikor tétozáztam, elsurrant mellettem, és kinyitotta a „Papa” lakosztályához vezető szoba ajtaját. Se fala, se mennyezete nem volt a szobának. De a kőpadlója megmaradt. És a padló közepén a vár-börtön kerek csapóajtaja. A férges ég alatt, a tornádók ránk acsargó szájának lila világában felemeltem a csapóajtót.

A börtön bárzsingjába vas létrafokokat illesztettek. Belülről visszahúztam a csapóajtót. És leereszkedtünk ketten a vasfokokon.

És a lajtorja lábánál államtitokra bukkantunk. „Papa” Monzano meghitt kis óvóhelyet építtetett odalent. Volt szellőzőaknája ; a ventilátort rögzített bicikli hajtotta. A falba mélyesztve víztartály, tele vízzel. Édes és vizes vízzel, amit még nem fertőzött meg a szuperjég. És higiénikus vécé és rövidhullámú rádió meg a Sears–Roebuck nagyáruház katalógusa ; és ládaszám az ingyencsés, az ital, a gyertya ; és a *National Geographic* magazin húsz évfolyama, bekötve.

És *Bokonon Könyvének* egy teljes példánya.

És két ágy.

Gyertyát gyújtottam. Kinyitottam egy doboz csirkekrémlevest, feltettem az olajfőzőre. És kitöltöttem két pohár Portorico-rumot.

Mona leült az egyik ágyra. Én a másikra.

– Olyasmit fogok mondani, amit férfi nőnek számtalanszor elmondott már – közöltem Monámmal. – Csak épp alig hiszem, hogy a szavak olyan jelentőséget hordoztak volna, mint most.

– Igazán?

Széttártam a kezem. – Hát itt volnánk.

Bokonon Hatodik Könyve a fájdalommal foglalkozik, kivált embernek ember általi kínzásával. „Ha valaha is a kampón végzem – figyelmeztet bennünket Bokonon –, ne várjatok tőlem egyebet, mint emberi reakciót.”

Ezek után tárgyalja a kínpadot, a spanyolcsizmát, a vasszüzet, a vegliát, meg a várbörtönt.

Meghalni nem jó – sírnak is legtöbben.

De csak egy várbörtönben kell gondolkodni közben.

Így is volt Monával közös sziklabörtönünk mélyén. Legalább gondolkodhattunk. Többek közt azon, hogy részemről az összkomfortos cella mit sem enyhít a várbörtönben sínylődés alapvető tényén.

Első föld alatti napunk és éjszakánk során óránként számtalan tornádó zörgette meg fejünk fölött a tetőt. És mindannyiszor hirtelen csökkent odunkban a légnyomás, a fülünk majd megpattant, és kalapált a fejünk.

A rádió meg – hát az harákkolt, sípolt, és ezzel kész. A rövidhullámsáv egyik végétől a másikig sehol egy szó, egy bip-bip, semmi. Ha volt is élet még imitt-amott, nem jelentkezett.

És mind a mai napig sem jelentkezik.

Következtetésem: a tornádók szétszórták mindegyik szuperjég kékesfehér mérgét, a föld színén mindent és mindenkit darabokra téptek. És ami még él, azzal igen hamar végez a szomjúság, vagy az éhség, vagy a téboly, vagy a tespedés.

Bokonon Könyvéhez folyamodtam ; nem ismertem még eléggé, hittem tehát, hogy valahol csak lelek benne lelki vigaszra. Gyorsan átlapoztam Bokonon Első Könyvének címlapján a figyelmeztetést :

„Megörültél?! Csukod be rögtön ezt a könyvet?!
Hisz ez tiszta *foma!*!”

Foma, mint tudjuk, hazugságot jelent.
Azután olvastam a következőket:

„Kezdetben teremté Isten a földet, és rátekintett kozmikus magányában.

És mondá az Úr: »Alkossunk élőlényt a sárból, hadd lássa a sár, mit cselekedtünk.« És az Úr megalakította valamennyi élőlényt, amely most mozog, és egyike volt ezeknek az ember. A sár csak ember formájában képes beszélni. Az Úr odahajolt, mikor a sár ember formájában felült, körülnézett és beszélt. Az ember pislogott. »Mi a célja mindezeknek?« – kérdezte udvariasan.

»Mindennek célja kell hogy legyen?« – kérde az Úr.

»Hát persze« – felelte az ember.

»Akkor reád bízom, találj ki valami célt ennek az egésznek« – mondá az Úr. És odébbállt.”

Micsoda marhaság! – gondoltam.

„Hát persze hogy marhaság!” – mondja Bokonon.

És mennyei Monámhoz fordultam, sokkalta mélyebb vigasztaló titkokért.

Míg az ágyunkat elválasztó téren át turbékoltam hozzá, könnyen elképzeltem, hogy csodálatos szeme mögött Évával egykorú misztérium lappang.

Nem bocsátkozom az ezt követő szennyes szexjeletet taglalásába. Legyen elég annyit mondanom, hogy taszító voltam, és eltaszítottam.

Ez a lány fűtült a fajfenntartásra – egyenesen utálta a gondolatát. Még el sem ült a harci zaj, máris meg volt róla győződve, sőt még engem is meggyőzött, hogy én találtam ki az egész bizarr, hörgő, izzadó gyakorlatot, amellyel az új emberi lények készülnek.

Ágyamba visszatérve, fogamat csikorgatva, kénytelen voltam feltételezni, hogy fogalma sincs, mire jó az egész. Hanem akkor szelíden így szólt hozzám :
– Igazán szomorú volna, ha most lenne egy kisbánk, nem gondolod?

– De igen – hagytam rá komoran.

– Márpedig így készülnek a kisbabák, ha netalán nem tudnád.

119

Mona megköszöni

„Ma bolgár oktatásügyi miniszter leszek – tanítja Bokonon. – Holnap pedig Trójai Heléna." Jelentése kristálytiszta: Mindegyikünk legyen az, ami. És odalent a várbörtönben, többnyire ezt gondoltam, *Bokonon Könyvének* segítségével.

Bokonon dalra serkentett, ekképp:

*Mi mi mi mindent me me me megcsinálunk,
ha mu muszáj ha mu hamu hamu ha musz,
hamuka présbe hamusan és be be be meg csinálunk,
amíg a szusz tart, amíg a szusz tart, amíg a szusz.*

Dallamot is fabrikáltam hozzá, és halkan füttyörsztem, miközben tapostam a biciklit, ami a ventilátort hajtotta, ami levegőt adott nekünk, derék, jó levegőt.

– Az ember oxigént lehel be, és szén-dioxidot lehel ki! – kiáltottam Monának.

– Mi az?

– Tudomány.

– Aha.

– Az ember előtt sokáig rejtve maradt az élet egyik titka : az állatok azt lélegzik be, amit ki, és fordítva.

– Nem tudtam.

– Most már tudod.

– Köszönöm.

– Szívesen.

Mikor illatos-édes levegőt bicikliztem magunk-

nak, felmásztram a vaslajtorján, hogy kitapasztaljam, milyen odafent az idő. Ezt napjában többször megismételtem. Aznap, a negyedik napon, a felemelt csapóajtó keskeny félholdján át észleltem, hogy valamelyest stabilizálódott az időjárás.

A stabilitás vad háborgással volt egyenlő, mert a tornádók száma nem csappant, és nem csappan mind a mai napig sem. De a szájuk már nem védelte és falt a földet. Szájuk, ameddig a szem ellátott, diszkrétén visszahúzódott mintegy fél mérföldnyi magasságba. És a magasságuk oly kevéssé változott, hogy San Lorenzo akárha egy tornádóbiztos üveglemez oltalmát élvezné.

Még három napig vártunk ; meg akartunk bizonyosodni, hogy a tornádók nemcsak tettetik a tartózkodást. Aztán megtöltöttünk két kannát a víztartályból, és felszálltunk.

A levegő száraz volt és forró és halotti néma.

Valamikor valaki azt ajánlotta, a mérsékelt égövben legyen inkább hat évszak, ne négy: nyár, ősz, csukás, tél, nyitás és tavasz. Ez jutott az eszembe, amikor felegyenesedtem a csapóajtóknál mellett, és bámultam és füleltem és szimatoltam.

Se szag. Se mozgás. Minden léptem mintha kavicson csikordulna a kékesfehér fagyban. És minden csikordulás hangos visszhangot vert. Elmúlt a csukás évszaka. Szorosra csukódott a föld.

Tél volt, most és mindörökké.

Segítettem Monának kiszállni az odúkból. Figyelmeztettem : hozzá ne érjen a kékesfehér fagyhoz, és hozzá ne érjen a szájához. – Sosem volt még ilyen könnyű meghalni – mondtam. – Hozzáérsz a földhöz, aztán az ajkadhoz, és véged.

Megrázta fejét, sóhajtott. – Rossz anya.

– Mi?

– A Földanya már nem jó anya.

– Hahó! Hahó! – kiáltottam a palota romjai közt. A szörnyű szél szakadékokat hasított az irdatlan

körakásba. Mona meg én tessék-lássék kerestük az életben maradottakat – tessék-lássék, hiszen életet nem érzékelünk. Még csak egy rágcsló, fintorgó patkány sem volt sehol.

A palota kapujának íve maradt meg, mint egyetlen. emberkéz alkotta tárgy. Odamentünk Monával. Az ív aljára fehér festékkel egy bokononi „Kalüpszó”-t pingáltak, szép, takaros betűkkel. Vadonatfriss volt. Bizonyítván, hogy még valaki túlélte a forgószelet.

A „Kalüpszó” így hangzott:

*Eljön a nap, s leszen ez az őrült világ halott,
és Istenünk visszaveszi, amit csak kölcsönbe adott,
és ha e gyásznapon perelni akarod Istened,
menj és pereld. Bólint rá és nevet.*

120

**Mindenkinek,
akit illet**

Eszembe jutott egy hirdetés: *A tudás könyve* című gyerekkönyvet reklámozta. A hirdetésen egy fiúcska és egy kisleány néz fel bizalommal apjára. – Apuci – kérdi egyikük –, mitől kék az ég? – A válasz bízást megtalálható *A tudás könyvében*.

Ha apuci ott baktat mellettem, ahogy Monával végigmentünk a palotából vezető úton, kérdeztem volna tőle egy s mást, míg a kezét fogom. – Apuci, miért tört össze valamennyi fa? – Apuci, miért haltak meg mind a madarak? – Apuci, miért olyan sárga meg kukacos az ég? – Apuci, mitől olyan kemény és mozdulatlan a tenger?

Eszembe ötlött, hogy alkalmasabban meg tudnék felelni ezekre a rázós kérdésekre bárki emberfiánál, feltéve, ha van még élő emberfia rajtunk kívül. Ha van, mindenesetre tudom, mi sikerült félre, hol és hogyan.

És akkor mi van?

Azon tűnődtem, hol lehetnek a holtak. Már jó egy mérföldnyire elmerészkedtünk Monával a várbörtönből, de egy fia holt nem sok, annyit se láttunk.

[190]

Az élők feleannyira se érdekeltek, nyilván mert igen helyesen érzékelttem, hogy először jó sok halottat kell számításba venni. Nem láttam esetleges tábortüzek füstjét az égre szállni ; de nehéz is lett volna bármit meglátni azon a csupa féreg horizonton.

Egyvalami feltűnt: levendulaszín koszorú a fura dugó körül, ami a McCabe-hegy púpjából nőtt ki. Mintha hívna; és az az ütődött, mozin nevelkedett ötletem támadt, hogy megmászom Monával a csúcsot. De minek?

Most már a McCabe-hegy lábánál a gyűrődésekben jártunk. És Mona, mintegy céltalanul, otthagyt engem, az utat, és megmászta az egyik gyűrődést. Én a nyomában.

A gerinc tetején értem utol. Megigézetten bámult le a széles, természetes mélyedésbe. Nem sírt.

Pedig lett volna miért sírnia.

Abban a mélyedésben ezer meg ezer halott hevert. És mindegyik halott száját kiverte a kékesfehér szuperjég.

A hullák nem heverték szanaszét, nem is egymás hegyén-hátán, nyilvánvaló volt tehát, hogy az iszonyú szelek elvonulása után gyűltek itt össze. És mert minden egyes halottnak a szájában vagy a szájánál volt az ujja, megértettem, hogy aki csak átadta magát e bús helynek, mind megmérgezte magát szuperjéggel.

Férfiak, asszonyok, és gyerekek is, sokan, *boko-/maru* pózban. És mind a mélyedés közepe felé néztek, mint közönség az amfiteátrumban.

Mona meg én kerestük a dermedt szemek gyűjtőpontját, néztük a mélyedés közepét. Kerek tisztás volt ott, egyetlen szónok számára elegendő.

Mona meg én óvatosan közeledtünk a tisztáshoz, kerülgettük a halál szoborcsarnokát. És a tisztáson egy kötömbre leltünk. És a tövében egy ceruzával írt cédulára, amelyen a következőket olvastuk :

„Mindenkinek, akit illet: Körülbelül ennyi ember élte túl San Lorenzón a tenger befagyását követő szeleket. Ezek az emberek elfogták a Bokonon nevezetű ál-szentembert. Idehozták, a középre állították, és ráparancsoltak : magyarázza meg nekik, de pontosan, miben sántikált a Mindenható Isten, és most mitévők legyenek. A szélhámos pedig tudtukra adta, hogy Isten nyilvánvalóan meg akarja ölni őket, valószínűleg azért, mert torkig van velük, és hogy ha van bennük egy csipetnyi jóérzés, meg is hálnak. És mint látható, ezt meg is tették."

A cédulát Bokonon írta alá

121

Felelj gyorsan!

– Ezt a cinikust! – tátottam a szám. Felnéztem a céduláról, és körülbámultam a halál csordultig telt kelyhén. – Itt van valahol?

– Nem látom – mondta szelíden Mona. Nem volt lehangolt, nem volt dühös. Sőt, mintha már-már elnevetné magát. – Mindig azt mondta, nem fogadná meg a tulajdon tanácsát, mert tudja, hogy semmit sem ér.

– Pedig ajánlom-, hogy itt legyen! – mondtam keserűen. – Micsoda pimaszság! Hogy azt tanácsolja ennek a rengeteg embernek, öljék meg magukat !

És Mona most nevetett. Még sosem hallottam nevetni. Megdöbbentő mély és nyers volt a nevetése.

– Szerinted ez olyan vicces?

Lustán széttárta a karját. – Olyan egyszerű, ennyi az egész. Annyi mindent megold annyi embernek, olyan egyszerű.

És lassan elindult a kővé vált ezrek között, és még akkor is nevetett. Félúton felfele a hegyoldalon megállt, és felém fordult. Lekiáltott : – Akarnád, hogy feléledjenek, ha tehetnéd? Felelj gyorsan!

– Nem feleltél elég gyorsan! – kiáltott gunyorosan, vagy fél perc elteltével. Még akkor is nevetett

egy kicsit, amikor az ujjával megérintette a földet, főlegyenesedett, aztán ajkához érintette az ujját, és meghalt.

Sírtam? Azt mondják, sírtam. H. Lowe Crosby és neje, Hazel és pici Newton Hoenikker rám bukkant, ahogy az úton botorkáltam. Bolivar egyetlen taxiján utaztak, amely megmenekült a vésztől. Azt mondják, sírtam. Hazel is sírt, örömében, hogy élek.

Beédesgettek a taxiba.

Hazel magához ölelt. – Itt vagy anyunál. Most már nincs semmi baj.

Üresben hagytam az agyamat. Lehunytam a szemem. Mély, idióta megkönnyebbüléssel dőltem arra a húsos, nedvdús, nagydarab tehénre.

122

A Robinson család

Elvittek Franklin Hoenikker házának maradvékába a vízésés tetején. A barlang maradt meg a vízésés mögött, afféle jégkunyhó lett belőle az áttetsző, keskeféher szuperjég kupola alatt.

A ház népe Frankból, pici Newtból és Crosbyéből állt. A palota pincéjében vészelték át, ami sekélyebb és kényelmetlenebb volt, mint a várbörtön. Amint elült a szél, felkerekedtek, Mona meg én pedig még három napig a föld alatt maradtunk.

Történetesen a csudálatos taxi ott várt rájuk a palota kapujának boltozata alatt. Találtak egy doboz fehér festéket, és Frank a taxi elülő két ajtajára fehér csillagokat festett, a tetejére meg egy *nagybőmb* betűit: USA.

– Aztán ott hagyátok a festéket a boltozat alatt – mondtam.

– Honnan tudod? – kérdezte Crosby.

– Valaki arra járt, és írt egy verset.

Akkor még nem kérdeztem meg, hogy érte utol a vég Angela Hoenikker Connerst és Philip és Julian Castle-t. Akkor ugyanis Monáról kellett volna beszélnem. És akkor még nem lettem volna rá képes.

Kiváltképp nem akartam Mona haláláról beszélni, mert míg a taxiban utaztunk, Crosbyék és pici Newt oly oda nem illően vidorak voltak.

Hazel kezembe adta a vidorság kulcsát. – Várj csak, majd meglátod, hogy élünk. Mindenféle finom ennivalónk van. Ha vízre van szükségünk, gyorsan tüzet rakunk, és felolvasztunk egy kis jeget. Ezentúl Robinson családnak hívjuk magunkat.

123

Kurta vese

Különös fél év következett – az alatt írtam meg ezt a könyvet. Hazel pontosan határozta meg helyzetünket, amikor kis társadalmunkat Robinson családnak nevezte. Átvészeltük a vihart, elszigetelődtünk, és a megélhetés igazán nem okozott gondot. Még egyfajta Walt Disney-s bája is volt.

Növény, állat persze nem maradt meg. Hanem a szuperjég konzervált egy csomó disznót, tehenet, őzikét, madárrajokat, bogyókat – csak ki kellett olvasztani és megfőzni. Azonkívül Bolivar romjai közt tonnaszám akadt guberálni való konzerv. És láthatólag rajtunk kívül más nem maradt életben San Lorenzón.

Az eleség nem volt gond, sem a ruha vagy a hajlék, hiszen az idő változatlanul száraz volt és halott és meleg. Az egészségünk meg egyhangúan kifogástalan. Nyilván elpusztult valamennyi vírus – vagy aluszik.

Oly kielégítően, oly kiegyensúlyozottan alkalmazkodtunk, hogy eszünkbe sem jutott csodálkozni vagy tiltakozni, amikor Hazel kijelentette: – Annyi hasznunk legalább van a dologból, hogy nincs szűnyog.

Háromlábú zsámolyon ült a tisztáson, ahol valamikor Frank háza állt. Piros, fehér és kék szövetsíkokat varrogatott össze. Akárcsak Betsy Ross, amerikai lobogót készített. Senkinek nem volt szíve felvilágosítani Hazelt, hogy a piros valójában barack-

szín, a kék jóformán türkizzöld, és hogy az ötven csillag, amit kivagdosott, hatágú Dávid-csillag, nem ötágú amerikai.

Férje, aki mindig is nagy szakács volt, most pörköltet kavargatott vasfazékban a közelünkben rakott rőzsetűzőn. Ő főzött ránk; imádott főzőcskézni.

– Színe szép, szaga jó – állapítottam meg.

Crosby kacsintott. – Ne bántsuk a szakácsot. Ennél több nem telik tőle.

Elmés csevegésünk háttérzenéje a Frank barkácsolta automata S.O.S.-adó ti-ti-ti-tá-tá-tá-ti-ti-ti-je volt. Éjjel-nappal kérte a segítséget.

– Segítség, ó, segítség! – dűnnyögte varrás közben Hazel, az adó ütemére. – Segítség, ó, segítség!

– Hogy megy az írás? – kérdezett Hazel.

– Prímán, anyu, prímán.

– Mikor mutatsz belőle valamit?

– Majd ha kész lesz, anyu, majd ha kész lesz.

– Indiana sok híres író adott a világnak.

– Bizony.

– Méltó leszel elődeidhez. – Reményteljesen mosolygott. – Mulatságos könyv lesz?

– Remélem, anyu.

– Mert én rém szeretek nevetni.

– Tudom, anyu.

– Mindenkinek van itt valami specialitása, amit átadhat a többieknek. Te vicces könyveket írsz, hogy megnevettes, Frank mindenféle tudományos dolgot csinál, pici Newt meg – hát ő fest nekünk, én meg varrok, és Lowie főz.

– „Megosztott munka fele munka.” Ősi kínai közmondás.

– A maguk módján sok mindenhez értettek azok a kínaiak.

– Tiszteljük emléküket.

– Most már bánom, hogy nem foglalkoztam velük kicsit többet.

– Hát nem is volt könnyű, még ideális körülmények között sem.

– Most már bánom, hogy nem tanultam általában többet.

– Mindannyiunknak van bánnivalónk, anyu.

– Késő bánat eb gondolat.

– Mint a költő mondja, anyu:

*Ha az a volna nem lett volna,
az én vesém is tovább tartott volna.*

– Milyen szép ; és milyen igaz!

124

Frank hangyafarmja

Nem örültem, hogy Hazel elkészül a lobogóval, mert zavaros terveibe engem is belekevert. Szentül hitte: egyetlen vágyam, hogy kitűzzem azt a hülye vackot a McCabe-hegy tetejére.

– Ha Lowie meg én fiatalabbak volnánk, magunk is megtennénk. Most már csak neked adhatjuk a zászlót, és jókívánságainkkal útnak bocsátunk.

– Nemigen hiszem, anyu, hogy az lesz a legjobb hely a zászlónak.

– Miért, van más hely is?

– Majd felteszem a gondolkodó süvegemet. – El-nézést kértem, és lementem a barlangba, megnézni, miben sántikál Frank.

Semmi újban nem sántikált. Az általa. fabrikált hangyafarmot tanulmányozta. Kiásott néhány életben maradt hangyát Bolívar romjainak háromdimenziós világában, és a dimenziókat kettőre csökkentette, úgy, hogy hangyaszendvicset készített, két üveglap között. Bármit tettek a hangyák, Frank megfigyelte őket, és megjegyzésekkel kísérte megfigyeléseit.

A kísérlet rövid úton megoldotta a rejtélyt, hogyan maradnak fenn a hangyák a víz nélküli világban. Tudomásom szerint más rovar nem maradt

meg, a hangyák pedig úgy, hogy a testükből szoros labdát formáltak szuperjég szemcsék köré. A közepén elegendő hő fejlesztettek, hogy a fele hangyát megöljék, és egyetlen csepp harmatot állítsanak elő. A harmat iható volt. A hangyahullák ehetőek.

– Egyél, igyál, vigadjál, mert a halál lekaszáll – / mondtam Franknek és miniatűr kannibáljainak.

Mindig ugyanúgy válaszolt. Ingerülten előadást tartott arról, hogy mi mindent tanulhat az ember a hangyától.

Amire én is rituális választ adtam : – A természet csodálatos, Frank. A természet csodálatos.

– Tudja, miért olyan sikeresek a hangyák? – kérdezte vagy ezredszer. – Mert ko-o-pe-rál-nak.

– Ez aztán a prima szó – a ko-o-pe-rá-ci-ó.

– Ki tanította meg őket, hogyan kell vizet csinálni?

– *Engem* ki tanított meg rá?

– Buta válasz. És ezt maga is tudja.

– Elnézést.

– Valamikor komolyan vettem mindenki buta válaszait. Ezen már túl vagyok.

– Mérföldkő.

– Jócskán felnőttem.

– És ez a világnak elég sokba került. – Mondhatam ilyesmit Franknek csöstül, abszolút biztos, hogy meg se hallja.

– Valamikor akármilyen blöffel bedöntöttek, mert egyszerűen nem volt önbizalmam.

– A föld létszámcsökkentése lényegesen enyhíti a maga társadalmi problémáit – mondtam. Persze megint süket füleknek.

– Hát *mondja* meg, hát *mondja* meg, ki tanította ezeket a hangyákat, hogyan csináljanak vizet? – / unszolt megint.

Akárhányszor azzal a kézenfekvő ötlettel válaszoltam, hogy Isten tanította őket. És fájdalmas tapasztalatból tudtam, hogy Frank se el nem fogadja, se el nem veti ezt az elméletet. Egyszerűen mind

jobban és jobban bepörög, és újra és újra elkérdezi ugyanazt.

Faképnél hagytam Franket, szakasztott, ahogy *Bokonon Könyve* tanácsolja. „Őrizkedj attól az embertől, aki keményen igyekszik megtanulni valamit, megtanulja, és semmivel sem okosabb, mint azelőtt – tanítja Bokonon. – Gyilkos neheztelés él benne mindenki iránt, aki tudatlan, és könnyen tett szert tudatlanságára.”

Elmentem megkeresni piktorunkat, pici Newtot.

125

A tasmánok

Meg is találtam pici Newtot, amint épp a lepusztult tájat festette vagy negyed mérföldnyire a barlangtól. Megkérdezte, hajlandó volnék-e befuvarozni Boli-varba, hogy festéket guberáljon. Ő ugyanis nem tud vezetni. Rövid a lába.

Felkerekedtünk hát, és az úton megkérdeztem, maradt-e benne nemi ösztön. Belőlem ugyanis, fájdalom, kiveszett – se erotikus álmok, se semmi.

– Valamikor régen hat-, nyolc-, tízméteres nőkről álmodtam – mesélte Newt. – De most? Jézusisten, már arra se emlékszem, hogy nézett ki az én ukrán törpécském.

Eszembe jutott, mit olvastam a bennszülött tasmánokról, akik pucéron jártak, és amikor a tizenhetedik században rájuk akadtak a fehér emberek, nem ismerték a földművelést, állattenyésztést, építészetet, sőt talán még a tüzet sem. A fehérek annyira megvetették őket a tudatlanságuk miatt, hogy az első telepések, Angliából száműzött fegyencek, sportból vadásztak rájuk. A bennszülöttek pedig annyira taszítónak találták az életet, hogy megszűntették a sokasodást.

Talán, mondtam Newtnak, ugyanez a reménytelenség férfiatlanít el bennünket is.

Newt elmés megjegyzést tett : – Gondolom, azért az a nagy izgalom az ágy miatt, mert az ember titok-

ban inkább az emberfajt akarja fenntartani, bár erre nemigen gondol senki.

– Persze ha volna köztünk szaporodásképes nő, akkor gyökeresen megváltozna a helyzet. Szegény öreg Hazel már régen nem tudna még egy mongol idiótát se a világra hozni.

Kiderült, hogy Newt bőséges adatokkal rendelkezik mongol idiótákról. Egyszer torz gyermekek számára létesített iskolába járt, és volt egy csomó mongoloid osztálytársa. – A legjobban az osztályban egy Myrna nevű mongol idióta írt . . . persze úgy értem, szépírást, nem fogalmazást. Jézusisten, évek óta nem is gondoltam rá.

– Jó iskola volt?

– Én csak arra emlékszem, mit mondogatott az igazgatónk folyton. Mindig ordított velünk a hangszórón át, mert valami disznóságot csináltunk, és mindig ugyanúgy kezdte : „Torkig vagyok, elegendem van . . .”

– Nagyjából fedi az én pillanatnyi érzelmeimet.

– Talán elrendeltetett, hogy így érezzen.

– Úgy beszél, mint egy bokononista, Newt.

– Miért ne? Tudtommal a bokononizmus az egyetlen vallás, ami megemlékezik a törpékről.

Amikor épp nem írtam, *Bokonon Könyve* fölött kotlottam, de a törpékre történő utalás elkerülte a figyelmemet. Hálás voltam, hogy Newt figyelmeztetett rá, mert a páros rímbe szedett idézet kegyetlen paradoxona a bokononista gondolatnak, a valóságról való hazugság szívszakasztó szükségességének és a hazugság szívszakasztó lehetetlenségének.

*Nézd a törpét, nézd csak, nézd csak, hogy feszít,
hogy él!*

*Tudja, olyan nagy az ember, amekkorát gondol
és remél.*

**Halk sípocska,
zengd**

– Micsoda lehangoló vallás! – kiáltottam. Beszélgetésünket az utópiákra irányítottam, hogy mi lehetett volna, minek kellett volna lennie, hogy mi lehet még, ha a világ felenged.

De Bokonon is ott volt, és egy egész könyvet szentelt az utópiáknak, Bokonon Hetedik Könyvét, amelyet „Bokonon Respublikájá”-nak nevezett. Ebben a könyvben olvashatók e rettentő aforizmák:

„A kéz, mely feltölti a vegyeskereskedéseket, kormányozza a világot.

Alapozzuk meg Respublikánkat vegyeskereskedés-hálózattal, fűszerüzlet-hálózattal, gázkamra-hálózattal és nemzeti sporttal. Ezután megírhatjuk Alkotmányunkat.”

Ócska szélhámosnak minősítettem Bokonont, és megint témát változtattam. A jelentőségteljes, egyéni hőstettekre tereltem a szót. Kiváltképp azt a módot dicsértem, ahogyan Julian Castle és fia ment önként a halálba. Még dühöngtek a tornádók, amikor gyalog elindultak a Remény és Irgalom Házába, az őserdőbe, hogy tőlük telhető reményt és irgalmat szolgáltatassanak. És megláttam a fenséget abban is, ahogyan szegény Angela meghalt. Bolivar romjai közt felszedett egy klarinétot, és nyomban meg akarta szólaltatni, nem törődött vele, hogy a fúvóka szuperjéggel fertezett-e.

– Halk sípocska, zengd . . . – suttoztam rekedten.

– Na, talán még maga is talál valami takaros halálnemet – biztatott Newt.

Bokononi biztatás volt.

Kiköptem: arról álmodom, hogy megmásszam a McCabe-hegyet valami fontos szimbólummal, és ott kitűzzem. Egy pillanatra elvettem a kezemet a kormányról, hogy megmutassam : mennyire nincs benne semmiféle szimbólum. – De hát mi az ördög

lenne a megfelelő szimbólum, Newt? Mi az ördög lehetne? – Megragadtam megint a kormányt. – Itt vagyunk a világ végén, és itt vagyok én, jóformán az utolsó ember, és itt van a szemhatáron a legmagasabb hegy. Most már tudom, mi célt szolgált a *karaszom*, Newt. Éjt nappallá téve azon munkálkodott vagy félmillió éve, hogy engem feljuttasson arra aへgyre. – Bólogattam, és majdhogy sírva nem fakadtam. – De hát, az isten szerelmére, mégis *mi* legyen a kezemben?!

És közben vakon kibámultam az ablakon, oly vakon, hogy majd egy mérföldet hajtottam, mire rájöttem, hogy egy öreg néger szemébe néztem, egy eleven színes bőrű szemébe, aki ott ült az út mentén.

És akkor lassítottam. Aztán megálltam. És elfedtem a szememet.

– Mi baj? – kérdezte Newt.

– Az előbb láttam Bokonont.

127

Itt a vége

Egy sziklán ült. Mezítláb. Szuperjég lepte a lábát. Egyetlen ruhadarabja egy fehér ágytakaró volt, kék pöttyökkel. A kék pöttyökből ez állt össze: CASA MONA. Ügyet sem vetett ránk. Kezében ceruza. A másikban papír.

– Bokonon?

– Tessék.

– Megkérdezhetem, min gondolkodol?

– *Bokonon Könyvének* utolsó mondatán gondolkodom, fiatalember. Eljött az utolsó mondat ideje.

– Sikerül összehozni?

Vállat vont, és átnyújtotta a papírt.

Ez volt rajta:

„Ha fiatalabb volnék, megírnám az emberi ostobaság krónikáját; aztán felmásznék a McCabe-hegy tetejére, hanyatt feküdnék, és fejem alá raknám a krónikát; aztán fölszednék a földről egy kis kékesfe-

hér mérget, amitől az ember szoborrá lesz; aztán szobrot csinálnék magamból, ahogy ott fekszem hanyatt, iszonyú vigyorral, és orrot mutatok. Tudjátok, Kinek."

[202] .

A kiadásért felel az Európa Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Dezsényi Katalin. Képszer-
kesztő: Miklósi Imre. Műszaki vezető: Andrási
Győzőné. Készült: 29 850 példányban 10,2 (A/5) ív
terjedelemben, Times és Gill betűkkel. EU-d-7879
ISBN 963 07 0941 4

NNCL11-00000917.v2.0

Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (77.9343/8)
77.0360 – Kossuth Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Monori István vezérigazgató